

**EROVANHEMMUUS JA LAPSET
VERKKOKESKUSTELUSSA**

Jenna Rahikainen

Pro gradu-tutkielma

Sosiaalityö

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Kevät 2018

Tiivistelmä

EROVANHEMMUUS JA LAPSET VERKKOKESKUSTELUSSA

Jenna Rahikainen
Sosiaalityö
Pro gradu-tutkielma
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Ohjaajat: Marjo Kuronen ja Maritta Itäpuisto
Kevät 2018
sivumäärä: 73 sivua

Lapsiperheessä tapahtuva vanhempien ero on nykyään hyvin yleinen ilmiö. Tutkimuksen tehtävänä on selvittää, millaisia erovanhemmuuteen ja lapsiin liittyviä diskursseja on löydettävissä lapsiperheen ero-teemaisessa verkkokeskustelussa. Tutkimuksen aineistona toimii erään suomalaisen, lasten asemaa ja oikeuksia ajavan kansalaisjärjestön ylläpitämä keskustelupalsta. Tutkimuksen analyysimenetelmänä on käytetty sosiaaliseen konstruktionismiin perustuvaa diskurssianalyysia.

Erovanhemmuuden diskursseja aineistosta muodostettiin yhteensä viisi: lapsen hyvinvointia ja vanhemmuuden taitoa korostava hyvän vanhemman diskurssi, erilaisten perhekoonpanojen ja uudelleen aloittamisen puheesta muotoutuva uusperheen diskurssi, eron jälkeistä vanhemmuutta yhteistyöksi rakentava kumppanuuden diskurssi, erovanhemmuuden äitien ja isyytenä näkevä sukupuolen diskurssi sekä erovanhemmuuden toteutumista yhteiskunnallisten järjestelmien kautta konstruoiva institutionaalinen diskurssi. Tutkimukseni osoittaa, että erovanhemmuutta merkityksellistetään hyvin erilaisista näkökulmista ja positioista. Erovanhemmuus voidaan nähdä joko aikuis- tai lapsilähtöisesti.

Lapsiin liittyviä diskursseja on puolestaan kolme: lapsen oikeuksia korostava viattomuus-diskurssi, lapsipuhetta erityisesti uusperheen vastakkainasetteluiksi rakentava vertailu-diskurssi sekä kuvaa lapsesta aktiivisena toimijana tai passiivisena kohteena konstruoiva toimijuus-diskurssi. Vanhempien lapsipuheessa lapset näyttäytyvät siis eron potentiaalisina kärsijöinä, uuden perheen jäseninä sekä aktiivisina tai passiivisina toimijoina. Erovanhemmuuteen ja lapsiin liittyvät diskurssit ovat kytköksissä vahvasti toisiinsa ja niistä voidaan päätellä, että vanhemmuus erossa heijastelee nyky-yhteiskuntaan liittyviä ideologioita, kuten sitä mitä pidetään hyvänä ihmisyytenä ja sitä millaisia ovat nyky-yhteiskuntaamme liittyvät perheihanteet.

Avainsanat: erovanhemmuus, eroperhe, diskurssianalyysi

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO.....	5
2	ERO LAPSIPERHEESSÄ	6
2.1	Perhe eron jälkeen.....	6
2.2	Vanhemman henkilökohtainen kriisi	7
2.3	Vanhemmuus jatkuu eron jälkeen.....	10
2.4	Erovanhemmuus äitiytenä ja isyytenä	12
2.5	Lapset vanhempien eropuheessa.....	15
3	VERKKOKESKUSTELUT	18
3.1	Mitä verkkokeskustelut ovat?	18
3.2	Verkkokeskustelu aineiston lähteenä.....	19
4	TUTKIMUSKYSYMYKSET	21
5	MENETELMÄLLISIÄ LÄHTÖKOHTIA	22
5.1	Sosiaalinen konstruktionismi	22
5.2	Diskurssianalyysi verkkokeskustelun analysoimisessa	24
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	28
6.1	Aineisto.....	28
6.2	Aineiston analyysi.....	29
6.3	Eettiset kysymykset ja luotettavuus	31
7	EROVANHEMMUUSDISKURSSIT.....	35
7.1	Hyvän vanhemman diskurssi	35
7.2	Uusperheen diskurssi	39
7.3	Kumppanuuden diskurssi.....	42
7.4	Sukupuolen diskurssi	45
7.5	Institutionaalinen diskurssi	47

8	LAPSIDISKURSSIT EROSSA	50
8.1	Viattomuuden diskurssi	50
8.2	Vertailu-diskurssi.....	52
8.3	Toimijuus-diskurssi	54
9	DISKURSSIT OSANA YHTEISKUNTAA.....	57
9.1	Keskustelupalsta kontekstina.....	57
9.2	Diskurssien funktiot.....	58
9.3	Diskurssit osana yhteiskunnallista keskustelua	62
10	JOHTOPÄÄTÖKSET	65
	KIRJALLISUUS	71

1 JOHDANTO

Avioero on nykyään hyvin yleinen ilmiö, ja se koskettaa Suomessa vuosittain noin 13 000 paria (SVT 2015). Yleisyydestään huolimatta eroa ei kuitenkaan pidetä toivottavana asiana. Se, joka rastittaa siviilisäätynsä kohdan ”Eronnut”, kantaa aina tietynlaista stigmaa mukanaan (Hokkanen 2005, 147). Kuronen (2003, 104) toteaa, että ”yhteiskunnallinen huoli erojen lisääntymisestä kohdistuu ennen kaikkea kahteen asiaan: yhtäältä vaikutuksiin, joita erolla on nähty olevan lapsille, ja toisaalta perhe- ja avioliitto-instituution ja niihin liittyvien moraalisten sääntöjen rapautumiseen”. Tässä tutkimuksessa kiinnostukseni kallistuu jälkimmäiseen, eli lapsiin. Tätä aihealuetta tarkastelen eroprosessissa toteutuvan vanhemmuuden kautta. Lapset ja vanhemmuus ovatkin niin kiinteä pari, ettei vanhemmuutta voi käsitellä sisällyttämättä siihen lapsia (Hokkanen 2005, 172).

Mielenkiinnon kohteenani ovat siis eroa suunnittelevien ja jo eronneiden vanhempien ajatukset omasta vanhemmuudestaan ja lapsista osana eroprosessia. Tutkimuksen tarkoituksena onkin selvittää, millaisia erovanhemmuuteen ja lapsiin liittyviä diskursseja on löydettävissä eroteemaisesta verkkokeskustelusta. Tutkimukseni tarkoituksena ei varsinaisesti ole tarkastella lapsiperheiden avioeroihin liittyviä ääritilanteita, eli niin sanottuja hurjimpia huoltoriitoja, vaan enemmänkin tavanomaisia erotilanteita.

Vaikka käytänkin tutkimuksessani avioero-termiä, käsitän sen ja avoliitossa olleen parin eron lasten ja vanhemmuuden kannalta melko samanlaisiksi tapahtumiksi. Käytänkin siis avioero- ja ero-termejä rinnakkain, riippuen esimerkiksi siitä millaisia muotoiluja taustakirjallisuudessa on käytetty. En myöskään erottele avoliitossa ja avoliitossa olleita pareja analyysissäni. Tärkeimpiä käsitteitä tutkimuksessani ovat eroperhe ja erovanhemmuus, jotka nivoutuvat yhteen olennaisella tavalla puhuttaessa erosta niin vanhemman kuin lapsenkin näkökulmasta.

Tutkimuksen aineistona toimii erään suomalaisen, lasten asemaa ja oikeuksia ajavan kansalaisjärjestön ylläpitämän keskustelupalstan eroteemaiset aloituskommentit ja niitä seuraavat vastaukset. Niitä tarkastelemalla tutkin millaista kuvaa vanhemmat rakentavat omasta erostaan itsensä ja lapsiensa suhteen. Vaikka verkkokeskustelua kävisivätkin vain muutamat ihmiset, on keskustelujen lukijoita paljon enemmän (Valkendorff 2014, 53). Verkkokeskustelut voivat siis koskettaa potentiaalisesti hyvin suuria ihmismääriä ja näin vaikuttaa jollain tapaa heidän elämiinsä. Tutkimukseni edustaa sosiaaliseen konstruktionismiin nojaavaa diskursiivista tutkimusta, jolloin eroon liittyvän kommunikaation katsotaan tuottavan sosiaalista todellisuutta. Tällöin se, miten erosta puhutaan Internetin keskustelupalstalla, ei ole yhdentekevää.

2 ERO LAPSIPERHEESSÄ

2.1 Perhe eron jälkeen

Mitä perheelle tapahtuu vanhempien erottua? Päätyykö vanhempien parisuhteen myötä myös perhe? Onko perhettä enää edes olemassa vanhempien eron jälkeen? Tässä sekä tulevissa alaluvuissa alustan ja avaatan tutkimukseni teemaa sekä tuon esiin aiemmassa tutkimuksessa nousseita näkökulmia.

Nykypäivänä hyvän parisuhteen katsotaan ilmentävän hyvää elämää. Onkin tavallista, että erokeskustelussa puhutaan paljon parisuhteesta ja sen päättymisestä. Kuitenkin, eron kohdatessa lapsiperhettä, koskettaa ero paljon laajempaa kokonaisuutta kuin vain itse parisuhdetta. (Castrén 2012, 47.) Parisuhdetta ja perhettä on hankala erottaa toisistaan (Kuronen 2003, 105) ja voidaankin pohtia, onko niiden käsitteleminen toisistaan erillisinä asioina etenkin lapsiperheen kontekstissa tarkoituksenmukaista.

Castrén (2009b) on nimennyt eron jälkeiset perhesuhteiden kokoonpanot *eroperheiksi*, ja ne kattavat niin *yhden vanhemman perheet*, *etäperheet* kuin *uusperheetkin*. Kaiken kaikkiaan voidaan siis sanoa, että perhe käsitteen tasolla ei häviä erossa vaan muuttuu muotoaan (Castrén 2009b; Hokkanen 2005). Kansainvälisessä alan tutkimuksessa eron jälkeisestä perheestä käytetään usein Ahronsin (1994) luomaa termiä *binuclear family*, jolla tarkoitetaan konkreettisesti kahtia jakautunutta perhettä (Karpf & Shatz 2005, 8).

Vanhemmuus jatkuu, tai ainakin sen oletetaan jatkuvan parisuhteen päättymisestä huolimatta (Karpf & Shatz 2005, 7). Myöskään parisuhde ei sinänsä katoa eron jälkeen, vaan muuttuu muotoaan entisten puolisoitten lapsivälitteiseksi suhteeksi (Kuronen 2003, 107). Eroperhe-käsitteeseen voi suhtautua myös varauksella: olisi hyvä ottaa huomioon, että perhe ei eroa, vaan hajoaa pienempiin osiin. Tällöin perhe voi etsiä toimivampia tapoja olla edelleen perhe erosta huolimatta. (Kääriäinen 2008, 22.)

Perheenä toimiminen eron jälkeen voi olla kuitenkin haastavaa. Avioerovanhempien sovittelua tutkineessa ruotsalaistutkimuksessa havaittiin, että sovittelutilanteessa vanhemmat huomasivat vanhemmuuden ja perheen välisen katkeamisen seuraukset, mutteivät tiedostaneet mistä oli kysymys. Ongelmat vanhempien välille muodostuivat useimmiten yrityksestä kasvattaa lapsi yhden vanhemman ”johdolla”. (Hydén 2001, 115 & 118–127.)

Monen vanhemman ajatuksena eron jälkeen on teknisesti ottaen palauttaa perhe sellaiseksi kuin se alun perin oli, toisin sanoen aloittaa alusta ja perustaa uusi perhe. Lasten mukanaolo

kuitenkin estää tämän aikeen, eikä perheroolien näkökulmasta ole tällöin mahdollista aloittaa alusta. Mikäli vanhemmat solmivat uudet liitot, on perhe-elämään vaikuttamassa entisen kahden sijaan neljä aikuista. Paluuta ensimmäisen perheen kaltaiseen ydinperheeseen ei siis ole. (Castrén 2009b, 14 & 64.) Vuonna 2016 kaikista suomalaisista lapsiperheistä uusperheitä oli 9,1 % (SVT 2017).

Miten vanhemmat sitten hahmottavat rooliaan uuden perheen perustamisen jälkeen? Esimerkiksi Sutinen (2005) on tarkastellut väitöstutkimuksessaan isä- ja äitipuolena olemisen diskursiivista tuottamista. Tutkimuksessa löytyi kolme erilaista perhettä koskevaa puhetapaa: yhteisöllisyyden ja yksityisyyden puhetapa, katsomuksellinen puhetapa ja elämän hallinnan puhetapa. Löytyneet puhetavat jakautuivat vielä pienempiin osiin.

Yhteisöllisyyden ja yksityisyyden puhetaivoissa korostui joko perheen arvo sinänsä siihen liittyvine velvollisuuksineen tai vaihtoehtoisesti yksilön oikeus omaan elämään, jopa niin, että tämä oikeus asetetaan perheen edelle. Katsomukselliset puhetavat sen sijaan liittyivät siihen, miten uusperheessä eteen tuleviin asioihin suhtauduttiin – tulevaisuutta saatettiin pitää vaikkapa haaveena, joka kertoo millaiseksi elämä tulee muotoutumaan. Elämän hallinnan puhetavassa kuvattiin puolestaan sitä miten uusperhearjessa oli selvitty tai pärjätty. Puhetaivoissa nousivat keskeisesti esiin perhe-elämän arvostaminen ja pyrkimys ajatella lasten etua. (Sutinen 2005, 59–105, 148.)

Sille, mitä lapsiperheelle tapahtuu eron jälkeen löytyy siis monia erilaisia selityksiä ja määritelmiä. Niiden valossa näyttäisi kuitenkin selvältä, että perhe ei lakkaa olemasta vanhempien eron jälkeenkään samalla tavalla kuin parisuhde päättyy kahden lapsettoman puolison erossa. Erityisesti uusperhe voi osoittautua monimutkaiseksi perheen kokoonpanoksi, mikäli sen vanhempien ajatuksena on perustaa uusi ydinperhe.

Näyttää sille, että vanhemman tulisi ymmärtää, ettei eron jälkeen ole mahdollista katkaista kaikkia siteitä entisen parisuhteen aikaiseen elämään. Itse näen, että alusta aloittaminen sen haasteellisuudesta tai jopa mahdottomuudesta huolimatta on kuitenkin inhimillinen tarve enemmän tai vähemmän vaikean eroprosessin jälkeen. Seuraavassa alaluvussa tarkastelen tarkemmin sitä, minkälaisia henkilökohtaisia haasteita vanhemman elämään erossa ja sen jälkeen liittyy.

2.2 Vanhemman henkilökohtainen kriisi

Onko ero aina epätoivottava tapahtuma ja voidaanko sen katsoa vaikuttavan elämään pitkällä aikavälillä myönteisesti? Niin sanottu avioeron kriisimalli (*crisis model*) olettaa eron olevan prosessi, joka lopulta johtaa siihen, että eronneen henkilön toimintakyky palautuu sille tasolle, jolla se oli avioliiton alkuaikoina. Kroonisen rasituksen mallin (*chronic stress model*) mukaan avioero taas itsessään tuo niin paljon uusia stressitekijöitä, että todellisuudessa yksilön hyvinvointi ei

koskaan palaa yhtä korkealle tasolle kuin ennen eroa. (Amato 2000, 1273.) Avioero onkin prosessi, jolle luonteenomaista on niin akuutin kriisin kokeminen kuin menetyksen ja muutoksen kohtaamisen aiheuttaman stressin kroonistuminen. Avioeroa edeltää usein jo pitkään jatkuneita ongelmia, eikä eroaminen useimmiten päättää tätä ongelmien vyyhtiä. Sen sijaan avioero laukaisee vaiheen, jossa jännitteet kasautuvat helposti, tehden stressitilasta pysyvän. (Ayalon & Flasher 1997, 17–18.)

Ei voida kuitenkaan sanoa, että ero olisi mustavalkoisesti vain riski eroajien hyvinvoinnille. Vaikka eroaminen on useimmiten hyvin stressaava prosessi, ei tulisi kuitenkaan unohtaa, että se voi myös parantaa vanhemman elämänlaatua huomattavasti etenkin sellaisessa tilanteessa, jossa parisuhteeseen on liittynyt vakavia ongelmia. Ero on kuitenkin lähes aina kriisi, ja sen jälkeen on luonnollista keskittyä oman henkilökohtaisen vointinsa parantamiseen ja itsetunnon kohottamiseen (Virtanen & Isotalus 2009, 224).

Oli ero millainen kokemus hyvänsä, mutkistuu se aina, mikäli eroavalla pariskunnalla on lapsia. Leopold ja Kalmijn (2016, 1735–1736) havaitsivat määrällisessä tutkimuksessaan, että niillä eronneilla pariskunnilla, joilla oli lapsia, oli eron aiheuttama hyvinvoinnin lasku jyrkempää kuin lapsettomilla eroajilla. Juurikin vanhempien eron haastavuutta voidaan kuvata ristipaineen käsitteellä. Ristipaine tarkoittaa sitä ristiriitaa, joka syntyy vanhan elämän taakse jättämisen, sen traumojen työstämisen tarpeen ja lasten ihmissuhteiden jatkuvuuden turvaamisesta. Vanhemman yksilöllistä erosta toipumisprosessia vaikeuttaa siis lapsen oikeus pitää yllä suhteita toiseen biologiseen vanhempaan, sisaruksiin sekä entisen puolison sukulaisiin. Yksilöllinen eheytymisodotus sekä vastuullisen vanhemmuuden vaatimus asettavat vanhemman henkisesti vaativaan tilanteeseen. Vaikka lapsi voidaanakin nähdä aktiivisena toimijana sukulaisuudessa, on paljolti vanhemman panoksesta kiinni miten lapsen sukulaissuhteet säilyvät. (Castrén 2009a, 29–31.)

Millaiset asiat sitten johtavat eroon lapsiperheessä? Kääriäisen (2008; 2012, 39–41) tutkimuksessa haastateltiin eronneita vanhempia. Pitkään eroa harkinneiden vanhempien eron taustalla oli tyytymättömyyttä parisuhteeseen tai toimittamattomaan vanhemmuuteen. Eroa pohdittiin pitkään ja erityisesti lasten näkökulmasta. Nopeasti eronneilla vanhemmilla syy eroon oli useimmiten puolison pettäminen ja siitä kiinnijäämisen aiheuttama tunnekuuhu. Hankalan erotilanteen erityisen haastavaksi teki se, että vanhemman olisi tullut kyetä tunnekuuhuissaan työntämään omat tunteensa sivuun ja nähdä roolinsa ennen kaikkea vanhempana. Ero saattoi olla ratkaisu myös muihin kuin parisuhdeongelmiin, esimerkiksi työttömyyteen. Eroon voikin siis liittyä hyvin monenlaisia tilanteita.

Ero voi vaikuttaa vanhempana olemiseen monella tavalla. Ero voi niin lannistaa omaa vanhemmuutta kuin myös auttaa löytämään sen. Eron tullessa vanhempi joutuu arvioimaan kokonaan uudelleen itsensä vanhempana: omat voimavarat, ajatukset vanhemmuudesta sekä omat vanhemmuustaidot. Tämä uudelleenarviointi voi saada vanhemman kaipaamaan ”kadotettua” vanhemmuutta tai myös tajuamaan ensi kertaa vastuun jota hän kantaa lapsista. Tämä taas voi synnyttää suojelun ja hoivaamisen tarpeita. Eron jälkeen vanhemman on mahdollista löytää vanhemmuuden kautta aivan uusi osa identiteettiään. Vanhemmuuden kannalta parasta olisi, mikäli ero pystyttäisiin rakentamaan yhdessä ja sen jälkeen jatkamaan edelleen yhdessä myös vanhempina. (Kääriäinen 2012, 42.)

Vanhemmuusidentiteetin kautta vanhempi kykenee ikään kuin kertomaan itselleen millainen on vanhempana ja ottamaan kantaa myös entisen puolison vanhemmuusidentiteettiin. Perheasiainsovittelessa tapahtuvaa lapsipuhetta analysoinut Mäntylä-Karppinen (1997) muodosti vanhempien puheen tulkintarepertuaarien perusteella viisi erilaista vanhemmuutta konstruoivaa identiteettiä: yksinselviytyjän, asiantuntijan, lapsikeskeisen, varauksellisen ja vuorovaikutuksellisen vanhemman identiteetit. Esimerkiksi asiantuntijavanhemman identiteetissä rakentui kuva vanhemmasta, joka tiesi lapsensa tarpeet ja lapsikeskeisen vanhemman identiteetissä korostui puolestaan lapsen edelle laittaminen kaikissa asioissa. (Mäntylä-Karppinen 1997, 45.) Tämän ja muidenkin tutkimusten perusteella eron liittyy siis paljon vanhemmuuteen liittyvää identiteettityötä. Vanhemmat määritellään eron jälkeen uudelleen myös arjen nimitysten tasolla – ero johtaa usein lähiäidin ja etäisän syntymiseen (Hokkanen 2005, 105).

Vanhemmuutta voidaan tarkastella eron jälkeen joko sukupuolineutraalisti tai äitiytenä ja isyytenä (Hokkanen 2005, 170; Kuronen 2003). Esimerkiksi lähi- ja etävanhemmuus ilmiönä on varsin sukupuolittunutta, sillä mielikuvissa lähivanhempi tai yksinhuoltaja viittaa tavallisesti äitiin ja etävanhempi tai elatusvelvollinen isään. Myös jaetun vanhemmuuden (ks. luku 2.3) ideassa on paljolti kyse nimenomaan etäisän ja lapsen tunnesuhteen turvaamisesta. Kun erovanhemmuuteen suhtaudutaan sukupuolineutraalisti, korostuu tällöin näkökulma, joka häivyttää äidin ja isän roolien erilaisuutta. (Kuronen 2003, 107–108; 113.)

Erosta kulunut aika, eroamisen tapa ja perheen yleinen tilanne vaikuttavat paljon siihen, miten vanhemmuus erossa koetaan (Kääriäinen 2008, 83). Kääriäisen (2008, 83–91) tutkimuksen vanhemmat kokivat kuitenkin lähes aina erosta seuraavan lapsen poissaolon raskaaksi. Omasta aloitteesta eronnut saattoi kokea syyllisyyden tunteita ja jätetyksi tullut taas pitää itseään kelvottomana vanhempana, sillä vanhempana toimiminen jättävän osapuolen kanssa ei ollut onnistunut.

Käsitteliäni tutkimusten valossa näyttää sille, että millaiseksi kriisiksi ero muodostuu, määrittäy sen mukaan millainen perheen tilanne erohetkellä on. Myös sillä on merkitystä onko erosta päätetty yhdessä puolison kanssa. Ero käynnistää prosessin, jonka seurauksena vanhempi joutuu pohtimaan omaa vanhemman identiteettiään uudelleen. Seuraavassa alaluvussa käsittelemkin vanhemmuutta eron jälkeen.

2.3 Vanhemmuus jatkuu eron jälkeen

Lapsen tarve molempien vanhempien suojeluun ja rakkauteen ei poistu eron jälkeen (Tuomi 2008, 74). Toisinaan yhteydenpidon jatkuminen toiseen vanhempaan ei ole lapsen etu, mutta useimmiten toivottavaa olisi, että lapsi pystyisi säilyttämään suhteen molempiin vanhempiinsa. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (8.4.1983/361) korostaakin tätä näkökulmaa.

Millaisin termein eron jälkeistä vanhemmuutta on mahdollista kuvata? Voidaan puhua *yhteishuoltajuudesta*, joka on ennen kaikkea juridinen käsite. Se tarkoittaa, että vanhemmat tekevät eron jälkeenkin lasta koskevat merkittävät päätökset yhdessä. Tämä turvaa erityisesti etävanhemman suhdetta lapseen. (Huttunen 2001, 110–111.) Yhteishuoltajuus ei kuitenkaan kerro vielä mitään itse vanhemmuuden jakautumisesta vanhempien kesken (Kuronen 2003, 110; Huttunen 2001, 110). Myös Hokkasen (2005, 62) erovanhempia koskeneessa tutkimuksessa yhteishuoltajuus jäi käytännön arjessa melko näkymättömäksi asiaksi. Arjen muutokset näkyivät lapsen poissaolona ja siihen liittyvänä helpotuksena tai ikävänä.

Yhteistyövanhemmuus kuvaa vanhempien kunnioittavaa suhtautumista toisiinsa vanhempina. Yhteistyövanhemmuudessa toisen vanhemman merkitystä arvostetaan ja lapsen myönteistä käsitystä toisesta vanhemmastaan tuetaan. Yhteistyövanhemmuus vaatii tahtoa rakentaa vuorovaikutussuhdetta entisen puolison kanssa toimivaksi – näin on mahdollista toimia yhdessä vanhempina eron jälkeenkin. (Mykkänen-Hänninen 2012, 114.)

Vanhempien on tärkeää erossa ja sen jälkeen päästä pois tilanteesta, jossa kilpaillaan siitä, kumpi on parempi vanhempi (Karpf & Shatz 2005, 8). Kääriäisen (2008, 93 & 96) tutkimuksen aineistossa kyky nähdä toisen vanhemman merkitys lapselle auttoi muuttamaan omia suhtautumistapoja toiseen sekä yhteiseen vanhemmuuteen. Oli tärkeää nähdä paitsi yhteistyön välttämättömyys, myös sen pakollisuus. Itse näen yhteistyövanhemmuuden paitsi tunnetason työnä, myös konkreettisena vanhemmuuden muutoksena eron jälkeen. Davies (2015, 2) sekä Robertson, Pryor ja Moss (2009, 137) lisäävät, että useimmiten yhdessä eron jälkeen toteutettu vanhemmuus on helpompaa, mikäli siihen on päädytty oma-aloitteisesti yhdessä sopien. He havaitsivat lastensa asioista sopineita vanhempia käsitellessä uusiseelantilaistutkimuksessa, että lasten asioista

neuvottelu on mahdollista oikeassa ympäristössä ja kontekstissa. Kunnioittavan ja sivistyneen kommunikaation tärkeyttä ei tällöin voi väheksyä. Siihen millaiseksi entisten puolisoiden suhde muodostuu, vaikuttaakin osittain eroon liittyvien tunteiden ja muiden asioiden läpikäymisen taso (Tuomi 2008, 70).

Yhteistyövanhemmuus on tärkeää paitsi lapselle, myös itse vanhemmille. Portugalilaistutkijat (Lamela, Figueiredo, Bastos & Feinberg 2016) nimesivät tutkimuksessaan kolme eronjälkeisen yhteistyövanhemmuuden profiilia: paljon konfliktia sisältävä yhteistyövanhemmuus (*high conflict coparenting*), horjuttava yhteistyövanhemmuus (*undermining coparenting*) ja yhteistyökykyinen yhteisvanhemmuus (*cooperating coparenting*). Nämä profiilit erosivat toisistaan olennaisesti konfliktien määrän ja lastenhoidon jakamisen suhteen. Yhteistyövanhemmuuden ihanteen ja sen ”täyden epäonnistumisen” väliin sijoittuva horjuttava yhteistyövanhemmuus piti sisällään myös konfliktia, mutta se ei ollut avointa, vaan toisen vanhemman mustamaalausta lapselle, toisen vanhemman auktoriteetin mitätöintiä, sekä muuta lapsen ja toisen vanhemman väleihin kielteisesti vaikuttamista. Elämäänsä tyytymättömmimpiä olivat paljon konfliktia kokeneet vanhemmat ja he myös kokivat eniten kielteisiä eron vaikutuksia ja epäjohtonmukaista vanhemmuutta. Tutkimuksen mukaan voidaankin olettaa, että niin avoin kuin piilotettu konflikti voi pysyvästi nostaa vanhemman psykologista ja fyysistä stressiä. Yhteistyövanhemmuuden heiketessä myös vanhemman tunne omasta kyvystään vanhemmuuteen voi heiketä. (Lamela ym. 2016, 724–725.)

Yhteistyövanhemmuus voi vaikeutua myös silloin, kun etävanhemman ja lapsen tapaamisiin liittyy ongelmia tai ne eivät toteudu lainkaan. Tarkastellessa asiaa tyypillisimmästä eron jälkeisestä tilanteesta, eli lähiäitiydestä ja etäisyydestä käsin, tapaamatta jättäminen voi johtua paitsi vanhempien suhteista, myös esimerkiksi tottumattomuudesta isänä olemiseen tai lapsen haluttomuudesta tavata etäisää. Itse tapaamiset voivat myös olla etäisälle emotionaalisesti raskaita. Myös toisen vanhemman mustamaalaaminen, eli vanhemmasta vieraannuttaminen on tapaamisiin hyvin kielteisesti vaikuttava seikka ja voi aiheuttaa lapselle lojaliteettiristiriitoja. (Tuomi 2008, 80–83.)

Hokkasen (2005, 90–92) tutkimuksessa haastatellut erovanhemmat pitivät elämäänsä ja vanhemmuuttaan suhteellisen erillisinä toisesta vanhemmasta, vaikka aika lapsen kanssa olisikin jaettu tasapuolisesti. Tämä kuvaakin ennen kaikkea *jaettua vanhemmuutta*, jolla viitataan lapsen kanssa vietetyn ajan tasapuolisuuteen ja toisen vanhemman vanhemmuuteen puuttumattomuuteen. Jaettu vanhemmuus on saavuttanut Suomessa ihanne-aseman, jota on vaikea kyseenalaistaa (Kuronen 2003, 112–113). Vanhemmat voivat kokea entisestä puolisoista erillisen vanhemmuuden vapauttavana seikkana (Kääriäinen 2008, 91–92).

Näiden vanhemmuuden jatkumisen määritelmien pohjalta voi sanoa, että vanhemmuutta jaetaan niin konkreettisesti lapsen kanssa vietettyyn aikaan perustuen, kuin myös tunnetasolla toisen vanhemman roolin arvostamisen kautta. Oli vanhemmuuden yhdessä toimimisen muoto sitten mikä hyvänsä, vanhemmuuden toteuttamista helpottaa mikäli vanhemmat pystyvät pysymään hyvissä väleissä keskenään. Kenties haastavin yhdessä eron jälkeen toimimisessa on tilanne, jossa toinen vanhempi ei siihen ole halukas. Esimerkiksi toisen vanhemman mustamaalaus voi olla varsin suora osoitus tästä.

2.4 Erovanhemmuus äitiytenä ja isyytenä

Erovanhemmuudesta voidaan puhua sukupuolineutraalisti vain vanhemmuutena, mutta on tärkeää tunnustaa myös se tosiasia, että hyvin usein lapsiperheessä tapahtuva ero merkitsee äidille ja isälle eri asioita. Tässä alaluvussa käsittelenkin erovanhemmuutta sen stereotyyppisten vanhemmuuteen liittyvien sukupuoliroolien kautta. Vaikka nykyään eron jälkeiset huoltojärjestelyt voidaankin hoitaa monella eri tapaa, lienee silti yleisin eron seuraus edelleen järjestely, jossa äiti jatkaa lasten lähivanhempana ja isä etävanhempana, niin sanottuna viikonloppuisänä. Vuonna 2016 äidin ja lasten muodostamia perheitä oli noin 151 000, isän ja lasten perheitä puolestaan 32 000 (SVT 2017).

Puhuttaessa vanhemmuuden sukupuolittuneista rooleista, voidaan vanhemmuutta tarkastella nais- ja mies-tapaisuutena, jotka termeinä kuvaavat kullekin sukupuolelle ominaisia tapoja toimia ja olla (Hokkanen 2005, 30 & 146). Vanhemmuuden saralla esimerkiksi miehillä on katsottu olevan kurinpidollista auktoriteettia. Naistapaisuuteen taas on perinteisesti liitetty kyky käsitellä omia ja ymmärtää muiden tunteita. (Nykyri 1998, 104.) Äidistä ja isästä puhuttaessa voidaan käyttää vastaavia termejä, äiti- ja isätapaisuutta. Esimerkiksi äititapaisuuteen liitetään lasten arjessa oleminen ja heistä huolehtiminen, isätapaisuutta on puolestaan elatukseen osallistuminen. (Hokkanen 2005, 31 & 92.)

Minkälaisia piirteitä eron jälkeiseen elämään liittyy juuri isän näkökulmasta? Eron koittaessa isyys joutuu monella tapaa mullistuksen kohteeksi. Isän tulee valita millainen isä tahtoo olla. Tämä päätös voi poiketa myös siitä, millainen isä on aiemmin ollut. Uusi isyys voi olla läsnä olevaa tai etäännyvää. (Tuomi 2008, 8.) Ennen eroa käytännön isyys toteutuu usein äidin välittämänä ja tukemana, mutta eron jälkeen isän ja lasten tapaamisissa äidin fyysinen läsnäolo ja vaikutus eivät ole enää läsnä. Myös tämä vaikuttaa siihen, että isyys todellakin on erilaista eron jälkeen. (Hokkanen 2005, 93.)

Siihen, että isästä vielä varsin harvoin tulee lähivanhempi, vaikuttaa Hokkasen (2005, 95–96) mukaan niin sanottu lähi-isyiden häpeä. Sillä hän viittaa suomalaisessa kulttuurissa vallitsevaan miesten ajatustapaan, jonka mukaan lähi-isyttä voidaan pitää jonkinlaisena osoituksena siitä, ettei mies ole miehinen mies. Häpeän tunteet voivat liittyä esimerkiksi huonon puolison valintaan, uuteen rooliin ”äitinä” sekä entiseltä puolisoilta vastaan otettuun rahaan elatusmaksun muodossa. Joka tapauksessa lähi-isyys poikkeaa siitä mikä on vallitseva toimintatapa yhteiskunnassamme. Sanattoman sukupuolisopimuksen mukaan nainen on vastuussa lasten hoidosta ja isä hoitaa elatuksen.

Castrén (2009a, 122–124; 2012, 50) on eronneiden suomalaisvanhempien perhe- ja sukulaissuhteiden verkostoja tarkastelleessa tutkimuksessaan kiinnittänyt huomiota miesten ja naisten erilaiseen tapaan määrittellä heille läheisimmät ihmiset. Lähes kaikki erovanhemmat mainitsivat omat biologiset lapsensa läheisimmiksi, mutta jotkin miehet, jotka eivät asuneet lapsensa kanssa, kokivat uuden puolison läheisemmäksi. Tämän voikin jollain tapaa nähdä osoituksena siitä, että kulttuurissamme äiti- ja isätapaisuuden näkökulmasta lapselle läheinen eron jälkeinen vanhempi on äiti. Silloin isä saattaa kokea normaaliksi, että suhde lapseen ei säily yhtä läheisenä kuin ennen.

Etäisiä ei pysty luomaan lapseensa yhtä läheistä suhdetta kuin toinen vanhempi, sillä vanhemmuus toteutuu jokapäiväisessä yhteydessä lapseen. Etäännyvästä isyydestä voidaan puhua kuitenkin vasta silloin, kun etäisän poissaolo lapsen elämästä on jatkuvaa. Siihen syynä voi olla ongelmallinen suhde entiseen puolisoon ja lapsiin, isän väkivaltaisuus tai muut ongelmat. Myös isän uusi perhe voi vaikuttaa siihen millaiseksi isyys muotoutuu. (Tuomi 2008, 33 & 38.)

Etäisyyttä voidaan tarkastella myös hyvinkin konkreettisella tasolla. Brittiläistutkijat (Poole, Speight, O’Brien, Connolly & Aldrich 2016, 237) luokittelivat tutkimuksessaan neljä erilaista etäisätyyppiä. Sitoutunut isä (*engaged father*) oli lapseensa yhteydessä vähintään viikoittain, lapset olivat isällä yökylässä säännöllisesti, isä maksoi elatusmaksuja äidille ja asui lähellä lasta, joko yksin tai uuden perheen kanssa. Vähemmän sitoutuneet isät (*less engaged father*) näkivät lastaan epäsäännöllisemmin, asuivat korkeintaan tunnin matkan päässä lapsesta ja maksoivat elatusmaksuja. Perhetilanteet näillä isillä vaihtelivat. Sitoutumattomat isät (*disengaged father*) eivät pitäneet juurikaan yhteyttä lapsiinsa tai maksaneet elatusmaksuja. He myös saattoivat asua kaukana lapsesta. Etäiset isät (*distant father*) pitivät lapseen yhteyttä vain harvoin, mutta maksoivat pääsääntöisesti elatusmaksuja. Nämä isät asuivat kaukana lapsesta.

Tuomen (2008, 62–69) eron jälkeistä isyyttä tarkastelleessa tutkimuksessa eronneet isät kokivat erosta niin helpotusta kuin tuskaa, eroahdistusta ja muita, niin psyykkisiä kuin fyysisiäkin oireita. Miehelle erossa oli usein edessä uuden, itsenäisen elämän aloittaminen. Tunnetasolla läsnä

saattoi olla lapsen menettämisen pelko, jonka alkulähteenä voi toimia isän ulkopuolisuuden tunne suhteessa äitiin ja lapsiin. Miehellä merkityksellisiä asioita erossa olivat myös juridiseen eroon liittyvät piirteet, kuten asunnon maksaminen. Selviytymiskeinoja erossa miehelle olivat puhuminen, toiminnalliset keinot, kuten liikunta, työ, lapsen hoitaminen, luottamus suhteen säilymisestä lapseen sekä uusi naisystävä.

Miehen eronjälkeinen isyysidentiteetti muodostuu isän ja lapsen tapaamisista, isän ja lasten välisistä suhteista sekä erilaisista isänä olemiseen liittyvistä tunteista. Lasten tapaaminen eron jälkeen tuo rytmiä miehen elämään. Tapaamisiin saatetaan valmentautua henkisesti ja myös konkreettisesti, esimerkiksi kaupassa käymällä, siivoamalla tai suunnittelemalla tekemistä. Itse tapaaminen voi herättää myönteisiä, mutta sen päättyminen usein myös luopumisen ja menettämisen tunteita. Lapsen palautuksen jälkeen isää voi vaivata yksinäisyys ja tyhjiys. Tällainen tunteiden suuri vaihtelu voi joskus ahdistavuudessaan vaikuttaa jopa niin, että tapaamiset lopetetaan. (Tuomi 2008, 75–78.)

Mikä sitten vahvistaa isän omaa tunnetta isyydestään? Tuomen (2008, 87, 95–98) mukaan näitä tekijöitä ovat lapsen olemassaolo, hänen ilmaisema kiintymys, isän onnistuminen kasvatuksessa, myönteiset lasten tapaamiskokemukset ja isän oma tyytyväisyys isyyteensä. Miehen ennen eroa toteuttama isyys vaikuttaa usein myös siihen, millaiseksi eronjälkeinen isyys muodostuu. Esimerkiksi yhdessäolon aikana lastenhoitoon osallistuva isä jatkaa samalla linjalla myös eron jälkeen.

Mitä ero tarkoittaa sitten erityisesti äidille, josta tulee lastensa lähiäiti? Itse erotilanne on monesti äidille ja isälle erilainen, sillä äiti saattaa olla ollut tyytymätön parisuhteeseen jo pidempään ja eron koittaessa on näin myös työstänyt asiaa enemmän kuin isä. Tarpeet ja se, missä vaiheessa eroprosessissa mennään voivat siis olla suhteen osapuolilla hyvin erilaiset. (Hokkanen 2005, 54.)

Lähivanhemman rooli, yhteishuoltajuudesta huolimattakin, jää konkreettisella arjen tasolla usein yksinhuoltajan elämää muistuttavaksi. Lähiäidin suhde lapseen säilyy niin ruumiillisella kuin henkisellä tasollakin tiiviinä. Äiti saattaaakin potea syyllisyyttä siitä, mikäli nauttii lapsesta erossa vietetystä ajastaan. (Hokkanen 2005, 78, 90 & 146–147.) Belgialaistutkimuksessa (Sodermans, Botterman, Havermans & Matthijs 2015, 270) huomattiinkin, että ne eronneet äidit, joilla oli enemmän aikaa käytettävissä vanhempana oloon, kokivat suurempaa subjektiivista hyvinvointia kuin vähemmän lastensa kanssa aikaa viettäneet äidit. Lähiäidin suhde lasten isään välittyy usein lasten kautta, sillä lapset ovat tiivis osa äidin arkipäivää. Tämän voidaan katsoa olevankin äititapaisuutta. (Hokkanen 2005, 78.)

Rahahuolet voivat vaikuttaa erityisesti lähivanhemman henkiseen kyvykkyyteen huolehtia lapsistaan jokapäiväisessä elämässä. Raha, kuten elatusmaksut ja niiden säännöllinen maksaminen

voivat myös olennaisella tavalla säädellä luottamuksen määrää entisten puolisoitten välillä. Usein lähivanhempi käyttää kokonaisuudessaan rahaa lapsiin enemmän kuin etävanhempi. (Hokkanen 2005, 85.)

Lähiäitiyteen liittyy nykyään vahva oletus etäisän ja lasten suhteen tukemisesta. Äidillä on kuitenkin halutessaan valta myös vaikeuttaa tätä suhdetta. Seuraukset voivat olla jopa juridisia, kuten sakkoja. Äidin ei-toivotun vallankäytön ja esimerkiksi lapsen suojelemisen välinen ero voi olla kuitenkin häilyvä. Äidin rooliksi jää toisinaan myös tyytyä siihen mitä isä tekee, sillä isän toimintaa esimerkiksi tapaamisten suhteen ei ole sanktioitu mitenkään. Isä on tässä mielessä vapaa toimimaan miten tahtoo. (Hokkanen 2005, 90.) Lähiäidillä tällaista vapautta ei ole.

Hokkanen (2005, 124–128) puhuu lähiäitien yhteydessä myös kotiuskottavuudesta, joka määrittyy kyvyksi pärjätä poikalasten kanssa. Siihen liittyy isätapaisuuteen liitetyt kyvyt, kuten kasvatuksellinen jämäkkyys ja jämäkkyys, rajojen asettaminen ja niiden pitäminen. Äiti saattaa kokea ongelmia juurikin kurinpidossa ja joutuu ikään kuin astumaan isän alueelle. Samalla hän joutuu hylkäämään perinteisen äidin roolin, jossa kasvatusta voisi perustua enemmän esimerkiksi lämpöön ja hoivaan. Isät eivät Hokkanen (2005) tutkimuksessa kokeneet, että heiltä puuttuisi jotain sellaisia ominaisuuksia, joita äideillä taas on.

Näyttäisi sille, että vanhemmuuden sukupuolittuneet roolit eron jälkeen mukailevat käsityksiä siitä mikä on isän tai äidin tehtävä perheessä ennen eroakin: isä elättää ja äiti hoivaa. Mikäli eron jälkeen päädytään ”perinteiseen” malliin, jossa lapset jäävät äidille, vaikuttaa sille, että tämä mullistaa erityisesti isyyttä, johon kohdistuu monenlaista uudelleenmäärittelyn tarvetta. Äidin rooliksi jää arkipäiväinen lastenhoito, mutta myös isän ja lasten suhteen tukeminen. Molemmat vanhemmat voivat joutua omaksumaan itselleen vieraita vanhempana toimimisen tapoja.

2.5 Lapset vanhempien eropuheessa

Vanhempien avioero on lapselle useimmiten vaikea asia, sillä eroon liittyvät kuormittavat tunteet, kuten suru, ahdistus ja pettymys eivät koske vain vanhempia (Kiiski 2012, 181). Broberg ja Hakovirta (2009, 123–124) kokoavat tutkimusten tuloksia yhteen toteamalla, että vanhempien eron on katsottu vaikeuttavan lapsen psyykkistä ja sosiaalista kehitystä, koulunkäyntiä, tunne-elämän kehitystä sekä olevan yhteydessä käytöshäiriöihin. Miten erovanhemmat itse kokevat tämän ja miten lapset näyttävät vanhempiensa eropuheessa?

Lapset ovat osa vanhempiensa eroa niin tunne- kuin konkreettisella tasolla. Millaisia ajatuksia eroaminen sitten herättää heissä? Asiaa on tiedusteltu vanhemmilta esimerkiksi postikyselyllä (Kiiski 2012) ja haastattelemalla heitä (Kääriäinen 2008). Lapsipuheen konkreettisia

huolen aiheita ovat olleet esimerkiksi erosta lapsille kertominen, lapseen liittyvät sopimukset, eron negatiiviset vaikutukset lapseen, lapsen etäännyminen itsestä, lapsen hoitamisen raskaus sekä lapsen oleminen vanhempien riitojen välikappaleena (Kiiski 2012, 175). Ero on hyvin tunnepitoinen asia. Vanhemmat voivat kokea lapsen tarpeiden huomioon ottamisen vaikeaksi ja se, tehdäänkö lasta koskevat esimerkiksi asumiseen liittyvät ratkaisut eroprosessissa lapsen vai vanhemman oikeudet edellä, vaihtelee (Kääriäinen 2008, 66–71). Lienee selvää, että mikäli vanhemman oikeudet suhteessa lapseen laitetaan etusijalle, ei lapsen etu tällöin välttämättä toteudu eron jälkeen.

Kiiskin (2012, 159, 172–174) tutkimuksessa 535 vanhemmasta vajaa puolet kertoi lasten kärsineen avioerosta ja hieman yli puolet vastaajista oli tuntenut syyllisyyttä eron aiheuttamista seurauksista lapsille. Kolme neljäsosaa oli kuitenkin tyytyväinen lapsensa hyvinvointiin. Kiiski (2012) näkee tämän ongelmallisena, sillä vanhemman voi olla vaikeaa tulkita lapsensa hyvinvointia, etenkin mikäli vanhempi on itse ollut aloitteellinen osapuoli erossa. Kyky asettua lapsen asemaan ja pohtia tilanteita lapsen kannalta edesauttaa lapsen selviytymistä eron aiheuttamassa elämänmuutoksessa ja siihen liittyvissä hankalissa tunteissa (Kääriäinen 2008, 80).

Millaiset mahdollisuudet vaikeassa elämäntilanteessa olevalla vanhemmalla on todellisuudessa asettua lapsen asemaan? Vanhempien ja lasten kertomukset erosta eroavat usein kriittisiltä kohdiltaan melkoisesti (Butler, Scanlan, Robinson, Douglas & Murch 2002, 99). Kääriäisen (2008, 73–79) tutkimuksessa vanhemmat toivat esiin oman käytettävissä olevien voimavarojen vähäisyyden lapsen tukemisessa. Vanhemmat voivat nähdä omana tehtävänä erossa esimerkiksi lasten suojelemisen, mutta joillekin vanhemmille lapset voivat olla myös statussymboleita. Tällöin lapset toimivat vanhemmuuden osoittimina.

Castrénin (2012, 52–53) erovanhemmuutta käsitelleessä tutkimuksessa vanhemmat arvioivat olevan tärkeää, että lapsen suhteet molempiin vanhempiin ja näiden sukulaisiin säilyvät. Mielenkiintoista tämän tutkimukseni osalta on kuitenkin se, että samaan aikaan vanhemmat halusivat panostaa uuteen perheeseensä ja näin ollen vastuu suhteiden ylläpidosta jäi lapsille ja nuorille itselleen. Koenkin, että tämä on hyvä esimerkki avioeron kompleksisesta luonteesta: vanhempi saattaa pitää joitakin arvoja tärkeinä, mutta avioeron jälkeinen tilanne ei kuitenkaan ohjaa toimimaan lapsen parhaaksi.

Mäntylä-Karppinen (1997) on tutkinut perheasiainsovittelussa tapahtuvaa vanhempien harjoittamaa lapsipuhetta – lasten näkökulma nousee tällöin vanhempien puheesta hieman eri tavoin kuin esimerkiksi perinteisessä haastattelussa. Vanhempien sovittelussa käymistä keskusteluista 1/3 käsitteli lapsia. Vanhemmat eivät pohtineet etukäteen eron seurauksia lapselle eron ollessa vielä suunnitteluasteella, mutta virallisia erojärjestelyitä toteutettaessa lapsipuheen määrä kasvoi. Tämän

voi kaikeksi tulkita huolestuttavaksi havainnoksi. Toisaalta tutkimus on jo 20 vuotta vanha, ja ei siis täysin verrattavissa nykypäivään.

Tässä alaluvussa käsittelemieni tutkimusten perusteella vaikuttaa sille, että lapset esiintyvät eroteemaisessa puheessa niin konkreettisella kuin tunnetasollakin. Vanhemman kyky asettaa lapsen asemaan voi heiketä eroprosessin keskellä. Lasten tarpeiden huomioonottaminen voikin olla vaikeaa kun elämässä on käynnissä suuri mullistus. Se ei kuitenkaan tarkoita, etteivätkö lapset olisi läsnä eronneiden vanhempien vanhemmuuspuheessa.

3 VERKKOKESKUSTELUT

3.1 Mitä verkkokeskustelut ovat?

Tässä luvussa käsittelen lyhyesti sitä, mitä Internetissä käytävä keskustelu, eli verkkokeskustelu on ja mitkä ovat sen mahdollisuudet tarjota aineistoja tutkimuksen käyttöön. Tässä tutkimuksessa verkkokeskustelut toimivat ennen kaikkea aineiston lähteenä, eikä kiinnostus ole sinänsä itse verkkokeskustelemisessä. Tarkastelen verkkokeskustelemista tässä luvussa tutkimukseni aiheesta käsin.

Verkkoa voidaan luonnehtia ympäristöksi, jossa ”kulttuurin ja yhteiskunnan muodot rakentuvat”. Verkkoon liitetään usein termi *ubiikki*, eli kaikkialla läsnä oleva. Verkkoa voi käyttää ajasta ja paikasta riippumatta ja sitä onkin nykyään vaikeaa kieltää. (Laaksonen, Matikainen & Tikka 2013, 9-11) Vuonna 2016 Internetiä käytti 16–44-vuotiaista suomalaisista päivittäin 97–99 % (SVT 2016). Internetin sisällöt ovat siis lähes jokaisen suomalaisen nähtävillä.

Verkko voidaan nähdä eri kerroksista rakentuvana muodostelmana: sosiaalisten merkitysten muodostumiseen ja kulttuurien rakentumiseen tarvitaan niin teknisiä tasoja kuin myös ihmisiä, jotka niitä hallinnoivat ja käyttävät (Lessig 2001, 58). Termi *sosiaalinen media* kuvaa muutosta, jonka myötä verkon käyttäjästä on tullut kulttuurisen muutoksen toteuttaja (Laaksonen ym. 2013, 13). Laaksonen ym. (2013, 15) katsovat sosiaalisesta mediasta tehtyjen erilaisten määritelmien (Kaplan & Haenlein 2010, Lietsala & Sirkkunen 2008 & Luoma-aho 2010) pohjalta, että verkkokeskustelut ovat sosiaalisen median oma osa-alueensa.

Kun nykyään puhutaan verkkokeskustelusta, tarkoitetaan sillä tyypillisesti Internetistä löytyvää keskustelupalstaa. Eri aiheille omistautuneita keskustelupalstoja on todella paljon (Laaksonen & Matikainen 2013, 197). Luonteeltaan niissä tapahtuva puhe on usein maallikkotietoa, sillä keskustelun ollessa kaikille avointa, siihen osallistujien oletetaan olevan tavallisia ihmisiä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, ettei keskusteluun voisi osallistua myös asiantuntijoita. (Valkendorff 2014, 51.)

Verkkokeskustelut jaetaan teknologiansa perusteella synkronisiin ja asynkronisiin (Kuula 2015, 119). Termit viittaavat keskustelun aikaulottuvuuteen (Laaksonen & Matikainen 2013, 194). Synkronisuus tarkoittaa, että keskustelijat ovat paikalla samaan aikaan reaaliaikaisessa keskustelussa, kuten chatissa. Asynkronista keskustelua käydään puolestaan sähköistä ilmoitustaulua muistuttavissa uutisryhmissä ja verkkopalstoilla (Kuula 2015, 119) – keskustelijat voivat siis julkaista viestejään milloin vain ja niissä voi olla myös viivettä. Tässä tutkimuksessa

aineistona toimii erään kansalaisjärjestön ylläpitämä asynkroninen verkkokeskustelu, jota on käyty lapsiperheessä tapahtuvaan eroon liittyen. Keskustelijoina toimivat äidit ja isät. Seuraavassa alaluvussa käsittelenkin, mitä erityispiirteitä verkkokeskustelun käyttämiseen tutkimuksen aineistona liittyy.

3.2 Verkkokeskustelu aineiston lähteenä

Verkkokeskustelua voidaan käyttää aineistona hyvinkin monipuolisesti. Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset määrittelevät analyysitavan (Hakala & Vesa 2013, 226). Aineistosta voidaan etsiä vastauksia niin vuorovaikutuksen, yhteiskunnallisten ilmiöiden kuin verkkoyhteisöjen ja niiden identiteetin tutkimukseen. Vaikkapa vuorovaikutusta voidaan tutkia esimerkiksi keskustelunanalyysillä ja verkkoyhteisöjä etnografisesti. Kuitenkin, verkkokeskustelua voidaan analysoida minkä tahansa tekstianalyysin keinoin, tyypillisimmin diskurssi- tai narratiivisella analyysillä. (Laaksonen & Matikainen 2013, 206–210.)

Verkkokeskustelu-aineistoilla on monia etuja, mutta myös ongelmia. Verkkokeskusteluaineisto tarjoaa useimmiten monipuolista ja rikasta sisältöä, sillä keskustelijat voivat kirjoittaa anonyymisti ja vapaasti ilman sensuuria tai kasvokkaista kontaktia (Hakala & Vesa 2013, 239). Seale, Charteris-Black, MacFarlane ja McPherson (2010, 596) huomauttavat Baronia (1998) lainaten, että verkkokeskusteluviestit ovat usein editoimattomia ja tämä, kuten myös keskustelun kasvottomuus voivat lisätä tunnetta ja huumoria tekstiin. Verkkokeskustelussa keskustelijoiden status-erot eivät vaikuta keskustelun sisältöön yhtä voimakkaasti kuin kasvotusten käydyssä keskustelussa. Ilmi saattaakin tulla sellaisia asioita, jotka jäisivät haastattelu- tai keskustelututkimuksissa havainnoimatta (Salo 2010, 54).

Syy, miksi katson verkkokeskustelun soveltuvan hyvin erotematiikan tutkimiseen, on, että tekstit on tuotettu autenttisissa eroon liittyvissä tilanteissa. Seale ym. (2010, 599–605) havaitsivat syöpä-aiheisessa tutkimuksessaan, että verkkokeskusteluteksteissä usein elettiin päällä olevaa tilannetta – haastatteluissa taas korostui jo usein menneestä asiasta vakuuttavasti puhuminen. Verkkokeskustelu mahdollisti myös tuen saamisen, kokemusten jakamisen ja kysymysten tekemisen. Myös tämän tutkimuksen aineisto käsittelee samankaltaisia elämän kriisitilanteita, joissa kirjoittaja voi kaivata vertaistukea.

Verkkokeskustelut eivät tietenkään sovi kaikkeen tutkimukseen. Verkkokeskusteluaineistoon voi liittyä esimerkiksi edustavuusongelmia – keskustelijoiden taustatietojen puuttuminen hankaloittaa olennaisesti käsityksiä ja mielipiteitä kartoittavaa tutkimusta. Verkkokeskustelut myös keräävät helposti samanmielisiä keskustelijoita yhteen ja näin

ollen keskusteluissa voikin näkyä vain pienen asiasta kiinnostuneen ryhmän mielipiteitä. (Hakala & Vesa 2013, 224; Salo 2010, 54.) On myös mahdollista, että vain tietyn tyyppiset ihmiset kokevat oman henkilökohtaisen elämänsä avaamisen keskustelupalstalla mielekkääksi (Seale ym. 2010, 596). Ihmiset käyttävät Internetiä eri tavoin, eikä verkkokeskusteluja voida senkään vuoksi pitää kovin edustavana aineistona (Goldfarb & Prince 2008, 14). Vaikka verkkokeskustelu onkin vuorovaikutusta, se ei kuitenkaan salli tutkijan esimerkiksi esittää lisäkysymyksiä kirjoitusten laatijoille – siksi tutkijan kuva tutkittavasta asiasta voi jäädä pinnalliseksi (Seale ym. 2010, 603). Tässä tutkimuksessa katson kuitenkin, että tutkimusmenetelmä, diskurssianalyysi, hyötyy enemmän autenttisesta aineistosta kuin lisäkysymysten esittämismahdollisuudesta.

Verkkokeskustelua tutkiessa on olennaisen tärkeää ottaa huomioon minkälaisessa tilanteessa teksti on muodostunut. Mikäli kirjoittaja on kirjoitushetkellä akuutin kriisin keskellä, voi se vaikuttaa kirjoituksen sisältöön suuresti. Myös ajankohtaiset ilmiöt esimerkiksi mediassa vaikuttavat siihen mistä keskustellaan, kuten myös se, millä sivustolla keskustelua käydään. (Hakala & Vesa 2013, 224 & 240.) Koskaan ei ole myöskään varmuutta siitä, että kerrotut tapahtumat ovat tosia (Seale ym. 2010, 596). Nykyään puhutaan paljon niin sanotuista provoista, eli kommenteista, joiden tarkoituksena on provosoida ja hänätä muita kirjoittajia äärimmäisen mielipiteen avulla. Tätä tutkimusta varten olenkin valinnut aineistoni lähteeksi keskustelupalstan, jossa tällaisten ärsytysmielessä julkaistujen kommenttien määrä on todennäköisesti vähäinen.

Verkkokeskustelua aineistonaan ovat käyttäneet esimerkiksi Valkendorff (2014) syömishäiriöitä koskevassa väitöskirjassaan, Maksimainen (2010) parisuhdetta ja eroa koskevassa väitöskirjassaan, sekä Korhonen (2015) kotiäitiyspuhetta käsittelevässä pro gradu-tutkimuksessaan. Kansainvälisessä tutkimuksessa esimerkiksi edellä mainitut Seale ym. (2010) käyttivät aineistonaan syöpään ja seksuaaliterveyteen liittyviä verkkokeskusteluja ja vertasivat niitä samasta aihepiiristä tehtyihin haastatteluihin. Valkendorffin (2014) ja Korhosen (2015) tutkimuksissa tutkimusasetelma on hyvin samankaltainen kuin omassa tutkimuksessani: keskustelupalsta-aineistoa on analysoitu diskurssianalyysillä.

4 TUTKIMUSKYSYMYKSET

Suomalaisten avioerojen yleisyys on pysynyt samana jo viimeiset kaksi vuosikymmentä (SVT 2015), ja eroaminen on arkipäiväistynyt. Mikäli lapsiperheille erossa tarjottavia tukimuotoja tahdotaan kehittää tai erojen määrää jopa vähentää, tarvitaan tietoa siitä, millainen on kuva suomalaisesta lapsiperheen erosta ja miten sitä läpikäyvät vanhemmat puhuvat asiasta. Tätä tietoa tässä tutkimuksessa etsin paikasta, mistä eroavat vanhemmat todennäköisesti toivovat löytävänsä tukea itselleen vaikeassa elämäntilanteessa: Internetin keskustelupalstalta. Kokemusten vertaileminen Internetistä löytyvien lähteiden avulla on nykyään varsin ajan hengen mukaista. Keskustelupalstat tarjoavat helpon tiedonlähteen, joka on käytännössä jokaisen suomalaisen aikuisen saatavilla, milloin vain.

Tutkimuksen keskeisenä kiinnostuksen kohteena onkin erovanhemmuuden ja siihen liittyvän lapsipuheen diskursiivinen tuottaminen erään lasten asemaa ja oikeuksia ajavan kansalaisjärjestön ylläpitämällä Internetin keskustelupalstalla. Oletuksena tutkimuksessa on, että keskustelupalstalla julkaistut kommentit heijastelevat niin sanotun tavallisen ihmisen tuottamaa eropuhetta, joka kertoo hänen oikeasta elämästään juuri sellaisena kuin se keskusteluhetkellä on. Tällaisen eropuheen tutkimisen kautta eroavia vanhempia ja heidän elämäntilanteitaan on mahdollista ymmärtää paremmin.

Lapsiperheessä lapset ovat luonnollisesti osa eroprosessia. Lapsiin liittyvä tarkastelu ei suuntaudu tässä tutkimuksessa kuitenkaan lapsiin itseensä, vaan siihen, miten vanhemmat puhuvat jälkikasvustaan erossa ja sen jälkeen. Lienee perusteltua olettaa, että lapsiin liittyvät ajatukset voivat ohjata niin itse eroprosessia kuin sen aikaista vanhemmuuttakin.

Tutkimukseni tarkoituksena on siis tutkia erolapsiperheiden vanhempien puhetapoja liittyen eroprosessiin niin itsensä kuin lastensa kannalta. Tutkimuskysymykset olen muotoillut seuraavasti:

1. Millaisia erovanhemmuuden diskursseja Internetin keskustelupalstalta löytyy?
2. Millaisia tapoja puhua lapsista eroprosessin yhteydessä keskustelupalstalla esiintyy?

5 MENETELMÄLLISIÄ LÄHTÖKOHTIA

5.1 Sosiaalinen konstruktionismi

Diskurssianalyysistä, tämän tutkimuksen tutkimusmenetelmästä, on lähes mahdotonta puhua ilman mainintaa sosiaalisesta konstruktionismista, johon diskursiivinen ajattelu oikeastaan perustuu. Mistä sosiaalisessa konstruktionismissa sitten on kyse? Sosiaalisen konstruktionismin mielenkiinto on merkityksissä, mielikuvissa tai ideoissa ja tutkimuksen kohteena niin ikään diskurssianalyysin tavoin ovat puhe tai vuorovaikutus (Forsberg 2014, 125–128). Kaiken kaikkiaan sosiaalinen konstruktionismi etsii vastauksia ontologisiin, eli todellisuuden perimmäistä luonnetta koskeviin kysymyksiin (Juhila 2004, 165). Sosiaalinen konstruktionismi on tutkimussuuntien kokonaisuus, jossa tarkastelun keskiössä ovat sosiaalisen todellisuuden ja merkitysten rakentuminen. Sosiaalisen konstruktionismin voidaan katsoa olevan humanistisissa ja yhteiskuntatieteissä syntynyt vastaisku kokeelliselle ja kvantitatiiviselle tutkimukselle. Niin sanotun kielellisen käänteen näkökulma kielestä todellisuutemme keskeisenä rakentajana on edelleen hyvin suosittu. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 12.) Ajatus kielestä sosiaalisen todellisuuden muokkaajana johtaa siihen, että totuuksia maailman luonteesta on lukuisia (Burr 1995, 81).

Sosiaalisen konstruktionismin kannalta kenties tärkein julkaisu on Peter Bergerin ja Thomas Luckmannin teos ”Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen” (1966). Kirjan pääteesit koskevat sosiaalisen todellisuuden rakentumista, jota tiedonsosiologia tutkii. Todellisuus on ”yksinkertaisesti tahdostamme riippumatonta ilmiöiden maailmaa, jonka olemusta toiveemme eivät kykene muuttamaan”. (Berger ja Luckmann 1994.) Bergerin ja Luckmannin konstruktionistiseen teoriaan kuuluvat termit *eksternalisaatio*, *objektivaatio* ja *internalisaatio*. Esitetystä ideasta (eksternalisaatio) muotoutuu sitä tarpeeksi toistettaessa (objektivaatio) luonnollinen asia, eikä ideaa tarvitse enää yhdistää jatkuvasti sen sosiaaliseen alkuperään. Lopulta saman kulttuurin jäsenet omaksuvat luonnollisena asiana pidetyn idean ja siitä tulee osa heidän tietoisuuttaan (internalisaatio). (Juhila 2004, 165.)

Sosiaalinen konstruktionismi on siis laaja tutkimussuuntien kokonaisuus, mutta voidaan ajatella, että konstruktionistit kuitenkin jakavat tiettyjä oletuksia. Ensinnäkin, sosiaalisen konstruktionismin perusajatus nojaa sosiaalisten merkitysten tuottamiseen ja siksi sosiaalisen konstruktionistin tulisi kiinnittää huomionsa maailmaa havainnoidessaan sen tarjoamiin itsestäänselvyksiin. Toiseksi tulee huomioida, että on erilaisia tapoja havainnoida maailmaa, sillä

todellisuus vaihtelee historiallisesta ajanjaksosta ja kulttuurista toiseen. Käsitteemme asioista ovat siis relatiivisia, eli suhteellisia. (Burr 1995, 1–4, 81.)

Kolmas yhteinen oletus koskee konstruktionistien kiinnostusta kieleen, joka on sosiaalista toimintaa ja siispä todellisuus tuotetaan ihmistenvälisessä kielenkäytössä (Burr 1995, 4–5). Todellisuus ei kuitenkaan ole irrallaan ei-lingvivistisestä todellisuudesta (Jokinen 2016, 252). Neljäs oletus liittyy läheisesti edelliseen: sosiaalisissa prosesseissa tuotettu tieto vaikuttaa myös ihmisen toimintaan. Sosiaalisesti tuotettu tieto määrittelee mikä on yhteiskunnassa toivottavaa ja näin ollen tämä prosessi luo myös valtaa niille, jotka kuuluvat yhteiskunnassa hyväksytyjen yksilöiden piiriin. (Burr 1995, 5.)

Sosiaalista konstruktionismia voidaan tarkastella mikro- ja makro-tasoilla. Mikro-tasolla painotetaan arkipäiväisiä vuorovaikutussuhteita, joissa syntyy monenlaisia todellisuuksia. Makrotasolla kielen rakentava voima viedään materiaaliselle alueelle, rakenteisiin, sosiaalisiin suhteisiin ja institutionalistuneihin käytäntöihin. Tällöin ollaan useimmiten tekemisissä jo valtaan liittyvien kysymysten kanssa. (Burr 1995, 20–22.)

Sosiaaliseen konstruktionismiin liittyviä ongelmia voidaan katsoa olevan esimerkiksi pohdinta yksilön ja yhteisön suhteesta: määrittääkö yhteisö millainen yksilöstä tulee, vai onko asia toisin päin? Mikäli yksilön katsotaan vaikuttavan yhteisöön, jäävät diskurssit sosiaalisen rakenteen sivuvaikutukseksi. Mikäli yhteisön taas katsotaan vaikuttavan yksilöön, ei sosiaalinen konstruktionismi- ajattelu ole enää edes mahdollinen: mikäli yksilön ominaisuuksien katsotaan tulevan ”annettuna” ja tämä lähtökohta muodostaa yhteisön pohjan, ei voida enää sanoa, että yksilö olisi sosiaalisesti muodostunut. (Burr 1995, 182–183.)

Mitä sosiaalinen konstruktionismi sitten tarkoittaa tutkijan työn kannalta? Tutkijan tulee muistaa, että tutkimukseen kuuluu aina sen kohteiden nimeäminen jollain tapaa. Tutkijan tuleekin ymmärtää, että kulttuuriimme kuuluu jatkuvasti kahdenlaisia merkityksiä. Vakiintuneiden merkitysten, kuten sanan ”pöytä” tarkoitus on tarkoitus tehdä arjesta sujuvampaa. Pöytä onkin vakiintunut käsite, joka tarkoittaa aina lähes samaa asiaa. Toisaalta kulttuuriimme kuuluu myös sellaisia käsitteitä, joiden merkitys on joko murroksessa tai sen merkitys ei ole vakiintunut. Merkityksellistämiprosesseissa on siis aina käynnissä kaksi vastakkaista tendenssiä. (Jokinen 2016, 252.)

Konstruktionistinen tarkastelu soveltuu hyvin Internet-aineiston tutkimiseen – keskustelutekstit ovat ”kirjoitettuja käytäntöjä, ihmisen toiminnan tuotetta” (Valkendorf 2014, 51). Sosiaalinen konstruktionismi vaikuttaa käytännön diskurssianalyysin tekemiseen ennen kaikkea sen kautta, millaisia tutkimuskysymyksiä voidaan valita, kuten myös siihen, että tutkijan rooli nähdään

niin ikään sosiaalista todellisuutta tuottavana, ei vain sitä kuvailevana. Tutkijan tulee siis myös reflektoida omaan tapansa kirjoittaa. (Jokinen 2016, 253.)

5.2 Diskurssianalyysi verkkokeskustelun analysoimisessa

Diskurssianalyysi on väljä teoreettinen ja metodologinen viitekehys, jonka käyttöä ohjaavat kunkin tutkimuksen yksilölliset piirteet (Ilmonen, 2001, 127). Diskurssianalyysia on kuvailtu esimerkiksi tutkimukseksi, jossa analysoidaan sitä, ”miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä” (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016a, 17) tai ”kielenkäyttäjien, tilanteen, ajan ja paikan tarkasteluksi” (Pietikäinen ja Mäntynen 2009, 11). Remes (2003, 24) puolestaan pitää diskurssianalyysia soveltuvana metodologiana aina silloin, kun tutkimuksen kohteena on ihmisten tuottama sosiaalinen todellisuus ja siinä tapahtuva toiminta.

Aivan kuten sosiaaliseen konstruktionismiinkin, liittyy diskurssianalyysiin joitakin perusolettamuksia, joita seuraavaksi avaam. Olettamukset *kielenkäytön todellisuutta rakentavasta* (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016b, 26–27) ja *sen seurauksia tuottavasta luonteesta* (Jokinen ym. 2016b, 47) ovat tuttuja myös sosiaalisesta konstruktionismista. Kielenkäyttö ei kuvaa vain maailmaa, vaan samalla se myös rakentaa sitä. (Jokinen ym. 2016b, 26–27). Asioiden tai ilmiöiden kuvailu ei ole koskaan vain kuvailua, vaan kielenkäyttö vaikuttaa paitsi käytännön elämään ja siinä toimimiseen, myös itse todellisuuden kokemiseen (Jokinen ym. 2016b, 47). Tämä oletamus on vahvasti taustalla myös omassa tutkimuksessani. Diskurssianalyysissa kielenkäytön ja muun toiminnan välillä ei ajatella olevan jyrkkää dikotomista jakoa (Juhila & Suoninen 2016, 450).

Toiminnan kontekstuaalisuuden huomioonottaminen on myös tuttu periaate sosiaalisesta konstruktionismista. Vallitsevat olosuhteet ovat siis hyvin olennainen analyysiin vaikuttava tekijä. (Jokinen ym. 2016b, 36–37.) Konteksti tulee huomioida tutkimusprosessissa laajasti – esimerkiksi niin tutkittavien kuin itse tutkijankin osalta (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 148).

Diskurssianalyysiin kuuluu oletus *useiden rinnakkaisten ja keskenään kilpailevien merkityssysteemien olemassaolosta*. Näitä merkityssysteemejä kutsutaan diskurssianalyysissa joko diskursseiksi tai tulkintarepertuaareiksi. Molemmat voidaan ymmärtää ”verrattain eheiksi säännönmukaisten merkityssuhteiden systeemeiksi, jotka rakentuvat sosiaalisissa käytännöissä ja samalla rakentavat sosiaalista todellisuutta”. Diskurssi on aina tutkijan tulkintaa aineistosta. Merkityssysteemien kirjo viittaa siihen, että yhdelläkin sanalla voi olla monia, hyvin toisistaan poikkeavia merkityksiä. (Jokinen, ym. 2016b, 32–34.) Esimerkiksi sana ”punainen” voi saada merkityksensä vaikkapa joulun tai rakkauden kautta (Pietikäinen ja Mäntynen 2009, 12). Tekstissä

olevat erilaiset näkökulmat paljastavat aineiston erilaisten merkityssysteemien läsnäolon (Suoninen 2016a, 52).

Merkityssysteemeihin liittyy myös *toimijan kiinnittyneisyys niihin*. Kiinnostuksen kohteena ovat sosiaaliset käytännöt ja yksittäisen toimijan suhteen tämä tarkoittaa sitä, että kiinnostuksen kohteena tutkimuksessa on yksilön itsensä sijasta hänen toimintansa, kuten kielenkäyttö. (Jokinen ym. 2016b, 43–44.) Suoninen (2016a, 62) viittaa tekstissään Parkerin (1992, 6–17) ajatukseen diskurssin realisoitumisesta tekstissä – tutkija on kiinnostunut ennen kaikkea tutkimistaan teksteistä, ei niinkään yksilöistä tekstin laatijana.

Voidakseen tehdä diskurssianalyysiä, on tutkijan siis oltava perillä näistä perusolettamuksista. Diskurssianalyysi ei kuitenkaan ole yhtenäinen koulukunta. Remes (2003, 21–23 & 54) jopa kyseenalaistaa yhtenäisestä diskurssianalyysin metodologiasta puhumisen mielekkyyden. Diskurssianalyysi voidaan kuitenkin jakaa kolmeen traditioon, joissa diskurssi ja sen analyysimenetelmät nähdään eri tavoin: angloamerikkalaiseen, ranskalaiseen ja saksalaiseen. Kukin traditio on syntynyt 1970-luvulla ja on paikallisen tieteen tradition ja ajankohdalle ominaisen paikallisen kulttuurin muotoilemia. Yhteistä näille traditioille on se, että niissä katsotaan diskurssin viestivän tietoa kulttuurille. Miten traditioita sitten voisi erotella toisistaan? Angloamerikkalaisen tradition painotus on diskurssien ilmenemisessä ja muotoutumisessa vuorovaikutuksessa ennalta määriteltynä ilmiöinä. Ranskalaisessa traditiossa keskitytään kulttuurissa tapahtuvaan diskurssien tuotantoon ja saksalaisessa traditiossa ollaan puolestaan kiinnostuneita ihmisten toiminnassa esiintyvistä ja muotoutuvista diskursseista.

Diskurssianalyysi on luonteeltaan perustutkimuksellista – sen kohteena ovat pienet kielelliset teot. Diskurssianalyysin keinoin on mahdollista kuitenkin tuoda esiin myös yhteiskunnallisesti merkittäviä ilmiöitä. Niitä voivat olla esimerkiksi kielenkäytön ideologiset seuraukset, kuten toiseuden ja alistamisen positiot. (Juhila & Suoninen 2016, 455–456.)

Miksi olen valinnut juuri diskurssianalyysin tutkimukseni tutkimusmetodiksi? Tahdon tietää, miten vanhemmat itse tuottavat omalla puheellaan ja toiminnallaan sitä, mitä esimerkiksi avioerovanhemmuus nyky-Suomessa merkitsee. Tahdon aineistoni myös edustavan vanhempien omaehtoisesti tuottamaa puhetta, johon tutkija ei ole vaikuttanut. Aikaisemmin tällaisia tekstejä ovat edustaneet esimerkiksi lehtien yleisönosastokirjoitukset, mutta nykyään helpoin kanava ilmaista itseään laajemmalle yleisölle lienee verkossa käytävä avoin keskustelu, johon kuka vain voi osallistua. Verkkokeskustelu onkin varsin arkipäiväistä.

Diskurssianalyysi soveltuu hyvin verkkokeskustelun analysoimiseen. Keskustelupalstoilla julkaistavien viestien lukemis- ja kirjoittamisdynamiikka muistuttaa puheeseen perustuvaa kommunikaatiota ja näin ollen onkin mahdollista etsiä puhetapoja aineistosta. (Arpo 2005,16.)

Diskurssianalyysi soveltuu oivallisesti myös edellä kuvaamani luonnollisen (*naturally occurring*) aineiston analysointiin. Tällöin aineisto on syntynyt ja on olemassa tutkijasta riippumatta ja sen ominaisuudet, kuten sävykyys ja mutkikkuus tulevat esiin kuten alkuperäisessä sosiaalisessa käytännössä. (Juhila & Suoninen 2016, 448.) Olen kiinnostunut nimenomaan siitä aidosta tilanteesta, josta käsin vanhempi on tuottanut puhetta eroonsa liittyen. Kuulan (2015, 133) mukaan yksittäisten ihmisten Internetissä julkaisemien tekstien voidaan katsoa kertovan heidän todellisesta elämästään. Itse näen luonnollisen aineiston ikään kuin vastakohtaksi laboratorio-olosuhteille, jossa kaikki häiriötekijät tahdotaan poistaa. Diskurssianalyysissa nämä ”häiriötekijät” ovatkin juuri se tekijä, joka tekee aineistosta kiinnostavan.

Diskurssianalyysissa aineisto on aina tekstimuodossa ja analyysissa kiinnitetään huomiota esimerkiksi sanavalintoihin ja kategorisointeihin sekä retoristen keinojen- ja kielenkäyttöön. Keskeinen, helposti havaittavissa oleva sisältö ei siis ole diskurssianalyysin kohteena. (Juhila & Suoninen, 2016, 451.) Mitään tiettyä kaavaa, jolla diskurssianalyysi toteutetaan, ei ole olemassa. Esimerkiksi Pynnönen (2013, 31–32) on kuitenkin kehittänyt pinnalta syvemmälle etenevän, kolmivaiheisen mallin, joka vie analyysiprosessia eteenpäin kerros kerrokselta. Analyysi aloitetaan tekstuaaliselta tasolta ja siitä edetään tulkitsevaan ja lopulta kriittiseen tasoon. Tämä voi tarkoittaa käytännössä esimerkiksi sitä, että ensin tarkastellaan *mitä* ilmiöstä sanotaan, sen jälkeen *miten* ja *millaisena* ilmiö kuvataan ja lopuksi pohditaan *miksi* ilmiötä kuvataan sellaisena kuin se kuvataan.

Diskurssianalyysin perusolettamus on, että puhe on tekemistä (Suoninen 2016b, 231). Tutkijana minun on otettava tämä huomioon myös tutkimuksen tuloksia koostaessa ja raportoidessa. Tutkijan on reflektoitava tuottamia tuloksia ja siinä käytettyä kieltä, toisin sanoen ymmärtää, että tutkimuksen tekeminenkin on sosiaalisen todellisuuden tuottamista (Juhila & Suoninen, 2016, 462).

Diskursiivisen tutkimuksen yhteydessä voidaan puhua diskurssien mikro- ja makrotasoista. Mikrotaso viittaa itse kielen käyttöön ja makro taas mikrotason sosiaaliseen kontekstiin, kuten konteksteihin, prosesseihin ja rakenteisiin. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 169; Shaw & Bailey 2009, 413.) Tästä kahtiajaosta voidaan käyttää myös termejä pimeä ja valoisa sosiaalinen konstruktionismi. Valoisa puoli viittaa yksilön mahdollisuuksiin luoda maailmaa alhaalta ylöspäin, pimeä puoli puolestaan luonnehtii ensimmäisen vastakohtaa, jossa ”pimeät voimat” vaikuttavat yksilöön. Tätä erottelua hyväksi käyttäen voidaan diskurssianalyysi jakaa kahteen erilaiseen analyysiin: kielen käytön vaihtelevuuden tarkasteluun, sekä valtakysymyksien analysointiin. (Danziger 1997, 410–411.)

Suoninen (2016a, 52–53, 58–59) toteaa muihin tutkijoihin (Potter & Wetherell 1989, 173; Silverman 1985, 176) viitaten, että kielenkäytön vaihtelevuuden analyysissä tutkijan huomio

kohdistuu hyvin tiiviisti aineistoon, jonka katsotaan olevan tutkimuksen kohde ja sosiaalista todellisuutta itsessään – ei vain sen kuvausta. Analysointi perustuu itse tekstiin ja edellyttää jatkuvaa punnintaa sen suhteen mitä merkityksiä tekstin lausumilla on puhujan omassa kontekstissa. Analyysissa voidaan pyrkiä paljastamaan esimerkiksi merkityssysteemien kirjoja, eli samoille ilmaisuille muodostuneita erilaisia tulkintatapoja. Tulkinnan kohteena ovat myös erilaiset funktiot, joilla tarkoitetaan niitä tosiasiallisia seurauksia joita kielenkäytöllä voi olla. Nämä seuraukset voivat olla niin tahattomia kuin tahallisiakin ja ajoittua niin nykyhetkeen kuin pitkälle tulevaisuuteen. Osa analyysia on myös tekstissä esiintyvän symboliikan huomioiminen. (Suoninen 2016a, 54,57 & 60.) Suoninen (2016a, 54) lainaakin Parkerin (1992, 27) esimerkkiä, jossa ”yhteisö-käsite voi merkitä ihanteellista keskinäistä huolenpitoa ja ihmissuhteiden lämpöä”, kun taas BMW-merkkisen auton omistaminen voi symboloida vaurautta.

Diskurssianalyysin etuna voidaan pitää sitä, että sen avulla voidaan nähdä asioiden kirjaimellisten merkitysten taakse ja myös purkaa sellaisiakin itsestään selvänä pidettyjä käsityksiä ja käytäntöjä, joita saatetaan yhteiskunnassa syvästi kunnioittaa (Shaw & Bailey 2009, 418). Kuten esimerkiksi Sutisen (2005) tutkimus osoittaa, voi diskurssianalyysia hyödyntävässä tutkimuksessa paljastua sellaisia diskursseja, joita voidaan yhteiskunnassa myös ”katsoa pahalla”. Esimerkiksi perheen arvostaminen itsessään lienee yhteiskunnassamme hyväksytympää kuin vanhempien yksilöoikeuksien korostaminen.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

6.1 Aineisto

Tutkimuksen aineistona toimii erään kansalaisjärjestön perhe-teemainen keskustelualue, jonka viestit on julkaistu vuosina 2010–2017. Keskustelijoina toimivat sivustolle hakeutuneet vanhemmat. Keskustelijat määrittelevät itse tekstissään mitä taustatietoja antavat itsestään. Aineisto sisältää 145 yksittäistä keskustelukommenttia, ja näiden kommenttien pituudet vaihtelevat muutamista virkkeistä monen sivun pituisiin teksteihin. Keskusteluja omalla aloituksellaan on yhteensä 45 kappaletta ja näistä 37 aloituksessa on vähintään yksi vastaus. Keskusteluketjujen pituudet vaihtelevat siis yhdestä kommentista ilman vastauksia kahdeksan kommentin pituisiin keskusteluihin. Aineiston pituus on 59 sivua, fontilla Calibri, fonttikoolla 11 ja rivivälillä 1,5.

Aineisto ei sisällä kaikkea kyseisen keskustelupalstan keskustelua, ainoastaan ne aloitukset vastauksineen, jotka sivuavat eroteemaa. Kaiken kaikkiaan jollain tavalla eroa tai sitä seurannutta uusperheen elämää käsittelevät aloitukset ovat kuitenkin merkittävä enemmistö keskustelupalstalla. Aineisto sisältää muutamia järjestön vapaaehtoisten päivystäjien aloituksiin kirjoittamia vastauksia. Näiden kommenttien seulominen pois aineistosta olisi kuitenkin mahdotonta, sillä päivystäjät eivät osallistu keskusteluun järjestön nimimerkin alla, vaan yksityishenkilöinä. Tämä tarkoittaa sitä, että ei ole mahdollista taata kaikkien keskustelijoiden olevan kirjoitushetkellä erotilanteessa tai sen aiemmin kokenut. Päivystäjät ovat kuitenkin itse vanhempia, joten en näe tätä kovin ongelmallisena asiana.

Keskustelupalsta on julkinen ja sen viestit ovat kaikkien luettavissa. Sivustolle ei tarvitse kirjautua keskusteluun osallistuakseen. Se, että viestit säilyvät sivustolla niiden julkaisemisen jälkeen, eikä käyttäjien tarvitse olla sivustolla samaan aikaan, tarkoittaa sen olevan viiveellinen (Valkendorff 2008, 215). Sävyltään keskustelu on asiallista, johon varmastikin vaikuttaa se, että viestit tarkastetaan ylläpidon puolesta ennen niiden julkaisua. Aineiston käyttöön ei tarvitse tutkimuslupaa, sillä se on täysin julkisesti saatavilla, kuten vaikkapa painetut lehdetkin. Olen kuitenkin hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaakseni varmistanut tämän sivustosta vastaavalta henkilöltä, sekä muutenkin ollut häneen yhteydessä informoidakseni häntä ja keskustelun ylläpitäjiä tutkimuksestani.

Miksi sitten olen valinnut juuri mainitsemani keskustelupalstan aineistoni lähteeksi? Tahdoin aineistoni edustavan mahdollisimman aitoa, vanhempien itse tuottamaa puhetta. Vaikka verkkokeskustelun todenperäisyyttä ei voikaan koskaan todentaa, voidaan kuitenkin olettaa, että

lasten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin edistämiseksi perustetun järjestön sivuille hakeutujat ovat aidosti asiasta kiinnostuneita ja kirjoitukset koskettavat heidän elämäänsä. Keskustelua myös moderoidaan järjestön työntekijöiden puolesta, joten keskusteluun ei pääse mukaan asiattomia viestejä.

Ei ole yhdentekevää millaiselta verkkosivustolta aineisto otetaan, sillä esimerkiksi Suomi24-sivuston eroteemainen keskustelu voi olla hyvin erilaista kuin kolmannen sektorin järjestön ylläpitämä ja valvoma keskustelu. Valkendorff (2014, 52) kuvaileekin Suomi24-sivustoa sallivaksi keskustelupalstaksi, siitäkin huolimatta, että palstaa moderoidaan. Aineistoni keskustelu on profiloitu muutoksen keskellä oleville vanhemmille ja on luonteeltaan vertaistukimaista. Myös Valkendorffin (2014) väitöskirjassa analysoitu verkkokeskustelu rakentuu yhteisen kokemuksen varaan.

Miksi haluan ylipäänsä tutkia aihetta juuri verkkokeskustelun kautta? Internetin keskustelufoorumit ovat lähes kaikkien saatavilla mihin vuorokauden aikaan tahansa, ja siksi koenkin, että verkkokeskusteluaineisto soveltuu tutkimukseni tarkoitukseen paremmin kuin esimerkiksi haastattelu. Kuten Seal ym. (2010, 599–605) aiemmin totesivatkin, esimerkiksi kasvotusten tehdyssä haastattelussa on aina vaarana, että haastateltava saattaa vastata kysymyksiin siten, että vastaukset antaisivat mahdollisimman vakuuttavan kuvan itsestä. Verkkokeskustelijoilla on mahdollisuus osallistua keskusteluun silloin kun asia on ajankohtainen ja kirjoittaa siitä vapaasti. Paineita omien kasvojen säilyttämisestä ei ole. Vaikka keskustelukommenteissa mainitut asiat eivät olisikaan totta, ne sopivat silti aineistoksi, sillä valitsemani aineiston analyysitapa, diskurssianalyysi, on kiinnostunut puhetavoista ja siitä, miten puheessa tuotetaan asioita. Tällöin tärkeintä onkin se, miten asioista puhutaan, ei niinkään se, mitä puhutaan tai onko kerrottuja tapahtumia oikeasti tapahtunut.

6.2 Aineiston analyysi

Käytin analyysini pohjana Pynnösen (2013) luomaa kolmivaiheista aineiston analyysitapaa. Sen ensimmäisellä tekstuaalisella tasolla tarkastellaan sitä mitä tutkittavasta ilmiöstä sanotaan ja miten. Tästä edetään tulkitsevalle, eli toiselle tasolle, jossa analysoidaan miten ja millaisena ilmiö kuvataan ja millaisia merkityksiä ilmiö tätä kautta saa. Lopuksi, kriittisellä tasolla pohditaan miksi ilmiö kuvataan sellaisena kuin se kuvataan.

Kuten aina laadullisessa tutkimuksessa, myös dirskurssianalyysissä analyysityötä ohjaavat aina tutkimuskysymykset. Käytännössä tämä tarkoittaa, että analysoitavaa tekstiä luettaessa ei kiinnitetä huomiota kaikkiin läsnä oleviin kielenpiirteisiin (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 167),

vaan vain niihin, jotka ovat olennaisia tutkimuskysymysten kannalta. Siispä analyysin kohteena on ollut nimenomaan se, millaisia puhetapoja erovanhemmuuteen ja lapsiin tekstissä liittyy.

Aloitin aineiston analyysini lukemalla sen läpi muutamia kertoja saadakseni yleiskuvan siitä, millainen aineisto on. Tällainen aineiston kuvailuun pyrkivä työ auttaa hahmottamaan sen luonnetta ja erityispiirteitä (Pietikäinen ja Mäntynen 2009, 166). Tämän jälkeen teemoittelin aineiston sen mukaan mitä asioita teksteissä konkreettisesti käsitellään. Näitä asioita olivat esimerkiksi lastenkasvatus, riidat entisen puolison kanssa, riidat nykyisen puolison kanssa hänen lapsistaan, hyvä vanhemmuus, lapsen etu, vertailut omien ja puolison lapsien välillä, sekä huoltoriidat. Suurin osa kirjoituksista käsitteli eron jälkeistä aikaa, eroa harkitsevien vanhempien kirjoitukset olivat sen sijaan vähemmistönä. Näillä lukukierroksilla tein muistiinpanoja ja kirjasin ylös mitä ajatuksia teksti minussa herätti. Kiinnitin huomiotani esimerkiksi sanavalintoihin, erilaisiin ilmauksiin, metaforiin ja selontekoihin. Kirjasin myös ylös sellaisia kohtia, jotka syystä tai toisesta kiinnittivät huomioni erityisen sanavalinnan tai muun muotoilun vuoksi.

Tämän yleiskatsauksen jälkeen etenin tekstin yksityiskohtaisempaan analysointiin koodaamalla sitä Word-ohjelmassa värein sen mukaan, millaisia näkökulmia käytettiin käsiteltäessä erovanhemmuutta tai lapsia. Näkökulmat edustivat tässä vaiheessa jonkinlaisia ”esidiskursseja”. Erilaisia näkökulmia lapsiin liittyen oli viisi kappaletta ja erovanhemmuuteen liittyen 13 kappaletta. Eron lukumäärissä katson johtuvan siitä, että teksteissä ylipäättänsä käsiteltiin enemmän vanhemmuutta kuin lapsiin liittyviä kysymyksiä. Tämä oli siis analyysini ensimmäinen vaihe.

Toisessa analyysin vaiheessa kiinnitin huomioni seuraaviin kysymyksiin: Kuka tekstissä puhui ja millaisessa tilanteessa? Miten kontekstina toimiva järjestön keskustelupalsta ja ylipäättänsä vanhemmuuskeskustelu vaikutti siihen mitä sanotaan? Millaiseksi ilmiöksi erovanhemmuus- tai lapsuus tehdään? Jatkoin aineiston läpikäymistä ja näiden kysymysten pohjalta aiemmin muodostamani näkökulmat alkoivat jalostua diskursseiksi. Jatkoin analyysia siis ikään kuin peruuttaen kauemmaksi aineistosta muodostaen pienistä yksityiskohdista suurempia kokonaisuuksia. Kaikki aiemmat esille tulleet näkökulmat eivät kuitenkaan suoraan siirtyneet osaksi jotain muodostamaani diskurssia. Näkökulmia jäi pois esimerkiksi siitä syystä, että niiden tarkemmassa tarkastelussa näkökulma saattoi osoittautua lähinnä konkreettisen puheenaiheen kuvaukseksi. Tarkemmassa tarkastelussa näkökulmat saattoivat myös osoittautua kertovan aivan eri asiasta kuin mistä pintapuolisesti puhuttiin.

Muodostamistani diskursseista esimerkiksi Hyvän vanhemman diskurssi piti sisällään neljä erilaista lapsen suojelemiseen liittyvää näkökulmaa. Tässä diskurssissa eron kokeneet vanhemmat toivat voimakkaasti esiin vanhemman roolia lapsen turvana ja suojelijana. Puheessa tehtiin hyvin selväksi, että eron mahdollinen haitallisuus lapselle oli tiedostettu. Erovanhemmuus siis rakentui

prosessiksi, jonka lopputuloksena oli erosta mahdollisimman vähän vahingoittunut lapsi. Puhujana olivat suurimmaksi osaksi eronneet vanhemmat, jotka reflektoivat läpi käymäänsä eroa.

Analyysin kolmannessa vaiheessa oli vuorossa muodostamiini diskurssien linkittäminen laajempiin kokonaisuuksiin, kuten yhteiskunnalliseen ja historialliseen kontekstiin, ideologioihin ja instituutioihin. Tässä vaiheessa kysyin aineistolta miksi vaikkapa erovanhemmuus kuvataan sellaisena kuin se kuvataan? Tämän analyysin viimeisen vaiheen olennaisena tehtävänä olikin yhdistellä diskurssien mikro- ja makro-tasoja.

6.3 Eettiset kysymykset ja luotettavuus

Ensimmäinen tärkeä eettinen ratkaisu tutkimuksessa liittyy aina sen aiheen valintaan. Aiheen valintaa ovat kohdallani ohjanneet niin oma historiani kuin myös halu lisätä tietoa lapsiperheen eroon liittyen. On yleisessä tiedossa, että avioero vaikuttaa tuhansiin suomalaisiin lapsiperheisiin vuosittaisella tasolla, kuten myös että eroprosessi on usein vaikea niin vanhemmille kuin lapsillekin. Tämän prosessin ymmärryksen lisääminen on siis vähintäänkin toivottavaa. Vaikka tieteeseen kuuluukin ajatus uuden tiedon tuottamisen sinänsä arvokkaasta luonteesta, ei tutkimustiedon mahdollinen hyödyllisyys ainakaan tee tutkimusta eettisesti vähempiarvoiseksi.

Tämä tutkimus toimii eräänlaisena jatkumona aiemmissa kasvatustieteen opinnoissani tekemälleni kandidaatin tutkimukselle, jonka aiheena on aikuiset avioerolapset. En ole tahtonut jättää aiheen tarkastelua vain lapsi-näkökulman tasolle, vaan tutkia myös vanhempien puolta aiheesta. Katson, että tämä tukee omaa eettisyyttäni tutkijana – tarkastelen itseäni kiinnostavaa teemaa myös toisesta, itselleni vieraasta näkökulmasta. Olen itsekin avioerolapsi, ja siksi minun tulee tutkijana pitää huoli siitä, että en juutu omassa ajatusmaailmassani vain omien kokemusteni tasolle.

Lähtökohtanani on, että tutkimukseni eettisyys ei nojaa vain hyvän tieteellisen käytännön noudattamiseen tai yksittäisiin teknisiin ratkaisuihin, kuten huolelliseen analyysin tekemiseen tai tulosten esittämiseen tarkoituksenmukaisella tavalla. Sen sijaan pyrin siihen, että tutkimukseni toteuttaminen tapahtuu mahdollisimman kokonaisvaltaisella eettisellä tavalla. Se tarkoittaa sitä, että kaikki tutkimuksen tekoon liittyvät päätökset ovat eettisesti latautuneita (Tuomi & Sarajärvi 2009, 126–133). Tällöin tutkimuksen tekeminen ei ole vain ”sääntöjen noudattamista”.

Mielestäni on tärkeää pohtia laajemmin, millaisia vaikutuksia tutkimusprosessin aikana tekemilläni valinnoilla on niin aineistona toimivan keskustelun kirjoittajiin kuin yleisestikin siihen todellisuuteen, jota myös itse tutkimuksellani tuotan. Koen, että esimerkiksi se, minkä verkkosivuston olen valinnut aineistoni lähteeksi, on eettisesti hyvin tärkeä kysymys. Tämän vuoksi

olen valinnut aineistokseni keskustelun, joka on sävyltään asiallista ja myös ylläpitäjien moderoimaa. Todennäköisyys, että valitsemallani sivustolla keskustelevat henkilöt ovat erovanhempia, on suuri.

Aineisto, jota käytän tutkimuksessani, on avointa kaikille Internetin käyttäjille ja näin ollen täysin julkista. Olen kuitenkin hyvää tieteellistä ja eettistä käytäntöä noudattaakseni informoinut keskustelupalstan ylläpitoa ja varmistanut, ettei keskustelujen käyttämiseen aineistona tarvita tutkimuslupaa. Keskustelupalstan ylläpitäjien kanssa käymäni keskustelu ei ole johtanut aineiston käytön kieltämiseen, vaan tutkimukseeni on suhtauduttu myönteisesti ja kannustavasti. Raportoin tutkimukseni tulokset luonnollisesti myös keskustelupalstan ylläpitäjille. Keskusteluun osallistuvien kirjoittajien ollessa anonyymeja katson tämän olevan kaikki mitä pystyn tekemään tutkimukseni luvan ja oikeutuksen eteen. Kuulan (2015, 134) mukaan jokaisen tutkijan tulee itse ratkaista mikä on paras mahdollinen tapa hoitaa tutkimuslupaan liittyvät asiat silloin kun sitä ei voi kerätä tutkittavilta itseltään. Tulevaisuudessa Internet-aineistojen tutkimuskäyttöön on tulossa rajoituksia, mutta tutkimuksen aiheen valinnan, sen työstämisen ja vielä julkaisuhetkelläkin on oma tutkimukseni täysin eettisesti kestävä.

Kirjoittajien suojelemiseksi on minun tutkijana tullut miettiä, onko minun mahdollista estää tekstien suora jäljittäminen aineistokatkelmien perusteella – siitäkin huolimatta, että aineisto on julkista ja vapaasti kaikkien saatavilla. Hyvin henkilökohtaiset ja arkaluontoiset keskustelunaiheet edellyttävät tarkkaa tutkimuseettistä varovaisuutta (Kuula 2015, 127–128). Valitettavasti tässä tutkimusraportissa en pysty katkaisemaan yhteyttä tulosluvuissa käyttämäni aineistolainauksien ja alkuperäisen aineiston lähteenä toimivan Internet-sivuston välillä. Se ei onnistu esimerkiksi lainauksien sanoja tai sanajärjestyksiä muuttelemalla. Halutessaan raportin lukija pystyykin löytämään alkuperäisen aineiston suhteellisen vaivattomasti. Toisaalta, itse keskustelupalsta on Internetin hakutoimintoa käyttämällä hieman työläs löytää.

Tutkijan on otettava huomioon, että keskustelupalstalla julkaistut viestit on saatettu julkaista suuressa tunnekuohussa, eikä kirjoittaja välttämättä ole tarkoittanut viestiään usean vuoden päästä tutkimusraportissa julkaistavaksi (Kuula 2015, 135–137). Toisaalta, voin kuitenkin tutkijana olettaa, että kirjoittaja on tiedostanut minkälaisella alustalla hän viestejään julkaisee. Keskustelupalstalla myös informoidaan keskustelijoita siitä, että keskusteluita saatetaan käyttää tutkimustarkoituksissa. Nykyään myöskään Internetin käyttö ei ole enää keskiverto-aikuiselle kovinkaan ihmeellinen asia, vaan, kuten tilastot (SVT 2016) kertovat, jopa 99 % suomalaisista 16–44-vuotiaista käyttää Internettiä päivittäin. Moni etenkin pienen lapsen vanhempi mahtunee tähän ikähaarukkaan. Muutenkin se, ettei tekstin kirjoittaja ymmärrä Internetin avoimuutta, on erityisesti lapsiin ja nuoriin liittyvä huoli (Kuula 2015, 127). Vaikka onkin mahdollista, että

verkkokeskusteluun osallistuneet vanhemmat voivat lukea Jyväskylän yliopiston julkaisemia opinnäytteitä, ei tätä kuitenkaan voi pitää kovin todennäköisenä, etenkin sen jälkeen, mikäli verkkokeskusteluun osallistumisesta on kulunut useita vuosia.

Yksi tärkeimmistä tutkimuksen tekoon liittyvistä eettisistä kysymyksistä on tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuus (Kuula 2015, 75). Tämä tavoite ei valitettavasti toteudu tutkimuksessani. Toisaalta analysoinnin kohteena eivät ole ihmiset, vaan heidän tuottamansa tekstit. Tutkimuksessa ei eritellä minkä aineistolainauksen on tuottanut mikäkin nimimerkki. Tutkittavien tekstien kirjoittajien anonyymiys säilyy, sillä en tutkijana itsekään tiedä tekstien kirjoittajista juuri mitään. Keskustelupalsta, joka toimii tutkimuksessani aineiston lähteenä, ei vaadi sisäänkirjautumista ja näin ollen kirjoittajien henkilötietoja ei myöskään tallennu mihinkään.

Käyttämäni aineiston analyysimenetelmä, diskurssianalyysi keskittyy pieniin tekstintuottamiseen liittyviin yksityiskohtiin, ja siksi olisikin mahdotonta raportoida tuloksia ilman autenttisia havainnollistavia esimerkkejä aineistosta. Autenttisuus on tärkeää, mutta olen jonkin verran muokannut lainauksia raportin luettavuuden parantamiseksi. Olen kuitenkin korjaillut ainoastaan selkeitä näppäilyvirheitä, poistanut välilyöntejä pitkistä lainauksista tai esimerkiksi lisännyt puuttuvia välimerkkejä. Sen sijaan puhekielisyyteen, pienien ja isojen kirjaimien käyttöön tai murteeseen liittyviin muotoiluihin en ole puuttunut millään tavalla.

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on tärkeää, että tutkija antaa lukijalle riittävästi tietoa siitä miten tutkimus on tehty. Ilman tätä tietoa lukija ei voi arvioida tutkimuksen tuloksia. (Tuomi & Sarajarvi 2002, 138.) Olenkin pyrkinyt selostamaan tässä tutkimusraportissa mahdollisimman seikkaperäisesti tutkimukseni tekoon liittyvät vaiheet.

Aineiston olen valinnut siten, että sen voidaan olettaa kertovan todellisista lapsiperheen erotilanteista. Luotettavuutta sinänsä parantaisi, mikäli toisin ilmi tässä raportissa tarkasti, mikä keskustelupalsta toimii aineistoni lähteenä. Tämä tieto on kuitenkin lukijan selvitettävissä kohtuullisen helposti, ja katson tärkeämmäksi tutkittavien suojelemisen kannalta, etten tarpeettomasti ohjaa lukijaa aineiston äärelle. Aineiston analyysissä olen noudattanut huolellisuutta ja tarkkuutta tehden kunkin aineistonanalysointivaiheen johdonmukaisesti, yksi asia kerrallaan. Olen myös kertonut mahdollisimman läpinäkyvästi miten analyysiprosessi ja esimerkiksi aineiston rajaaminen on tapahtunut. Raportoinnissa olen tutkijana kiinnittänyt erityistä huomiota käyttämäni kieleen ja sanavalintoihin. On mahdollista, että tämä raportti luo lapsiperheen erosta kuitenkin korostuneen kielteistä kuvaa, sillä keskustelupalstalla aihetta lähestytään sen ongelmista käsin. On yleisesti tiedossa, että tämä koskee verkkokeskustelua yleisemminkin.

Kun tutkimuksen aiheena on varsin eettisesti latautunut aihe ja aineisto on todellisten ihmisten elämää käsittelevää, on heidän teksteistään osattava kirjoittaa neutraalisti ja kirjoittajia

kunnioittaen. Tämä on tärkeää myös tutkimuksen luotettavuuden kannalta, sillä on tutkijan vastuulla, että koko tutkimusprosessi toteutetaan puolueettomasti (Tuomi & Sarajärvi 2009, 135–136). Oman henkilökohtaisen erolapsi-taustani vuoksi minun on tullut kiinnittää tähän erityistä huomiota.

7 EROVANHEMMUUSDISKURSSIT

7.1 Hyvän vanhemman diskurssi

Olen muodostanut aineistosta yhteensä kahdeksan erilaista diskurssia, joista ensimmäiset viisi käsittelevät erovanhemmuutta ja jälkimmäiset kolme lapsia osana eroprosessia. Luvuissa 7 ja 8 kerron miten diskurssit näkyvät aineiston tasolla. Luvussa 9 käsittelen puolestaan sitä, miten keskustelupalsta on kontekstina vaikuttanut diskurssien syntyyn, mitä funktioita diskursseilla on, sekä käsittelen diskurssien yhteyksiä yhteiskunnallisiin ilmiöihin. Tulevissa tulosluvuissa olen kursivoinut suorat aineistolainaukset sekä ne yksittäiset sanamuodot, jotka ovat aineistosta peräisin.

Analyysini pohjalta kutsun ensimmäistä diskurssia hyvän vanhemman diskurssiksi. Diskurssissa piirtyy kuva vanhemmasta, jolle lasten hyvinvointi on kaikki kaikessa. Vanhempi kokee vastuun lapsista voimakkaana. Tärkeä piirre tässä diskurssissa on paitsi lasten hyvinvoinnin korostaminen, myös sen tiedostaminen, että ero on riski lapsen hyvinvoinnille. Vanhempi voi tuoda tätä näkökulmaa esiin jonkinlaisen ”sivistyneen ihmisen” ihanteen kautta, joka tiedosti erossa ja sen jälkeen, että vanhemman rooli on aktiivisesti tukea lasta erossa:

- *Sinun täytyy pitää yhteyttä lapseesi.*
- *Kaikki lapseen liittyvä on saatu sovittua hienosti ja muutenkin saatu ylläpidettyä perusturvallinen arki uudessa tilanteessa.*

Diskurssin keskeinen painopiste on lapsen suojeleminen, joka näkyy puheessa eri tavoin. Vanhempaa voidaan kuvata siis sivistyneenä vanhempana, joka osaa erossa toimia lapsen kannalta parhaalla tavalla. Erossa tapahtuva vanhemmuus voi olla myös uhrautuvaa, jolloin vanhempi on valmis jopa kärsimään lapsensa puolesta:

- *...vaikka oli koko ajan tosi vaikeaa ollut lapsen isän kanssa, tahdoin että hänellä on se isä kuitenkin. SE KANNATTI.*
- *Asun kuitenkin nyt olosuhteiden pakosta samassa kaupungissa exäni kanssa, koska koen että se on lasten kannalta ollut hyvä ratkaisu. Koen kuitenkin olevani onneton täällä.*

Hieman päinvastaista näkemystä edustavat vanhemmat, joiden mukaan hyvää erovanhemmuutta on itsestään vanhempana huolehtiminen. Lapsilla oli edellytykset voida hyvin silloin, kun vanhempi on

onnellinen. Tämä näkökulma esitetään monesti rinnakkain uhrautuvan vanhemmuuden näkökulman kanssa, kuten seuraavassa lainauksessa:

- *Paskamyrskyä niskaani en kaipaa, ymmärrän kyllä että muuttamiseni (=toiselle paikkakunnalle) olisi itsekästä. Mutta missä menee raja kuinka paljon omaa elämää voi uhrata lasten vuoksi?*

Jotkut vanhemmat merkityksellistävät omaa erovanhemmuuttaan epäonnistumisen kautta. Tällöin vanhempi ei ole onnistunut suojelemaan lastaan eron tuomilta haitoilta. Syyllisyys on vahvasti läsnä:

- *Mutta kaiken kaikkiaan; ero harmittaa koska epäonnistuin, lapset kärsivät ja menetin ystäviä.*
- *Olen rikkonut lasteni elämän pieniksi palasiksi pettämällä heidätkin...*

Diskurssissa erovanhemmuudessa on siis kyse suojan, hoivan ja turvan tuomisesta ja turvaamisesta lapselle. Se, miten vanhemmuutta rakennetaan kohti tätä oletusta vaihtelee: hyvä vanhempi osaa toimia, tarvittaessa uhrautuu, pitää itsestään huolta tai potee syyllisyyttä siitä, ettei ole onnistunut tehtävässään. Diskurssissa korostuukin vanhemman ehdoton velvollisuus suhteessa lapseen. Sanavalinnat, kuten *lasten vuoksi* ja *lasten takia* ovat tästä osoituksena. Vaikka diskurssi sisältää myös pohdintoja vanhempien hyvinvoinnista, saa se oikeutuksena vain lasten tästä kokeman hyödyn kautta.

”Hyvä vanhemmuus” rakentuu diskurssissa taidoksi, jonka vanhempi joko osaa tai ei osaa. Diskurssi luo kuvaa, jossa vanhemmuuden ihanteet ja periaatteet ovat ennalta määritellyjä. Eräs äitipuoli sanallistaa tätä taitoa *selkeäksi ajatukseksi vanhemmuudesta*. Vanhemmuus on suoritus, joka on mahdollista toteuttaa täydellisesti. Toinen eronnut äiti toteaa:

- *Ikävä henkinen kohtelu itseäni ja lastamme kohtaan olisi pitänyt jo yksinään olla syy lähteä pois, mutta en osannut.*

Tässä tapauksessa äiti ei ole *osannut* toimia niin kuin hyvän vanhemman kuuluisi toimia. Erään keskustelijan sanoin voidaankin sanoa, että kyseessä ei ole *kunnon vanhempi*, sillä äiti on epäonnistunut *pitämään lapsensa puolta*. Myös eroaminen itsessään on taitolaji. Eräs keskustelija

kyseenalaistaa eroamisen haitallisuuden toteamalla, että ongelmien alkujuuri on *vanhempien kyvyttömyydessä hoitaa ero lasten etua ajatellen*.

Hyvä vanhemmuus määrittyy myös tahtotilaksi, jossa jokaisen vanhemman on mahdollista valita omat toimintatapansa. Vaikuttaa sille, että hyvä erovanhemmuus ja vanhemmuus yleisemminkin ei salli tilaa virheille ja näyttäytyy muutenkin hyvin mustavalkoisena asiana. Erovanhemmuuteen kuuluukin se, että joskus on *pakko valita* lasten ja jonkin muun edun välillä.

Diskurssi rakentaa kuvaa siis vanhemmasta, joka osaa ja tahtoo olla hyvä vanhempi ja myös eroaa ”oikein”. Diskurssi luo eron aikaisesta ja sen jälkeisestä vanhemmuudesta kuvaa ennen kaikkea aktiivisina tekoina. Mikäli ongelmia vanhemmuudessa on esiintynyt, on vanhempi pyrkinyt ratkaisemaan niitä. Tästä aktiivisesta toiminnasta lapsen hyvinvoinnin eteen eron aikana seuraa myös se, ettei vanhemmuus määrity verisiteiden kautta. Eräs keskustelija kehottaa keskustelun aloittajaa katkaisemaan välit aloittajan lapselle tuskaa tuottavaan ongelmaiseen isään, joka ei keskustelijan mielestä ansaitse isän asemaa:

- *Jatkakaa elämäänne ilman tätä miestä jota isäksi kutsutaan!*

Myös eron ulkopuolelle ulottuva hyvän vanhemmuuden ihanne määrittyy ydinperheen vanhemmuudeksi. Eronneet vanhemmat kuvailevat eron jälkeistä aikaa esimerkiksi paikaksi, jossa ei ole tilaa *omanlaiselle kodille ja tyhjiöksi, jonne on repäisty turvallisesta ja rakkaasta maailmasta*. Tällaiset ajatukset voivat olla myös syy siihen, että eroon ei päädytä. Eräs äiti muotoilee asian näin:

- *Haluan lapsille parasta, ja näin ollen paras tilanne on olla yhdessä, vaikka eroaikaet pyörivät päässä lähes joka viikko.*

Mutta millaista kuvaa hyvän vanhemmuuden diskurssi rakentaa itse erosta? Eräs vanhempi vertaa eroa tautiin: *taudin kuvaan* kuuluu välillä aallonpohjia. Vertaus tautiin paljastaa eron epätoivottavan luonteen – kukaan ei toivo sairautta. Vaikka eroon näennäisesti suhtauduttaisiinkin myönteisesti, voivat sanavalinnat paljastaa mitä keskustelija mahdollisesti ajattelee eroamisesta ilmiönä: eräs vanhempi toteaa, että *kyllähän se (=ero) voi olla helpotuskin*. Tällöin oletus on, että ero ei sitä kuitenkaan lähtökohtaisesti ole.

Diskurssin rakentaessa kuvaa vanhemmuuden idyllistä ydinperheen vanhempina, tarvitsee ero oikeutuksen tai hyväksyttävän selityksen, kuten *henkisesti tai fyysisesti väkivaltaisen, alkoholiongelmaisen, poissaolevan tai vieraisa juokseva puolison*. Tämä näkyikin runsaina määrinä erilaisina selontekoina eroon liittyen. Keskustelijat tekevät omaa tilannettaan

ymmärrettävämmäksi avaten eron johtaneita olosuhteita, kerraten omaa toimintaa eron aikana ja sitä miten lapset ovat eron reagoineet. Diskurssissa ero näyttäytyy sitä oikeutetummalle, mitä ”paremmin” se on pystytty hoitamaan. Hyvin hoidettua eroa voidaan luonnehtia esimerkiksi näin:

- *Kaikki lapseen liittyvä on saatu sovittua hienosti ja muutenkin saatu ylläpidettyä perusturvallinen arki uudessa tilanteessa. Lapsi on edelleen samanlainen kuin ennenkin, ei kiukkaa eikä mitään muutakaan, perusonnellisen oloinen tapaus edelleen. Voiko tosiaan olla että kaikki on lapsella vain hyvin? Jutellaan asioista, mutta lapsi puhuu mieluummin kavereista, peleistä jne., ja jos kysyy onko kaikki hyvin niin toteaa iloisesti, että on. Tuntuu siis että lapsella on vaan hyvä olla tässäkin tilanteessa. Silti huolettua, että voiko lapsi silti vaan peitellä tunteita tms.? Ja mikäli näin, miten ne saisi hänestä ulos.*

Kommentissa ero tehdään hyväksyttäväksi sen hyvin sujumisen kautta. Sama vaikutus on myös keskustelijan lausahduksella ”Tuntuu siis, että lapsella on vaan hyvä olla tässäkin tilanteessa”. ”Vaan”-sana paljastaa, että vanhemmat ovat onnistuneet erossaan siitakin huolimatta, että eron sisältyy aina merkittävä riski vahingoittaa lasta. ”Tässäkin”-sana taas paljastaa, ettei lapsen ajatella voivan voivan hyvin eron jälkeen.

Hyvän vanhemman diskurssi siis kyseenalaistaa monia asioita samalla luoden ihannetta vanhemmasta, joka oikeasti tekee kaiken lastensa eteen, eikä erovanhemmuus jää vain sanojen tasolle. Diskurssi ei varsinaisesti jätä tilaa vanhemman inhimillisille ongelmille tai muillekaan puutteille. Eron oikeutukseksi muodostuu lasten hyvinvointi. Hyvä vanhempi tietää, että toisinaan elämässä joutuu punnitsemaan kahden pahan välillä. Eräs äiti kuvailee lapsiaan eron jälkeen *onnellisiksi, mutta surullisiksi* todeten muutamalla sanalla, että erolla on samaan aikaan ollut niin myönteisiä kuin kielteisiäkin vaikutuksia.

Kaikista erovanhemmuuden diskursseista tämä diskurssi on kenties yleismaailmallisin, sillä diskurssin puhujaksi sopisi kuka tahansa eronnut vanhempi. Puhe on sävyltään reflektiivistä ja itsekriittistä, mutta myös toisia vanhempia moralisoivaa. Diskurssin ylläpitämisen vanhemmuuden ihanteen ja todellisen elämän vaatimusten välillä on selvä ristiriita. Tämä näkyy selonteoissa eron syihin liittyen.

Vanhempi ei kaipaa *paskamyrskyä niskaansa*, kuten eräs äiti asian muotoilee. On aina riski avata oman elämänsä haasteita sellaisessa ympäristössä, jossa on mahdollista saada muilta vanhemmilta kritiikkiä omasta toiminnasta. Tällöin kenties turvallisinta tapa saada vertaistukea on kuvata omaa vanhemmuutta tietynlaisella tavalla, joka todennäköisesti hyväksytään juuri kyseessä olevalla keskustelupalstalla. Mikäli kyseessä olisi jokin suuntaukseltaan yleisempi

keskustelufoorumi, ei vanhemman välttämättä tarvitsisi muotoilla asiaansa ja ennen kaikkea omaa käsitystään vanhemmuudestaan niin täydelliseksi.

7.2 Uusperheen diskurssi

Uusperheen diskurssissa erovanhemmuudesta rakennetaan kuvaa tasapainoiluna erilaisten perhemuodostelmien välillä. Diskurssin keskeisenä näkökulmana erovanhemmuuteen on uusi alku ja siihen liittyvät hankaluudet. Erovanhemmuus on tasapainoilua oman perheen eri yksiköiden, uusien ja vanhojen puolisoitten ja omien ja puolison lasten välillä. Olennaisena osana diskurssiin kuuluvat erilaiset vanhemmuuden määritelmät. Uusperheen ollessa yksikkö, johon potentiaalisesti kuuluu lapsia, joilla ei kaikilla ole samat biologiset vanhemmat, on tarpeen tehdä eroja biologisen ja puolivanhemmuuden välille. Myös asumisratkaisut ovat tärkeänä vanhemmuutta määrittelevänä kysymyksenä.

Tämän diskurssin olisi voinut periaatteessa nimetä myös äitipuolen diskurssiksi, sillä suuri osa keskustelijoista osallistuu keskusteluun uusperheen äidin näkökulmasta. Joissain tapauksissa pohdinnan kohteena on uuden puolison suhde omiin lapsiin. Useimmiten äitipuoli pohtii kuitenkin omaa asemaansa perheessä suhteessa uuteen puolisoon ja tämän lapsiin:

- *Itse olen tätä asiaa pohtinut ja tullut siihen tulokseen, että mieheni lapsista paistaa läpi heidän äitinsä.*
- *Nyt uusperheessä tuntuu, että oman mielipiteen esittäminen kasvattamisesta tulkitaan heti kovana kritiikkinä lasta kohtaan. Tai jopa merkkinä siitä, että ei rakasta puolisonsa lasta.*
- *Itse elän uusperheessä, jossa miehelläni on tytär edellisestä liitosta. Meillä lapsen äiti hengittää niskaan jatkuvasti ja syyttää meitä mitä ihmeellisimmistä asioista. Tätä se elämä on, onneksi oma ydinperheemme (2 lasta) voi hyvin!*

Diskurssi rakentaa kuvaa erovanhemmuudesta, joka on mahdollisuus aloittaa puhtaalta pöydältä. Diskurssissa rakentuu vahva kuva ydinperheen kaltaisesta perheestä, johon kuitenkin jollain tapaa kuuluu myös perheen ”ulkopuolisia” lapsia. Eräs puolisonsa lapsen turhautunut äitipuoli kuvaa puhtaalta pöydältä aloittamiseen liittyviä haasteita näin:

- *... eikä puolisoni ymmärrä vaikka suoraan olen sanonut että ei voi saada minua, meidän perhettä plus tätä kauhukarua jokapäiväisesti.*

Diskurssissa onkin aistittavissa hyvin vahva eronteko ”sinun ja minun lasten” välillä. Edellisen lainauksen äiti pitää *meidän perhettä* omana perheenään, johon puolison tytär ei kuulu. Uusperheen koti määrittyy useissa kirjoituksissa jonkinlaiseksi sen äidin hallinnassa olevaksi yksiköksi, aivan kuten monesti ydinperheessäkkin on. Eräs keskustelija kommentoi samantyyppistä asiaa ”*Toki lapsi asuu kodissasi*”. Muotoilu ”kodissanne” loisi aivan erilaista kuvaa siitä, minkälainen paikka tuo uusperheen koti on. Eräessä kommentissa puhutaan puolestaan tyttären muuttamisesta *isin perheeseen* – isin perhe on siis perhe, jonka ulkopuolelta tytär liittyy osaksi sitä muuttamalla isän luo. Ydinperheen ideasta käydään jatkuvaa kamppailua:

- *Muistakaa te ydinperhe kuitenkin pitää vkl-lapsi osana myös sitä ”ydinperhettänne”, vaikka hermo äitiin menisikin...*
- *Perhe kuitenkin olette ja mielestäni kaikki siinä olevat tulisi ottaa huomioon ja mukaan asioihin ihan niin kuin ydinperheessäkkin.*
- *Olen miehelleni sanonut vihaavani hänen lastaan ja kyseenalaistanut, että miksi tämä on kuvainnollisesti tilanteena, että meidän perhe on korillinen omenoita jossa on yksi mätä omena, kysyin että miksi pitäisi luopua kaikesta hyvästä ja terveistä omenoista, sen sijaan että poistaa yhden mädän omenan?!*

Jälkimmäisessä lainauksessa äitipuoli rinnastaa oman perheyksikkönsä korilliseen omenoita. Omenakorin, jonka sisältöä puhuja kuvailee *hyväksi ja terveeksi*, pilaa kuitenkin yksi *mätä omena*. Mätä omena edustaa puolison lasta, jonka epätoivottuja ominaisuuksia isä ei huomaa. Metafora kuvastaa hyvin ideaa siitä, että uusi alku on mahdollinen kasaamalla uusi omenakori, joka sisältää vain hyviä ja terveitä omenoita

Selonteot diskurssissa liittyvät ennen kaikkea omassa perheyksikössä ilmenneisiin ongelmiin. Aivan kuten hyvän vanhemmuuden diskurssissa, myös tässä diskurssissa oman tilanteen kuvaileminen vaatii taustojen kartoitusta ja sen toteamista, että omassa perheessä asiat ovat hyvin. Tällöin esimerkiksi se, että puolison lapset käyttäytyvät huonosti ei voi määrittäytyä puhujan itsensä aiheuttamaksi ongelmaksi.

Diskurssissa lapsen asemaa ja tätä kautta ennen kaikkea vanhemman asemaa määrittelee biologinen sukulaisuus. Äitipuolella ei ole vanhempana valtaa puolison lapsen asioihin, vaikka olisikin tämän elämässä mukana. Biologisuuden kysymyksellä siis luodaan kuvaa siitä mitä erovanhemmuuden pitää olla tai vaihtoehtoisesti mitä se voi olla:

- *Miksei lasten biologiset vanhemmat hoida näitä asioita kuntoon?!?!?*
- *Hankala tilanne sinulle, mutta valitettavasti äitipuolen rooli ei ole ottanut kantaa siihen mitä biologinen äiti tekee.*

Biologisuutta voidaan käyttää myös selontekona omasta taustasta. Tällöin keskustelija voi kokea saavansa paremman aseman suhteessa muihin keskustelijoihin. Hankalassa äitipuolen roolissa äidin oma status myös biologisena äitinä voi antaa lisäauktoriteettia:

- *Ja minulla on siis itselläni lapsia.*

Diskurssi piirtää kuvaa uusperheen äidin vanhemmuudesta, jossa on sallittua, ellei jopa suotavaa pysytellä ulkopuolisena uuden puolisonsa edellisestä suhteesta syntyneiden lasten asioissa. Käsitys siitä, että uusperhe voisi toimia ydinperheen kaltaisena, täysivaltaisena perheyksikkönä onkin pahasti ristiriidassa sen kanssa, että äitipuoli on mieheensä ja miehen edellisen puolison perheeseen nähden sivullinen. Oman aseman määrittelemättömyys voi olla äitipuolelle turhauttavaa:

- *Minä, teinin bonusäiti, ja minun lapset emme ole osallistuneet teinin terapiaoihin emmekä kuntoutusleireille. Tarvetta ehkä olisi. Leirille on nyt seuraavaksi lähdessä lapsen molemmat biovanhemmat. Siellä on myös sisaruksille ryhmiä, muttei meitä pyydetä mukaan. Enkä ole tunkunutkaan. Miten teillä hoituu? Kuntoutus on vaikeaa jatkaa kotona jos puolet porukasta on tilanteesta ulkona.*

Vaikuttaa sille, että ainakin osa asetelman ongelmallisuudesta johtuu siitä, että siinä missä äidillä katsotaan olevan merkittävä asema omassa perheessään, ei hänellä kuitenkaan ole hoitovastuuta niihin lapsiin, jotka eivät ole hänen omiaan. Äitipuoli määrittäytyy siis tässäkin mielessä ”puolikkaaksi” vanhemmaksi. Diskurssi rakentaa kuvaa myös yleisemmin biologisen vanhemman merkityksestä lapsen ensisijaisena huoltajana. Sinänsä perusteet tähän ovat loogisesti ajateltuna varsin selvät ja kyseenalaistamattomat, sillä vanhemmuuden määritelmä kieltämättä rakentuu lapsen ja vanhemman välisestä biologisesta suhteesta. Eräs keskustelija toteaa:

- *Uskon kyllä että biologinen äiti on aina se ainut oikea pojalle ja äiti antaa sen turvan mitä hän milloinkin tarvitsee.*

Tässä lainauksessa biologisuus nostetaan kuitenkin asemaan, jossa se on ainut määritelmä sille, mikä tekee äidistä pojalle soveltuvan. Mikäli tällaisen ajattelun vuoksi esimerkiksi äitipuoli jättäytyy pois puolisonsa lapsen elämästä, voi tämä lisätä niin sanotun viikonloppulapsen ulkopuolisuuden kokemuksia. Tällaisella ajatuksella voidaan myös pitää yllä käsitystä siitä, että etävanhemman lapset ovat erillisiä ja uuteen perhekokoonpanoon kuulumattomia.

Uusperheen diskurssissa keskustelijat ovat siis lähes aina uusperheen äitejä, jotka painiskelevat perheen erilaisiin rooleihin liittyvien ongelmien parissa. Yleistäen voidaan sanoa, että kyseessä näissä tilanteissa on kahden eri perheen yhdistäminen, joka ei ole onnistunut toivotulla tavalla. Siinä missä hyvän vanhemmuuden diskurssin keskiössä on lapsen suojeleminen, on se uusperheen diskurssissa uuden elämän aloituksessa ja aiemmin tämän raportin teoriaosuudessa käsittelemässäni ydinperheen uudelleen luomisessa.

7.3 Kumppanuuden diskurssi

Kumppanuuden diskurssissa rakentuu kuva erovanhemmuudesta tasapainoiluna kasvatustyössä entisen puolison kanssa. Siinä missä uusperheen diskurssissa on kyse uudelleen aloittamisesta, määrittyy kumppanuuden diskurssissa eron jälkeinen vanhemmuus pikemminkin vanhemmuuden jatkumiseksi eron jälkeen. Erovanhemmuuden ihannetta rakennetaan kohti entisten puolisojen yhteistyötä ja vastuun jakamista.

Diskurssi voidaan jakaa ikään kuin kahteen vastakkaiseen tendenssiin: erovanhemmuuteen joko yksin tai yhdessä entisen puolison kanssa. Kyse on konkreettisemmasta vanhemmuuden jakautumisesta. Yksin jääminen voi koskea aikaa ennen tai jälkeen eron:

- *Alusta saakka olen itse hänestä yksin huolehtinut, kun mies ei jaksanutkaan.*
- *Itse olen 3 vuotiaan pikku neidin äiti ja meillä on yhteishuoltajuus mutta lapsi on pääsääntöisesti mulla.*

Yksinhuoltajuus rakentuu diskurssissa pikemminkin tunteeksi ja arjen kokemukseksi kuin viralliseksi sopimukseksi lapsen hullosta. Yhteishuoltajuus menettää edellisessä lainauksessa merkityksensä, sillä sen perään liitetään selonteko: *mutta lapsi on pääsääntöisesti mulla*. Tämä korostaa yhteishuoltajuuden merkitystä asioiden juridisena tilana, joka ei kerro juurikaan käytännön vanhemmuuden jakautumisesta. Kokemus yksinäisyydestä ei ole riippuvainen esimerkiksi siitä,

mitä lapsen huoltojärjestelyistä on sovittu. Erovanhemmuuden ihanne yhdessä vanhempina toimimisesta ei siis aina toteudu.

Siinä, missä hyvä vanhemmuus määrittyy tahtotilaksi, myös eron jälkeen yhdessä vanhempana toimiminen voi olla sitä. Tämä rakentuukin diskurssissa ennen kaikkea kunnollisen etävanhemmuuden tunnusmerkiksi. Etävanhempi voi selventää oman erovanhemmuutensa laatua painottamalla olevansa lapsen aktiivisesti yhteydessä ja hoitavansa asiat entisen puolison kanssa sopuisasti. Vanhemmuus voi tapahtua eron jälkeen siis myös yhdessä:

- *Kuitenkin mielestäni erossa tärkeintä on vetää yhtä köyttä edelleen puolisonsa kanssa lasta koskevissa kysymyksissä.*

Hyvä, yhteistyöhön perustuva vanhemmuus rakentuu diskurssissa vähimmillään puheväleissä olemisesta, mutta suotavaa olisi pystyä löytämään ”yhteinen sävel”. Tämän yhteisen sävelen puutteesta kertovat erään lähiäidin sanavalinnat *ex ei enää urputa*, jolla äiti kuvailee toimiaan saada lähi-isä maksamaan elatusmaksujen indeksikorotuksia. Toista ääriäitää edustaa puolestaan äiti, jonka poika ei halua mennä isänsä luokse yökylään. Äiti osoittaa tekstissään paitsi kumppanuutta ja yhteistyötä, myös empatiaa entistä puolisoaan kohtaan:

- *Totta kai haluaisin että poika olisi myös isän luona (puhelinyhteyttä pitävät kuitenkin lähes päivittäin ja tapaavat joka toinen vko ja vähintään kerran arki-iltana/vko) ja voin vaan kuvitella, miltä isästä tuntuu kun poju kerta toisensa jälkeen sanoo, että hän ei halua olla siellä...*

Kumppanuuden diskurssin puhujana toimii usein lapsensa kanssa yksin jäänyt äiti. Tämä voi tarkoittaa niin yksihuoltotilannetta kuin myös lapsensa lähivanhempana toimivaa äitiä. Vanhemmuuden haasteet nousevat tällöin vanhemmuuden jakamisen epätasapainosta, joka määrittyy epätoivottavaksi asiaksi. Ongelmia voi liittyä lapsen huoltoasioihin tai suhteeseen entisen puolison kanssa. Vaikein tällainen tilanne on se, kun puhevälit lapsen isään ovat katkenneet.

Kumppanuuden diskurssi onkin ennen kaikkea myös yksinäisyyden diskurssi. Puhujana toimiva lapsen lähiäiti ei saa tukea vanhemmuuteensa entiseltä puolisoaltaan. Keskustelupalsta näyttäytyy tuolloin vanhemmalle mahdollisuudeksi korvata tätä kumppanuuden puutetta. Viesteissä onkin selkeä vertaistuen kaipuu. Tällöin selonteot ovat muodoltaan myös sellaisia, joissa omaa tilannetta selvennetään, jotta muut keskustelijat ymmärtäisivät, ettei keskustelija ole välttämättä voinut tilanteen kehittymiselle mitään.

Kumppanuuden äärimmäiseksi vastakohtaksi määrittyy diskurssissa lapsista taistelevien oikeusteitse. Vaikuttaa sille, että diskurssin puhujat potevat tästä huonoa omaatuntoa, jopa häpeää. Erityistä huolta voi aiheuttaa pelko esimerkiksi siitä, voiko entinen puoliso saada lapset itselleen valehtelemalla:

- *Tänään mies sitten kertoi että hänellä on kuusi todistajaa sille että olin lähtenyt ajamaan humalassa lapset kyydissä, aikoo käyttää kuulemma sitä mua vastaan oikeudessa. -- Ja olivatpa kuulemma sopineet kaverinsa kanssa että tulee todistamaan että olen käynyt baarissa useammin kuin mies, olivat laskeneet.*

Yksin lapsen kanssa jääminen voi olla raskasta, oli kyse sitten yksinhuoltajuudesta tai lähivanhemmuudesta. Kun kumppanuuden diskurssi luo kuvaa eronjälkeisen vanhemmuuden yhteistyön ihanteesta, määrittyy samaan aikaan lapsen kanssa yksin jääminen eräänlaiseksi uhriudeksi. Lähivanhempi voi joutua tällöin entisen puolison passiivisuuden kohteeksi:

- *Pinnani petti viimeisen kerran, kun soitin ex miehelleni pojan leirikoulusta. Sanoin, että olen maksanut pojan leirikoulumaksun 200,00e ja pyysin häntä lähettämään pojan tilille 50e käyttörahaa. Vastaus tuli viestin muodossa että EN MAKSA! Sinä saat joka kuukausi rahaa, maksa itse! Elatusta saan kahdesta lapsesta yhteensä 180,00e joka ei todellakaan ole paljoa. Ex ei osallistu millään muotoa vaatehankintoihin, muihin kuluihin, eikä myöskään lähetele lapsien tilille käyttörahaa.*

Kumppanuuden diskurssi rakentuu vahvasti etenkin yksin jääneiden lähiäitien puheesta. Kontekstiin nähden ulkopuoliset keskustelijat tuovat puheeseen kuitenkin hieman moralisoivaakin, hyvän vanhemmuuden diskurssiin sekoittuvaa sävyä. Yhdessä toteutettavaan erovanhemmuuteen kannustetaan keskustelupalstalla avoimesti:

- *Viestistäsi sain kuitenkin sen mielikuvan että teillä on tyttären biologinen isän kanssa sama tahtotila vuoroviikko-asumisesta.*
- *Vaikka se tuntuu sinusta vaikealta, niin yritä vielä sopia lasten isän kanssa asioista. Se olisi kuitenkin lasten parhaaksi, että te aikuiset keskenänne puhuisitte asioista ja pääsisitte sopimukseen.*

7.4 Sukupuolen diskurssi

Sukupuolen diskurssi erovanhemmuuteen kuvaa vanhemmuutta ennen kaikkea eroamisen sukupuolittuneista rooleista. Näihin rooleihin liittyy länsimaisessa yhteiskunnassamme yleisesti hyväksytyjä käsityksiä perheen sisäisestä tehtävänjaosta ja olemisen tavoista. Tässä diskurssissa erovanhemmuus ei ole vanhemmuutta, vaan ennen kaikkea eroisyyttä ja -äitiyttä:

- *Isäkin voi olla huolissaan lapsista.*
- *Hyvä suhde etävanhempaan (isään) ja tämän uuteen kumppaniin (naiseen, ”äitipuoleen”) ei ole pois lähihuoltajalta.*
- *Sinä halusit tehdä tästä miehestä isän- haluatko ylläpitää lapsen ja isän suhdetta?*

Diskurssi ilmentää siis stereotyyppisiä käsityksiä siitä, mikä on isän ja mikä äidin asema erossa: isä jää viikonloppuisäksi, jonka vaikutus lapsen elämään on lähinnä taloudellinen. Se isä, joka pitää lapseensa yhteyttä ja näkee vaivaa sen eteen, näyttäytyy eräänlaisena ihmeenä. Äidin rooliksi jää lapsen ja isän suhteessa joko tukea etäisän isyyttä tai vastaavasti olla sitä hankaloittamassa. Äidille itselleen ero tarkoittaa yksinhuoltajan kaltaista oloa, jossa arki jää yksin hoidettavaksi.

Diskurssi piirtää kuvaa erovanhemmuudesta tilana, joka jättää isät paitsioon monella tapaa. Heidän näkemyksensä eivät ole yhtä painavassa asemassa erilaisissa yhteiskunnallisissa instituutioissa kuin äitien. Jotkut isät yrittävät aktiivisesti hajottaa tätä äitien nauttimaa yhteiskunnallista asemaa rakentamalla kuvaa myös äideistä lapsilleen potentiaalisesti haitallisina hahmoina. Samalla oman isyyden ”laatua” nostetaan esiin. Puhujana toimiikin useimmiten isä, joka kyseenalaistaa naissukupuolen toimintaa erovanhemmuudessa:

- *Isäkin voi olla huolissaan lapsistaan. -- ”Isärentutkin” pystyvät auttamaan, huolehtimaan ja tukemaan lapsiaan.*

Tässä lainauksessa tulee hyvin esiin se, että isään liitetään monia ennen kaikkea äititapaisuuteen liittyviä piirteitä: lapsen auttaminen, huolehtiminen ja tukeminen. Vaikka ilmaisun tarkoitus lienee korostaa isän kykeneväisyyttä vanhemmuuteen, rakentaa virke siitä huolimatta kuvaa siitä, että vain äiti kykenee äititapaisuuteen perustuen olemaan tuki ja turva, niin sanottu oikea vanhempi lapsilleen. Sama vaikutus on -kin-päätteellä, joka liitetään isä-sanaan: *isäkin pystyy*. Äitiyden ihannetta voidaan kuitenkin koettaa rikkoa myös aggressiivisimmilla ilmaisuilla, kuten eräs keskustelija toteaa:

- *Juuri näin, narsisti äitejä on olemassa ja tähän pitäisi enemmän kiinnittää huomiota.*

Diskurssi siis rakentaa monella tapaa kuvaa siitä, että kyvykkyys huolehtia lapsista eron jälkeen on peräisin naissukupuoleen ja äitiyteen liittyvistä piirteistä. Tämä tulee esiin myös pohdinnassa, jossa todetaan yksinhuoltajaksi jäämisen miehelle *aika varmasti vaikeaksi*. Vaikeaa yksinhuoltajuus on ennen kaikkea miehelle, sillä isällä ei oleteta olevan niitä ominaisuuksia joita yksinhuoltajaksi useimmiten jäävällä naisella on. Tällöin erovanhemmuudessa onnistuminen jälleen muuttuu sukupuolesta kiinni olevaksi asiaksi.

Diskurssissa isän erovanhemmuus rakentuu siis jonkinlaiseksi vastakohtaksi äititapaisuudelle. Tämä johtaa siihen, että isä, joka jostain syystä poikkeaa tästä elatusmaksuja maksavan etäisän mallista, on varsin erityislaatuisessa asemassa. Lapsiinsa yhteyttä pitävästä etäisästä muotoutuu diskurssissa jonkinlainen sankarihahmo:

- *On hienoa, että isä oma-aloitteisesti pitää yhteyttä ja haluaa olla lapsen elämässä nyt kun lapsi on syntynyt. On selvää, että hän ei halua olla lapseen yhteydessä sinun takiasi vaan lapsen itsensä takia.*
- *Tsemppiä kaikille isille, jotka yritätte hoitaa suhdetta lapsinne. Älkää luovuttako, vaikka äidit sitä välillä yrittävätkin.*

Vaikka isällä ei siis diskurssin mukaan äititapaisuuden puutteen vuoksi olekaan mahdollisuutta olla lapsensa tärkein vanhempi, voi hän tehdä parhaansa siinä asemassa, jossa hän on. Tällöin myös äidin tehtävä on tukea tätä lapsi-isä-suhdetta, joka kuitenkin sinänsä nähdään tärkeäksi. Diskurssi uusintaa niitä käsityksiä, jotka pitävät äitiyttä ja isyyttä tärkeinä, mutta laadultaan kuitenkin erilaisina instituutioina.

Miehen ja isyyden näkökulma korostuu diskurssissa enemmän kuin naisen ja äidin. Voiko tämän katsoa kertovan siitä, että äidin asema eron jälkeen lähiäitinä on vakiintunut, eikä siksi kaipaa erityistä jalustalle nostamista? Mikäli äitiyden asemaa haluaa kyseenalaistaa, joutuu keskustelija perustelemaan äidin heikkoutta perusteellisesti. Äitien kyseenalaistaminen onkin tehokkaampaa, mikäli isän hyviä piirteitä samanaikaisesti korostetaan:

- *Mikä ihme teitä eronneita äitejä vaivaa? Kaikkeen lapsen oireiluun haetaan syy vain ja ainoastaan isästä! Lapsi saattaa olla isällä vain joka toinen viikonloppu ja silti muka kykenevä niin paljon pahaan... Miettikää välillä omaa elämääänne, miten elätte kun lapsi on*

poissa isältä? Kuuleeko lapsi puhuttavan isästä pahaa? Lähettääkö äiti lapsen isän luo omaa ikäväänsä valittaen? Ihan kuin nykyaikana isää tarvitaan vain lapsen tekemiseen. Sitten otetaan ero, viedään lapsi mukana ja rahastetaan isällä. Voisin väittää että suurin osa miehistä, jotka ovat lähivanhempia, eivät itke elatusten perään. Isät tajuavat, että lapsi lukee kirjansa samalla sähköhinnalla kuin hän itsekin, eikä lapsi lisää kiinteistönkustannuksia. Äidit ollessaan lähivanhempia osaavat kyllä laskea tarkkaan kaikki kulut indeksikorotuksineen.

Mielenkiintoisen tästä kommentista tekee se, ettei se ole omasta tilanteestaan katkeroituneen isän kirjoittama, vaan uusperheen äidin. Ei siis ole vain mielihien itsensä asia kyseenalaistaa äitien vallitsevaa asemaa. On tärkeää huomata, että tällöin tässä tekstissä on läsnä viittaus myös uusperheen diskurssiin, jossa erovanhemmuuden kuva rakentuu suhteista vanhojen ja uusien perherakenteiden välillä. Eräs äitipuoli uskaltaa asettaa lähiäitiyden aseman kyseenalaiseksi nimittämällä lapsestaan oikeusteitse taistelevaa biologista äitiä *Äitien Äidiksi*. Tällöin liikutaan myös hyvän vanhemman diskurssin alueella.

Puhujana sukupuolen diskurssissa on siis kuitenkin lähes aina isä, tarkemmin sanottuna lapsensa etäisiä. Tilanteet, joissa sukupuolen diskurssiin päädytään, ovat niitä, joissa isä on syystä tai toisesta jäänyt paitsioon. Kokonaisuudessaan keskustelupalstalla isien kommentit eivät ole kovinkaan suuri enemmistö, ja siispä voidaankin pohtia, millä tavalla julkaisupaikka on vaikuttanut tähän. Voidaan hyvin olettaa, että esimerkiksi isien oikeuksiin keskittyvän järjestön keskustelupalstalla julkaistut viestit voisivat olla erilaisia. Tällä palstalla isän tarvitsee todistaa olevansa kyvykäs hoitamaan lastaan, ja tämä vaikuttaa siihen miten viestien sisällöt muotoutuvat.

7.5 Institutionaalinen diskurssi

Institutionaalisessa diskurssissa erovanhemmuudesta rakentuu äidin ja isän välisen kahden kaupan sijaan järjestely, jossa erovanhemmuudesta tulee ikään kuin yhteiskunta-avusteista – erovanhemmuus onkin vanhemmuutta ennen kaikkea yhteiskunnan erilaisissa järjestelmissä. Diskurssi luo kuvaa eroista vanhemmuuden kriisinä, jonka läpi vain harvat, erityisen kyvykkäät vanhemmat selviävät ilman ulkopuolista apua. Vanhemmuus määrittyy tällöin myös taidoksi, aivan kuten hyvän vanhemman diskurssissakin. Mikäli eroamisen taito ei ole hallussa, on eron jälkeiseen vanhemmuuteen puututtava sellaisen ulkopuolisen tahon toimesta, jolta tämä taito ja asiantuntijuus löytyvät. Tästä instituutioiden läsnäolosta kertovat lukuisat yhteiskunnan tukimuotoja,

lainsäädäntöä ja viranomaisia kuvaavat sanavalinnat, kuten *lastenvalvoja*, *sopimus*, *oikeus* ja esimerkiksi *lastensuojelu*.

Diskurssi rakentuu erilaisten yhteiskunnallisten eroamisen määritelmien, siihen liittyvien instituutioiden sekä lain määrittelyjen ja pykälien kautta. Siihen mitä vanhemmuuden katsotaan olevan eron jälkeen, vaikuttavat niin laissa kuin erilaisissa siihen perustuvissa sopimuksissakin määritellyt vanhemmuuden rajat. Esimerkiksi tässä lasten huollon järjestämistä koskevassa keskustelussa raamit sille mitä vanhemmat voivat tehdä, asettaa *paperilappunen*:

- *Ollaan käyty tekemässä lastenvalvojalla sopimus, nyt en osaa sanoa pitkäksikö aikaa se tehtiin? En muista edes että mistään ajasta oli kyse... pitääpä ottaa ja ettiä paperilappu esille. Mutta mitä jos siinä ei ole mitään pvm asetettu? Kuinka sit muutosta?*

Erovanhemmuus johtaa diskurssissa lähes väistämättä eräänlaiseen karuselliin, josta ei ole pääsyä pois. Tämä koskee erityisesti niitä tilanteita jolloin eroon liittyy erimielisyyksiä tai muita ongelmia. Kuvaan astuvat lastenvalvojat, perheneuvolat, erilaiset asiantuntijat ja toisinaan myös lastensuojelu. Kuitenkin kenties pahimmaksi yhteiskunta-avusteisen eron kauhukuvaksi diskurssissa rakennetaan lasten asioista riitelemisen oikeusteitse. Sen jälkeen, kun eron jälkeiseen vanhemmuuteen tehdyt sopimukset astuvat voimaan, muuttuu vanhemmuus diskurssissa jokseenkin mustavalkoiseksi ja välillä myös joustamattomaksi:

- *Jos olette sopineet tapaamisoikeudesta, on sitä tietysti vaikea lähteä purkamaan.*
- *Jos puhuminen lasten isän kanssa ei onnistu ilman riitelyä, niin voisit ottaa yhteyttä siihen tahoon, jonka kanssa tämä määräaikainen sopimus on tehty.*
- *Hei, olen lukenut moneltakin palstalta, ettei isää tarvitse päästää tapaamaan lastaan, jos tapaamisoikeudesta ei ole sovittu.*

Eronjälkeinen vanhemmuus tapahtuu siis erilaisissa yhteiskunnan järjestelmissä, ja näiden järjestelmien kautta eroon liittyy erilaisia velvollisuuksia. Erästä vanhempaa kehoitetaan *varaamaan aika lastenvalvojalle asumisjärjestelyjä ja lapsen oman tahdon kuulemista varten*. Tällöin vanhemmuus muuttuu alisteiseksi yhteiskunnan järjestelmien ammattilaisille. Ei ole itsestään selvää, että vanhemmuutta saa toteuttaa ilman ulkopuolisten puuttumista tilanteeseen. Tästä syystä ulkopuoliseen apuun tulisikin suhtautua kunnioittavasti ja avoimesti. Se vanhempi joka on hyvissä väleissä viranomaisten kanssa, saa tukea ja auktoriteettia omalle vanhemmuudelleen. Eräs äiti

korostaa omaa kyvykkyyttään vanhempana toteamalla, että hän on saanut kiitosta hyvin kasvatetusta lapsestaan myös päivähoitosta. Selonteoissa erovanhemmuudesta käydään läpi millaisten viranomaisten kanssa ollaan oltu tekemisissä, ja onko tästä ollut apua. Selvityksiä tällaisista asioista vaativat myös keskustelukumppanit. Vertaistuen eräänlaisena ehtona on, että vanhempi on ymmärtänyt hoitaa asiansa kuntoon esimerkiksi virallisten sopimuksien muodossa.

Diskurssissa piirtyy siis kuva, jonka mukaan erovanhemmuus useimmiten tarvitsee tukea yhteiskunnalta. Se, että vanhemmat saavat keskinäiset asiansa järjestettyä, määrittäytyy erovanhemmuuden jonkinlaiseksi tavoitteeksi. Jos tämä ei kuitenkaan onnistu, voi toisen vanhemmista jättää kokonaan järjestelyiden ulkopuolelle ja *hoitaa lapsen* asiat yhteiskunnan järjestelmät kumppaninaan. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi erosta aiheutuvaan lapsen oireiluun avun hakemista lastensuojelusta, ilman että entistä puolisoa otetaan mukaan prosessiin. Yhteiskunnan tehtävä on siis olla avustajana eron jälkeisen vanhemmuuden järjestämisessä, tarvittaessa korvata toisen vanhemman rooli kokonaan, mutta myös valvoa, että lain määrittelemät lapsen oikeudet ja vanhemmuuteen liittyvät velvollisuudet toteutuvat.

Institutionaalisen vanhemmuuden diskurssissa puhujana on suurimmaksi osaksi vanhempi, joka on jonkinlaisissa ongelmissa joko oman lapsensa tai entisen puolisonsa kanssa. Puhuja voi olla myös tilanteeseen ulkopuolisena kantaa ottava toinen vanhempi. Yleisin tilanne tässä diskurssissa on jonkinlainen lapsen huoltoon liittyvä ongelma. Kirjoittajat hakevat apua vaikeaan tilanteeseen, jota ei ole saatu hoidettua ilman ulkopuolista apua. Sitä on myös saatettu saada, mutta siitä ei ole ollut hyötyä.

8 LAPSIDISKURSSIT EROSSA

8.1 Viattomuuden diskurssi

Lapsiin ja erovanhemmuuteen liittyvien diskurssien täysi erottaminen toisistaan on jokseenkin vaikeaa, ellei jopa mahdotonta, sillä vanhemmuus suhteena ja tekoina kohdistuu ennen kaikkea lapseen. Aineistosta oli kuitenkin havaittavissa kolme erilaista lapsipuhetta tuottavaa diskurssia, joista ensimmäinen on viattomuuden diskurssi. Tämä diskurssi rakentaa kuvaa lapsesta vanhempiensa eroon viattomana, mutta kuitenkin potentiaalisena kärsijänä:

- *Myös saman aikaa olen ollut tukena ja turvana pojalleni joka iltaisin itkee että isä on hylännyt, kun isästä ei ole taas kuukausiin mitään kuulunut.*
- *Lapset joutuvat lujille ravatessaan siellä sun täällä uusien ja vanhojen äitien ja isien välillä.*
- *Tosi kurjaa, että lapset joutuvat erossa kärsimään aikuisten kypsymättömyyden takia.*

Paitsi, että lapset ovat viattomia osapuolia erossa, ovat he sitä myös suhteessa vanhempiinsa: he eivät ole pystyneet vaikuttamaan siihen, millainen heidän kasvatuksensa on ollut. Erotilanteessa tai sen jälkeen perheen uusi aikuinen joutuukin usein käytännön tasolla kohtaamaan lapset, joiden puhuja tietää olevan viattomia suhteessa siihen millaista heidän eroa edeltävä elämänsä on ollut, mutta joka kuitenkin näkyy nyt. Tämä voi herättää kielteisiä tunteita:

- *Meillä ei prinsessan isä kanssa vaadi lapseltaan MITÄÄN koska on niin ”traumatisoitunut” elämästään.*
- *Miksi pitää olla niin supertyperä äiti näillä lapsilla???? Är-syt-tää. Mieheni on voimaton, koska lapset ovat meillä niin vähän aikaa, joten hänen vaikutuksensa on olemat verrattuna äidin voimaan, jonka luona lapset asuvat.*

Lasten asemaa erossa ei rakenneta diskurssissa pelkästään viattomuuden ja lapsen uhri-statuksen kautta. Ensimmäisen lainauksen äitipuoli toteaa, että puolison lapsi on ”traumatisoitunut” elämästään. ”Traumatisoitunut”-sanana yhteydessä käytetyt lainausmerkit paljastavat, että kirjoittajan ajatuksissa lapsen traumatisoituminen erossa ei ole hänelle kovin realistinen mahdollisuus tai uhkakuva. Kirjoittaja myös toteaa myöhemmin viestissään, että *vaikka vanhemmat*

on eronneet ja riidelleet tuskin on jäänyt rinsessalle mitään traumoja. Kuvaa lapsen mahdollisesta erosta kärsimisestä voidaan siis uusintaa myös kyseenalaistamalla tätä puheen sisällöissä.

Diskurssi rakentaa kuvaa vanhempien erosta haitallisena asiana lapselle niin lyhyellä kuin pitkälläkin aikavälillä. Ero näyttäytyy eräänlaisena tuomiona lapselle. Diskurssi antaa kuitenkin ymmärtää, että joissain tapauksissa on mahdollista, että ero ei ole haitaksi lapselle: silloin kun lapsi ei oireile. Lapsen reagoiminen eroon, toisin sanoen oireilu rakentuu eräänlaiseksi eroamisen onnistumisen tai epäonnistumisen tunnusmerkiksi. Jos lapsi ei oireile, voi vanhempi huokaista helpotuksesta. Tälle isälle ei niin ole käynyt:

- *Ollaan huomattu että tyttäret oirehtivat kovasti kun eivät ymmärrä äidin poissaoloa. Ja sairastelleekin parasta aikaa.*

Viattomuus-diskurssi rakentaa kuvaa lapsesta yleisten lapsen oikeuksien haltijana – eroprosessin osalliseksi joutuminen voikin näitä oikeuksia rikkoa. Lapsen hyvinvoinnin korostaminen on tässä diskurssissa samankaltaista kuin Hyvän vanhemman diskurssissa, mutta keskiössä on enemmän lapsi, jolla on oikeuksia kaikkien vanhemmuuteen liittyvien kysymysten ulkopuolellakin. Lapsuus näyttäytyy itseisarvona:

- *Ethän äiti hyvä anna kenenkään pilata lapsesi psyykkistä kehitystä laiminlyömällä lapsen tarve ja oikeus aikuisen turvaan ja läheisyyteen???*

Viattomuus-diskurssissa puhuja on pitkälti sama kuin hyvän vanhemmankin diskurssissa: hyvä vanhempi. Selonteoissa omaa toimintaa pohjustetaan sitä korostaen, että itse on toiminut omassa elämässään lapsen tarpeet edellä. Puheen kontekstina toimii erilaisia eroon liittyviä tilanteita, erityisesti sellaisia, joihin liittyy haasteita. Monesti hyvää vanhempaa edustaa omasta lapsestaan huolissaan oleva vanhempi tai puolison lapsesta huolissaan oleva äitipuoli.

Keskustelupalstan ylläpitämän järjestön agendana on ajaa lasten oikeuksia. Tuottaessaan tekstiä keskustelijoiden onkin pidettävä tämä mielessä. Aivan kuten järjestön arvotkin, rakentaa tämä diskurssi kuvaa lapsesta vanhempiensa eroon viattomana potentiaalisena sijaiskärsijänä. Diskurssi tukee hyvin ajatusta siitä, että lapsella on tietynlaisia oikeuksia tilanteessa kuin tilanteessa, myös vanhemmille vaikeassa eroprosessissa. Diskurssissa lasten oikeuksia siis tarkastellaan ennen kaikkea lapsen universaalien oikeuksien näkökulmasta, ei niinkään vanhemman velvollisuutena.

8.2 Vertailu-diskurssi

Vertailu-diskurssissa erossa tapahtuva lapsipuhe muodostuu erilaisten vastakkainasettelujen areenaksi. Lapsen puheessa saamat ominaisuudet osoitetaan todeksi ennen kaikkea vertailussa johonkin muuhun. Kun puhutaan erovanhemmuudesta, tyypillisin lasten välillä tehty vertailu liittyy uusperheen tilanteeseen, jossa omat lapset näyttävät hyvinä ja kiltteinä, puolison lapset puolestaan kenties olosuhteidensa uhrina, mutta kuitenkin vertailun tekijää ärsyttävinä tai muuten kielteisiä tunteita herättävinä:

- *Itselläni on 5-vuotias kiltti ja empaattinen tyttö (toki hänkin osaa toisinaan raivostuttava olla), jonka olen tiukoilla rajoilla ja rakkaudella kasvattanut, ja joka osaa ottaa huomioon myös muut (tästä olen saanut kiitosta jopa päivähoidosta) mutta tämän pojan maailmaan mahtuu vain hän itse. Kun poika on vuoro viikoin meillä, se kiusaa, piilottelee likkani leluja ja nälvi tyttärentäni miltei koko ajan.*

Vertailu-diskurssi on läheinen uusperheen diskurssille, joka heijastelee uuden perheen aloittamisen hankaluutta perheen aikuisten ja vanhemmuuden tasolla. Vertailu-diskurssissa uusi ja vanha asettuvat vastakkain lasten kautta. Puhujana molemmissa diskursseissa on suurimmaksi osaksi uusperheen äiti, mutta pohdintaa voi tehdä myös lapsen lähivanhempi, joka osoittaa tyytymättömyyttään lasten etävanhemman uuden puolison lapsiin. Lapsista vertaillen puhuminen on siis mahdollista silloin, kun perheeseen tavalla tai toisella kuuluu useamman kuin yhden puolison lapsia. Omia lapsia diskurssissa ei juurikaan vertailla keskenään, eikä se olisi edes tarkoituksenmukaista, sillä tämä ei varsinaisesti kertoisi eron jälkeisestä perhe-elämästä.

Puolison lapsista käytettäviä kärjistyneimpiä nimityksiä keskusteluissa ovat esimerkiksi *prinsessa*, *kauhukakara*, *pieni keisari* ja *neiti*. Tällaiset sanat kertovat keskustelijan tyytymättömyydestä puolison lapsiin, joiden katsotaan vaikeuttavan elämää. Vaikka tällaisia jopa halventavia nimityksiä ei käytettäisikään, tuovat vanhemmat rohkeasti esiin tyytymättömyyttään puolisonsa lasten piirteisiin. Keskustelussa on selkeä patoutuneiden tunteiden purkamisen sävy ja varmasti myös tarve. Keskustelupalstan kontekstissa vanhempi kenties uskaltaa julkaista sellaistaakin tekstiä, jota ei oman lähipiirinsä läsnä ollessa kenties uskaltaisi sanoa ääneen:

- *Meillä kanssa tytölle piti/pitää opettaa päiväselviä asioita kun jälkeenjääneelle.*
- *Leipominen oli hankalaa: vatkainta ei voinut käyttää kun pienempi lapsista sanoi ”äiti on sanonut että minä pelkään vatkaimen ääntä”. Voi hyvää päivää! Opetin myös*

ekaluokkalaisen käymään suihkussa! Lapset eivät uskaltaneet mennä suihkun alle kokonaan, kun äiti on sanonut ettei korviin saa yhtään mennä vettä. Anna mun kaikki kestää!!!

Tällaiset selonteot lapsen ominaisuuksista ja niihin vaikuttaneista ja vaikuttavista tekijöistä ovat hyvin tyypillisiä vertailu-diskurssissa. Lapsiin liittyvä vertailu-puhe ei kuitenkaan jää vain lasten ominaisuuksien tasolle. Omien lasten vertailu puolison lapsiin herättää vanhemmissa tunteita, jotka vanhempi voi kokea lannistavina ja ne voivat herättää pohtimaan uuden perheen tulevaisuutta. Epätoivottava lapsen käytös tai jopa hänen läsnäolonsa vaikeuttaa elämää hyvin konkreettisella tavalla, riippuen siitä minkä ikäisistä lapsista puhutaan:

- *Miehelläni kolme lasta joista yksi, 2 vuotias tyttö asuu meidän kanssa. Minulla itselläni on 2 poikaa, 1 ja 4 vuotiaat. Ongelma on siis se että en mitenkään pysty hyväksymään mieheni lasta. Olen mustasukkainen tästä. Lapsi saa hermoni kiristymään vain olemalla. Joka kerta kun mies edes ottaa oman lapsensa syliin näen punaista ja sisälläni kiehuu.*
- *Miehen tytär nyt 11 ja oma tytär 7. Luulen että miehen tytär on huomannut että jos hän suuttuu ja ovet paukkuen menee huoneeseen niin hän saa meidät pysymään kaukana toisistamme ja huomion itseensä. Aika raskasta kun joutuu varomaan jokaista olkapäähän kosketusta plus kaikkea muuta, ettei neidillä mene herne nenään.*

Lapsiin liittyvät erimielisyydet ja heidän erojensa korostaminen aiheuttavat eripuraa vanhempien välille, sillä yleensä vanhemmilla ei ole yhtenevää mielipidettä siitä, miten epätoivottuun lapsen käytökseen tulisi puuttua. Vaikeimmillaan tilanne voikin johtaa siihen, että vanhemmat asettuvat lapsia vertailevan puhutavan vuoksi kumpikin oman jälkikasvunsa puolelle ja tämä voi johtaa kahden erillisen yksikön syntymiseen perheen sisällä. Esimerkiksi seuraavan lainauksen äiti kokee suurta tyytymättömyyttä siitä, että puoliso asettuu lasten riitatilanteissa oman tyttärensä puolelle ja suojelee tätä pettymyksiltä:

- *Mieheni mielestä poikani ja minä emme ota hänen tyttärtään huomioon näissä tilanteissa. Minä taas olen sitä mieltä, että lapsen tulisi antaa toimia itse silloin kun hän osaa ja myös huomata sen, ettei aina ole paras ja nopein kaikista.*

Lapsiin liittyvät erimielisyydet ovatkin omiaan aiheuttamaan eripuraa vanhempien välille, niin uusperheen sisällä, kuin myös mahdollisesti entisten puolisoitten kesken. Vertailu-diskurssi rakentaa kuvaa eroperheen lapsista osana biologisia siteitään. Diskurssi luo jonkinlaisen

pysähtyneen kuvan, jossa puolison lapset edustavat tiettyjä ominaisuuksia, ja tämä asioiden tila on melko pysyvä. Sinänsä lienee luonnollista, että vanhempi haluaa puolustaa omia lapsiaan. Oma lapsi edustaa oman kasvatustyön, ja ennen kaikkea -tyylin tulosta. Diskurssissa puolison lapset sen sijaan edustavat oman puolison entistä elämää, jonka läsnäolo voi vaikeuttaa puhtaalta pöydältä aloittamista. Omien ja puolison lasten kautta vanhemmalle avautuu mahdollisuus verrata paitsi lasten ominaisuuksia, myös itseään kasvattajana toiseen henkilöön nähden.

8.3 Toimijuus-diskurssi

Lapsi näyttäytyy toimijuus-diskurssissa joko aktiivisena toimijana tai erilaisten asioiden, kuten vanhempien määräyksien, vanhemmuuden ja siihen liittyvien toimien kohteena. Onko lapsella mitään mahdollisuuksia vaikuttaa omaan elämäänsä vanhempien erotessa tai sen jälkeen? Tätä on pohdittu muun muassa näin:

- *He eivät halua tulla luokseni ja jos tulevat niin ovat muutaman tunnin.*
- *Lapsemme täyttää pian 12-vuotta ja hän on selkeästi ilmaissut jo monen vuoden ajan, että hän haluaa muuttaa minun luokseni.*
- *Minun mielestäni lapsi teki huonon valinnan.*

Erilaiset sanavalinnat, kuten *haluaminen*, *selkeästi ilmaiseminen* ja *valinnan tekeminen* rakentavat kuvaa lapsesta toimijana, jolla on mahdollisuus ottaa oman elämänsä kulku omiin käsiinsä ja lapsi myös tekee niin. Tällaisten luonnehdintojen kautta onkin aistittavissa, että lapsen roolia voidaan pitää hyvinkin aikuismaisena. Tällöin lapsi joutuu ottamaan itse vastuuta toiminnastaan eron jälkeisissä tapahtumissa. Samalla kun lapsi ottaa vastuuta, vähenee vanhemman vastuu.

Toinen, täysin vastakkainen näkökulma näkee lapsen melko avuttomana vanhempiensa toimien kohteena. Diskurssissa saatetaan rakentaa kuvaa jopa jollain tapaa toivottomista vanhempiensa pilaamista ja heidän uhrikseen joutuneista lapsista. Kun biologinen vanhempi on kohdistanut huonoksi määritellyjä kasvatustapojensa lapseen, on tilannetta vaikeaa enää muuttaa toisenlaiseksi:

- *Mieskaverini 8-vuotias poika kiristelee hermojani miltei koko ajan. Lapsi on ainut lapsi ja todella piloille hemmoteltu. Lapsen äidin mielestä poika on erityisherkkä eikä hänelle näin saa sanoa negatiivisia asioita. Itse en kyllä ole moista huomannut. Muutenkin pojan*

vanhemmat ovat kasvattaneet pojastaan pienen keisarin, joka määrää talossa kaapin paikan ja miltei kaiken muunkin.

Lapsi määrittäytyy siis omien biologisten vanhempiensa kasvatuksen tulokseksi. Toisaalta tämä kasvatustapa on myös tehnyt pojasta toimijan. Vanhempien lapselle suoma asema *pienena keisarina* mahdollistaa hyvinkin aktiivisen toimimisen uusperheen kontekstissa. Tämä havainnollistaa hyvin, ettei toimijuuden diskurssissa ole kyse vain mustavalkoisesta kahtiajaosta. Objektina oleminen voi mahdollistaa subjektiuden ja nämä kaksi vastinparia voivat esiintyä myös yhdessä. Esimerkiksi kysymyksessä ”*Saako 12-vuotias vaatia?*” ”saako”-sana kuvastaa jostain ulkopuolelta annettuja oikeuksia, ”vaatia”-sana puolestaan kuvaa aktiivista lapsen omaa tahtotilaa ja toimintaa. Jos puolestaan todetaan ”*Sosiaaliviranomaisen on kuultava myös lapsia*”, sisältyy myös tähän lyhyeen toteamukseen kaksi eri lapsen toimijuuden puolta: lapsen omasta toimijuudesta kertoo hänelle järjestetty tilaisuus kertoa oma mielipiteensä ja kantansa. Samaan aikaan tämän kuulemisen mahdollistaa kuitenkin määritelmä laissa.

Vertailu-diskurssin ”omat ja puolison lapset”- vastakkainasettelu on hyvä esimerkki kuvaamaan sitä, mistä toimijuusdiskurssissa on syvimmiltään kyse. Tämä tapa lähestyä lapsia erossa on havaittavissa monessa äitipuolen kommentissa. Omat lapset ovat aktiivisia ja hyvin käyttäytyviä, puolison lapset puolestaan huonon kasvatuksen kohteita ja uhreja:

- *Totuus oli, että nämä isommat lapset itkettivät tapaamisviikonlopuilla alle kaksivuotiaista, menivät hänen huoneeseensa kuin omaansa ja käsittelivät leluja ja tavaroita kysymättä lupaa, veivät lelut käsistä, tönivät, härnäisivät.. koko viikonlopputapaaminen oli pienemmän parkua, ja kuitenkin lapsi kipitti hetken päästä isompien perään – ja aina mies löysi selityksen, joiden lopputulema oli, että hänen lapsensa ovat niihin viattomia ja vilpittömiä eivätkä koskaan mitään tahallaan...*

Lait ja säännökset turvaavat lapsen toimijuutta määrittelemällä, mitkä oikeudet lapselle kuuluvat. Esimerkiksi Lapsen oikeuksien sopimus, joka on lapsen oikeuksia koskeva ihmisoikeussopimus, korostaa lapsen aktiivisen toimijuuden näkökulmaa sen 12. artiklassaan:

”Sopimusvaltiot takaavat lapselle, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, oikeuden vapaasti ilmaista nämä näkemyksensä kaikissa lasta koskevissa asioissa. Lapsen näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.

Tämän toteuttamiseksi lapselle on annettava erityisesti mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimissa joko suoraan tai edustajan tai asianomaisen toimielimen välityksellä kansallisen lainsäädännön menettelytapojen mukaisesti.”

Laki antaa siis lapselle ainakin lähtökohtaisen mahdollisuuden olla toimija. Yhtä aikaa lapsi on myös lukuisissa lakiteksteissä lain soveltamisen kohde, objekti. Toisaalta lapsen toimijuus voi rajoittua myös vain tietyissä yhteiskunnan instituutioissa toteutuvaksi:

- *Hei, oman käsitykseni mukaan 12-vuotiasta pitää jo kuulla mahdollisissa riitatilanteissa (esim. oikeudessa).*

Toimijuus- diskurssissa kuvaa lapsesta subjektina tai objektina luodaan yleensä lasta luokseen haluavan vanhemman tai puolisonsa lasten kasvatusta seuranneen äitipuolen toimesta. Diskurssin kontekstina toimii muita diskursseja useammin huoltoriitoja. Keskustelupalstalta haetaan vertaistukea. Selonteoissa esitellään kiistatilanteiden lähtökohtia ja kerrotaan siitä, miten on itse pyrkinyt vaikuttamaan asiaan. Kaiken kaikkiaan diskurssissa luodaan kuvaa erolapsuudesta joko erilaisena lapsen valintojen areenana tai toisaalta vanhempien tekojen ja yhteiskunnan asettamien määritelmien ja sääntöjen kohteena. On luontevaa nähdä lapsi kohteena, sillä suomalaisessa yhteiskunnassa pidetään lasta lapsena.

9 DISKURSSIT OSANA YHTEISKUNTA

9.1 Keskustelupalsta kontekstina

Diskurssit eivät muodostu tyhjiössä. On tärkeää pohtia miksi diskurssit ovat rakentuneet juuri tällaisiksi tässä kontekstissa, eli lasten oikeuksien turvaamiseen keskittyneen järjestön keskustelupalstalla. Osa kontekstia on myös keskustelupalstalle hakeutuvien erovanhempien elämäntilanne, joka on enemmän tai vähemmän kriisissä. Jotkut vanhemmat ovat kokeneet haasteita vanhemmuudessaan myös ennen eroa. Toisaalta on täysin mahdollista, että keskustelijoina voi toimia myös sellaisia vanhempia, joilla ei ole omakohtaista kokemusta lapsiperheen erosta. Ero on kuitenkin nykyään niin yleistä, että useimpia ihmisiä se koskettaa jollain tavalla.

Miksi vanhempi on ylipäättänsä hakeutunut keskustelemaan keskustelupalstalle elämästään eron keskellä tai sen jälkeen? Vertaistuki näyttäytyy aineistossa hyvin merkittävänä syynä kirjoittaa palstalle. Sitä kaivataan kaikissa diskursseissa jollakin tapaa. Voidaan ajatella, että vertaistukea kaipaava vanhempi on kenties ajatellut keskustelupalstan olevan hyvä mahdollisuus saada kohdata muita samassa tilanteessa olevia ja sen kokeneita.

Julkaistut kommentit ovat asiallisia, eivätkä ne suurimmaksi osaksi sisällä kovin voimakkaita tunteenpurkauksia tai asiatonta rumaa kieltä. Tämä onkin hyvä esimerkki siitä, miten keskustelupalsta itsessään vaikuttaa konkreettisesti siihen millaista tekstiä on mahdollista julkaista. Asiattoman kielen käyttäminen ja muiden keskustelijoiden loukkaaminen kielletään keskustelupalstan ohjeissa, eikä se muutenkaan välttämättä istuisi palstan ylläpitäjän edustamiin arvoihin.

Kaikissa diskursseissa korostuu tarve saada ymmärrystä omalle vanhemmuudelle. Sitä tuskin kuitenkaan saa tällä palstalla, mikäli avoimesti esittää järjestön arvojen vastaisia mielipiteitä. Järjestön ollessa yksi Suomen tärkeimpiä lapsen oikeuksia ajavia kolmannen sektorin toimijoita, on vanhemman jollain tapaa osoitettava olevansa samoilla linjoilla järjestön arvojen suhteen tullakseen hyväksytyksi keskustelijana. Tässä tehtävässä jonkinasteista epäonnistumista havainnollistaa hyvin erään äidin avunpyyntö tilanteessa, jossa lapsen isä on uhannut valehdella äidin olevan kyvytön hoitamaan lapsiaan. Aloituskomentissaan äiti paljastaa perheessä ilmenneisiin ongelmiin liittyneen myös alkoholia ja väkivaltaa. Tämä selvästi provosoi aloitukseen vastaajia, ja vaikuttaa sille, että miehen alkoholismi käännetään osoitukseksi myös äidin myönteisestä suhtautumisesta alkoholinkäyttöön lapsiperheessä:

- *Nyt kannattaa kyllä laittaa elämä takaisin raiteilleen ja lopettaa juopottelu. Lapset eivät voi odottaa vanhempien selviämisiä krapulasta tai katella humalaisia. Heillä on oikeus saada asua kotona rauhassa pelkäämättä milloin vanhemmat ratkeaa ryyppäämään. Miehen kanssa on puhuttava asiat selviksi. Hän joutuu valitsemaan joko pullon tai teidät. Taidat tietää kumman hän valitsee. Sinunkin on valittava pullo tai lapset.*

Keskustelupalsta vaikuttaa siis siihen millaiseksi puhe tuotetaan – sellaiset kommentoijat, jotka kertoisivat ongelmien syynä olevan oma kyvyttömyys vanhempana, ovat hyvin pieni vähemmistö. Diskurssien toistuva teema tuntuu olevan se, että vanhempana on omasta mielestä toimittu parhaalla mahdollisella tavalla olosuhteisiin nähden, mutta jokin muuttuja tilanteessa on tehnyt oman vanhemmuuden riittämättömäksi. Tämä muuttuja, eli ongelma, voi liittyä esimerkiksi entiseen puolisoon, haastavasti käyttäytyvään lapseen tai nykyisen puolison aiempiin kumppaneihin.

Tällaiselle ongelmapuheelle järjestön keskustelupalsta on luonteva ympäristö. Keskustelupalstalla tuotetun ongelmapuheen voi katsoa liittyvän etenkin institutionaalisen diskurssin syntymiseen. Apua vaikeaan tilanteeseen on helppoa pyytää keskustelupalstalta, jonka ylläpitävän järjestön tiedetään ajavan lapsen etua ja näin ollen tekevän myös ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Tarjolla on vertaistukea, mutta myös järjestön päivystäjien apua. Tätä ei kuitenkaan tuoda keskustelupalstan ohjeissa mitenkään esiin.

9.2 Diskurssien funktiot

Esittelen tässä alaluvussa erovanhemmuuteen ja siihen liittyvän lapsipuheen mahdollisia tosiasiallisia seurauksia. En kuitenkaan käy jokaista diskurssia vuorollaan läpi niiden funktioiden osalta, vaan pyrin muodostamaan asiasta laajemman kuvan eri diskursseja yhdistellen ja yhteen kooten. Keskeisimmiksi katsomani funktiot olen tekstissä kursivoinut.

Keskustelupalsta tarjoaa siis vertaistukea niissä raameissa, jotka palstan ylläpitämä järjestö asettaa. Entä millaisia funktioita diskursseihin liittyy? Keskustelupalsta ympäristönä antaa jokaiselle sen keskustelijalle mahdollisuuden esittää omia näkemyksiään, saada näkemyksilleen tukea muilta keskustelijoilta ja kenties myös kilpailla siitä mikä näkemyksistä on oikea. Tällainen kilpailevien näkökulmien asetelma voi tuoda vahvistusta omalle vanhemmuudelle ja siinä tekemilleen ratkaisuille, mutta toisaalta kritisoivat ja syyllistävät kommentit voivat tuoda vertaistukea kaipaavalle vanhemmalle myös lisää stressiä ja ahdistusta. Toisaalta muiden keskusteluiden lukeminen voi tuoda uusia näkökulmia omaan vanhemmuuteen ja sitä kautta kannustaa muuttamaan toimimattomia käytäntöjä omassa elämässä.

Se, miten vertaistuki voi auttaa keskustelijoita, vaihtelee kunkin diskurssin ja myös keskustelun mukaan. Diskurssissa erilaiset tosiasialliset seuraukset voivat olla täysin riippuvaisia siitä, millaisesta positioista keskustelija keskusteluun osallistuu. Esimerkiksi kumppanuuden diskurssissa yksinhuoltajalle tai lastensa lähivanhempana toimivalle diskurssi voi vahvistaa tunnetta omasta selviytyvyydestä tilanteessa, jossa yhdessä vanhempina toimiminen on jäänyt tavalla tai toisella toimimattomaksi. Toisaalta esimerkiksi eron jälkeisen yhdessä tapahtuvan vanhemmuuden tärkeyden korostaminen voi myös saada oman tilanteen tuntumaan entistä vaikeammalle.

Lapsen hyvinvointiin keskittyvät hyvän vanhemmuuden sekä viattomuuden ja toimijuuden diskurssit *pitävät yllä huomiota lasten hyvinvoinnissa ja oikeuksissa sekä lisäävät tietoutta siitä mitä lasten tarpeet erossa ovat*. Tämä voi auttaa vanhempaa ottamaan lastaan huomioon erossa ja kannustaa hakemaan apua ilmeneviin ongelmatilanteisiin. Toisaalta on myös mahdollista, että diskurssien, etenkin hyvän vanhemmuuden diskurssin luodessa kuvaa vanhemmuudesta taitona tai täydellisenä suorituksena, voi se toimia myös kynnyksen nostajana avun hakemiselle. Mikäli vanhempi katsoo epäonnistuneensa vanhemmuudessa, tätä ei välttämättä tahdota myöntää.

Voidaan myös miettiä, pitääkö eroamiseen skeptisesti suhtautuva hyvän vanhemman diskurssi yllä negatiivista kuvaa erosta silloinkin, kun se olisi hyvä ratkaisu, esimerkiksi toisen vanhemman päihdeongelman vuoksi. On mahdollista, että mikäli eron negatiivisia vaikutuksia lapseen korostetaan, voi tämä luoda paineita ja myös syyllisyyden tunteita eroa harkitseville vanhemmille. Itse koen, että hyvän vanhemman diskurssissa on myös haittapuolia, vaikka se voikin auttaa nostamaan lapsen oikeuksia parempaan tietoisuuteen yhteiskunnassa. Ei varmastikaan ole tarkoituksenmukaista, että avioerosta rakennetaan tabua.

Lapsen aseman, oikeuksien ja hyvinvoinnin korostaminen voi siis auttaa vanhempia tukemaan lapsiaan erossa. Diskurssien funktiot eivät kohdistu vain vanhempien toimintaan. Lapsen kohdistuvia diskurssin funktioita lienevät *paremmat mahdollisuudet käsitellä vanhempien eroa ja selvitä siitä*. Erityisesti toimijuuden diskurssi nostaa keskusteluun lapsen mielipiteen ja näkemyksien huomioimisen tärkeyden. Toisaalta lapsen aktiivisen roolin korostaminen erotilanteessa voi myös johtaa siihen, että lapsi joutuu pahimmillaan tekemään sellaisia päätöksiä, joiden tekeminen kuuluisi aikuisten tehtäväksi. Aktiivisen toimijuuden tukemisessa piilee vaara, että lasta vastuutetaan liikaa tekemistään päätöksistä.

Laajemmassa mittakaavassa hyvän vanhemmuuden, viattomuuden sekä toimijuuden diskurssien seurauksina voidaan pitää lapsen aseman ja oikeuksien korostumista yhteiskunnan tasolla. Tällä lapsen aseman esiin nostamisella voi potentiaalisesti olla vaikutuksia siihen, millaisia päätöksiä lapsiperheiden tukipalveluiden suhteen tehdään, kuten myös siihen, millaiseksi yhteiskunnan vallitsevat normit lapsen asemasta erotilanteessa muotoutuvat.

Toimijuuden korostaminen voi antaa vanhemmille mahdollisuuden *pohtia lapsen asemaa erossa ja eron jälkeisen perheen jäsenenä*. Tämä ajatustyö voi myös toimia yhdessä toteutettua vanhemmuutta vahvistavana elementtinä, mikäli vanhemmat pääsevät yksimielisyyteen siitä, mikä on juuri omalle lapselle sopiva toimijuuden taso. Toisaalta tähän liittyvät erimielisyydet voivat aiheuttaa jännitteitä etenkin uusperheissä, joissa kaikki perheen aikuiset eivät ole samanlaisessa asemassa lapsiin nähden. On mahdollista, että lapsen toimijuuden puolustamista tai vastaavasti vastustamista voidaan käyttää oikeutuksena pitkään jatkuville huoltoriidoille, jossa lapsi on itse ilmaissut haluavansa asua toisen vanhemman luona.

Diskurssien yksi selvä funktio on myös *ennakkoluulojen hälventäminen*. Tämä korostuu etenkin sukupuoli-diskurssissa ja on nähtävillä myös uusperheen diskurssissa. Sukupuoli-diskurssi ajaa isien asemaa ja tarjoaa näkyvyyttä niille isille, jotka ovat menestyneet kasvattajina, vanhempina tai lasten asioiden ajajina. Isyyden korostamisella voi olla kuitenkin myös sellaisia vaikutuksia joita kirjoittajat tuskin toivovat: erovanhemmuuden korostaminen juurikin isyytenä ja äitiytenä voi uusintaa yhteiskunnassa eläviä mielikuvia vanhemmuuteen liitetystä perinteisistä sukupuolirooleista, joissa äiti on kykenevämpi hoitamaan lasta kuin isä. Tämä voi myös lisätä sukupuolien välistä vastakkainasettelua.

Uusperheen diskurssissa on myös havaittavissa ennakoasenteiden läsnäolo. Keskustelijoiden ollessa lähes aina äitipuolia, voidaan tällä diskurssilla hälventää äitipuoleen instituutiona liittyviä kielteisiä mielikuvia. Äitien tekemän oman vanhemmuuden korkean laadun korostamisen myötä on aistittavissa, että puhujat ymmärtävät, millaisia merkityksiä äitipuoliin on perinteisesti liitetty niin kulttuurissa kuin yleisessä keskustelussakin. Tuhkimo-sadun ilkeä äitipuoli ajaa raivokkaasti omien lastensa etuja tehden tämän uuden puolisonsa lapsen kustannuksella. Seuraavan lainauksen äitipuoli kokee tarvetta ilmaista, että ei halua missään nimessä edustaa sitä kuvaa, joka stereotyyppisesti äitipuoliin liitetään:

- *En halua olla tämä helposti ärsyntyvä, mieheni lapsia kohtaan epämiellyttäviä tunteita kokeva kova ihminen.*

Uusperheen diskurssi konstruoi myös kuvaa ”uusperheistään perheinä” ja näin ollen hälventää niitä ennakoasenteita, joissa uusperhettä ei nähdä ”oikeana” perheenä. Tällöin diskurssilla on mahdollista hakea oikeutusta omalle perhekokoonpanolle ja roolille siinä. Voidaan myös pohtia, voiko diskurssi uusintaa yhteiskunnan tasolla käsityksiä avioeron normaaliudesta ja tätä kautta nostaa kynnystä hakeutua esimerkiksi pariterapiaan. Yhteiskunnassamme kuulee edelleen myös eroa perusteltavan sillä, että lapsi sopeutuu helposti muutoksiin. Tällöin niin uudelleen aloittamisen

kuin myös eroamisen normaalius voi kietoutua yhteen sen ajatuksen kanssa, ettei lapsi välttämättä ”helpon sopeutumisensa” vuoksi tarvitse tukea, ainakaan ulkopuolista sellaista eroprosessin aikana.

On myös mahdollista, että puhe uuden perheyksikön, oman ydinperheen perustamisesta voi paitsi häiritä eronjälkeistä yhdessä tapahtuvaa vanhemmuutta, myös vaikeuttaa uusperheen ulkopuolelle jäävien lasten sopeutumista uuteen etäperheeseensä – niin lapsen omalla tunnetasolla kuin vanhempien konkreettisina tekoina. Mikäli etävanhemman aiempi parisuhde ja perhe määrittynyt liiaksi ”entiseksi elämäksi”, voidaan ainakin pohtia, mitkä mahdollisuudet lapsella on olla osa sitä perhettä jossa ei asu. Tämä lienee myös vertailu-diskurssin ikävin seuraus. Uuden elämän aloittamista tukevat diskurssit eivät välttämättä myöskään tue entisten puolisoitten välistä kunnioitusta ja pahimmillaan voivat johtaa toisen vanhemman mustamaalaukseen.

Kun puhutaan erosta, puhutaan useimmiten siihen liittyvistä ongelmista. Siispä diskurssien, etenkin institutionaalisen diskurssin funktiona on myös *keskustelijoiden ohjautuminen tukea tarjoavien palveluiden äärelle*. Mahdollisten jo olemassa olevien tukitoimien ja esimerkiksi lapsen huollosta tehtyjen sopimusten läpikäyminen voi auttaa vanhempaa jäsentämään omaa tilannetta. Erovanhemmuuden ulkopuolisen avun korostaminen voi myös kannustaa hakemaan apua vaikeaan tilanteeseen, jota vanhempi ei ole pystynyt omin voimin ratkaisemaan.

Institutionaalisen vanhemmuuden korostaminen erossa voi *nostaa palvelujärjestelmää, lainsäädäntöä ja sen mahdollisia ongelmia laajempaan tarkasteluun yhteiskunnassa*. Toisaalta tämä voi myös kiinnittää vanhempia tiukemmin tarjolla oleviin palveluihin. Ei lienkään epätoivottavaa, että ne eroavat lasten vanhemmat, joilla eroamiseen on liittynyt ongelmia, saisivat ulkopuolista, puolueetonta tukea asioidensa selvittämiseen. Oikea-aikainen apu on myös lasten etu. Toisaalta eroamisen tekeminen oikeustaisteluksi tai riitelyksi esimerkiksi lastensuojelun kautta ei taas ole kenenkään etu. Voidaankin siis ajatella, että parhaimmillaan yhteiskunnan osallisuus erossa voi tarjota tukea silloin kun sitä tarvitaan, mutta toisaalta korostunut lakipykäliin ja sopimukseen vetoaminen ja omien negatiivisten tunteiden käsittely virallisia kanavia käyttäen voi olla myös institutionaalisen diskurssin epätoivottu seuraus.

Tässä tutkimuksessa muodostamillani diskursseilla voi olla lukuisia erilaisia funktioita. Tässä alaluvussa olenkin pyrkinyt kokoamaan näitä mahdollisia funktioita hieman laajemmiksi kokonaisuuksiksi havainnollistaen niitä yksittäisistä diskursseista nostamillani esimerkeillä. Tärkeimpinä diskurssien funktioina pidän niitä seurauksia, jotka mahdollistavat eroavien vanhempien toimimisen erossa koko perheen hyvinvointia tukien.

9.3 Diskurssit osana yhteiskunnallista keskustelua

Diskurssit linkittyvät monella tapaa erilaisiin yhteiskunnallisiin teemoihin. Ne ilmentävät nykyajan ihmiskäsityksiä, perhekeskustelua, lapsen asemaa ja yhteiskunnan tilaa. Tässä alaluvussa käsitellenkin näitä teemoja muodostamieni diskurssien kontekstissa.

Minkälainen ihminen pitää vanhemman nykyään olla? Tämän tutkimuksen tulosten perusteella vaikuttaa, että vastaus on joko täydellinen tai onnellinen vanhempi. Esimerkiksi hyvä vanhempi määritellään hyvän vanhemmuuden diskurssissa jonkinlaiseksi täydellisyyttä hipovaksi suoritukseksi tai henkilön taidoksi. Diskurssi onkin varsin ajan hengen mukainen, jossa monella tapaa korostuu elämän suorituskeskeisyys, hyvän ihmisen ihanne ja median viljelemä ”ethän tee näitä virheitä”-kulttuuri. Kenties tyypillisimpiä median tuotoksia vanhemmuuteen, kuten sinänsä mihin tahansa muuhunkin asiaan liittyen, ovat esimerkiksi haastattelut, joissa esitellään jollain tapaa ansioituneita tai täydellisiä vanhempia. Hieman samanlaisia kanavia ovat perhe-elämään keskittyvät blogit, jossa voidaan kertoa omasta elämästä valitsemastaan näkökulmasta – joko raadollisen rehellisesti tai vastaavasti kuvaa silotellen. Paljon puhutaan myös tarpeesta viljellä itsestään ihanteellista kuvaa eri sosiaalisen median kanavissa.

Vanhempiin kohdistuu paineita myös konkreettisemmalla tasolla. Vanhemmuus onkin nykyään jotain, jota erilaiset yhteiskunnan instituutiot valvovat. THL:n ylläpitämässä Lastensuojelun käsikirjassa mainitaan 16 eri tahoja, joilla on tarpeen vaatiessa velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus. Vanhemmat valvovat myös toisiaan – sosiaalinen media on tähän soveltuva kanava. Vaikkapa Facebookin erilaisissa ryhmissä, oli ryhmän aihe sitten mikä tahansa, tuntuu löytyvän aina sellaisia ryhmäläisiä, jotka katsovat asiakseen arvostella muiden toimintaa tai, kuten ajan henkeen kuuluva sanonta asian ilmaisee, ”pahoittaa mielensä”.

Vanhemmuus on iso osa vanhemman identiteettiä ja myös hyvin tunnepitoinen asia. Kun siihen vielä kohdistuu ulkopuolelta tulevia erilaisia normeja ja käsityksiä, ei liene ihme, että vanhempi hakeutuu keskustelupalstalle, jossa asioistaan voi kertoa nimimerkin suojissa. Vanhempi voi halutessaan lopettaa keskustelun milloin vain menettämättä kasvojaan muiden keskustelijoiden silmissä.

Suorituskeskeisyyden ja täydellisen ihmisen ihanteen rinnalla korostetaan nykypäivänä myös yksilön omaa onnellisuutta ja subjektiivista kokemusta laadukkaasta elämästä. Tämä näkyy erityisesti uusperheen diskurssissa. Uusperheitä on nykyään suhteellisesti enemmän kuin 25 vuotta sitten. Vuonna 1990 uusperheiden osuus kaikista lapsiperheistä oli 6,9 % ja vuonna 2016 9,1 % (SVT 2017). Eroaminen on nykyään hyväksytympää kuin aiemmin. Taustalla voi vaikuttaa yleistynyt yksilön hyvinvointia ja onnea korostava ajatus: huonoon suhteeseen ei tarvitse jäädä, sillä

ihmisellä on vain yksi elämä. Tätä näkökulmaa elämään korostavat niin media kuin erilaiset hyvinvointipalveluita tarjoavat yrityksetkin. Onnellisuuden tavoittelun voidaan katsoa olevan myös jonkinlainen vastaisku kiireen ja suorittamisen täyttämälle nykyelämälle. ”Aidon” onnellisuuden tavoittelun voidaan oikeastaan katsoa olevan jopa trendikästä.

Erovanhempana toimimisen voidaan siis katsoa heijastelevan ihmisenä olemiseen liittyviä arvoja ja käsityksiä. Vaikka hyvän vanhemmuuden diskurssissa korostuukin täydellisyyden vaatimus ja uusperheen diskurssissa vanhemman oikeus onnelliseen elämään, ei tästä voida kuitenkaan vetää juuri minkäänlaisia johtopäätöksiä siitä, millaisia vanhempia elää vaikkapa ydinperheissä tai uusperheissä. Tämän tutkimuksen aineistossa keskustelijoina oli myös äitejä, jotka olivat tehneet ratkaisuja lapset edellä, mutta eivät olleet elämäänsä tyytyväisiä ja toisaalta myös äitipuolia, jotka pohtivat omaa vanhemmuuttaan syvällisesti lasten hyvinvoinnin kannalta.

Erovanhemmuuden diskurssit, erityisesti sukupuoli-diskurssi ja osittain myös uusperhediskurssi, liittyvät vahvasti myös yleisempään perhemuotoihin liittyvään keskusteluun. Käsitykset perhemuodoista ovat moninaistuneet ajoista, jolloin perhe tarkoitti lähinnä ydinperhettä. Ei siis lienekään ihme, että perheen määritelmästä käydään neuvotteluja jatkuvasti. Myös perinteiset perheroolit ovat olleet viime vuosina tarkastelun kohteena.

Äidin ensisijaisuudella lapsen elämässä on historiallisesti katsottuna pitkät perinteet, eivätkä perinteiset perheroolit – isä perheen elättäjänä ja äiti lasten hoivaajana – ole käydystä keskustelusta huolimatta ainakaan kadonneet mihinkään. Toisaalta isien asema on ollut viime vuosina esillä esimerkiksi lähi-isyyden määrän kasvamisen myötä. Katsonkin tämän liittyvän vahvasti isien tunkeutumiseen äititapaisuuden alueelle. Ihailua mediassa saavat osakseen ne isät, jotka ovat pystyneet ottamaan haltuun jonkin perinteisesti äitien tehtäväksi luokitellun tehtävän, kuten lapsen hiusten letittäminen. Samaa tapaan myös eron jälkeinen äitiys on ollut viime aikoina tapetilla, joskin enemmän yksinhuoltajuuden kautta. Huomiota on saanut myös etä-äitiys, joka edelleen määritellään jonkinlaiseksi luonnottomaksi asiaksi. Keskustelupalstoilla pohditaan, millainen äiti pystyy luopumaan lapsestaan. Tällainen keskustelu linkittyy vahvasti äititapaisuuteen ja oletettuihin äidin ominaisuuksiin, joita sukupuoli-diskurssi uusintaa.

Yhteiskunnallisessa kontekstissa myös lapsen asema on muuttunut. Esimerkiksi viattomuuden diskurssi on helppo yhdistää lasten oikeuksien parantamistyöhön, joka on näkynyt esimerkiksi lapsen oikeuksien sopimuksen voimaantulona Suomessa vuonna 1991. Sopimus sitoo sen hyväksyneitä valtioita myös oikeudellisesti. Lapsen oikeudet ovat viime vuosina olleet monella tapaa tapetilla esimerkiksi lastensuojelun vaikean tilanteen vuoksi. Lastensuojelun ylikuormituksen vuoksi on peräänkuulutettu ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön lisäämistä ja korostettu sen merkitystä.

Lapsella on oikeus olla lapsi ja tämä lieneekin lapsen oikeuksien julistuksen perustavin ajatus. Toisaalta lapsen oikeuksien sopimuksen artikla 12 korostaa myös lapsen näkemysten kunnioittamisen tärkeyttä, joka olennaisesti tukee ajatusta lapsesta aktiivisena toimijana. Myös toimijuus-diskurssi linkittyy siis vahvasti lapsen oikeuksien parantamistyöhön. Nykyään lapsen elämä onkin tässä mielessä erilaista kuin vielä muutama vuosikymmen sitten. Lasten ”aikuismaista” osallisuutta tuetaan erilaisin keinoin, kuten Lasten parlamentilla. Lapsella on nykyään myös esimerkiksi oikeus tehdä yksin kantelu oikeusasiamiehelle tilanteessa, jossa lapsen oikeudet eivät ole toteutuneet (<https://www.oikeusasiamies.fi/fi/web/lasten-ja-nuorten-sivut>).

Lapsen aseman korostaminen ja sen tekeminen lainsäädännön kautta linkittyy valtion tasolle ja ennen kaikkea hyvinvointivaltion ideologiaan. Tällöin on vaikeaa olla ottamatta esiin erovanhemmuuden institutionaalista diskurssia. Julkusen (2017, 31) mukaan hyvinvointivaltio voidaan nähdä kapeimmillaan sosiaaliturvajärjestelmänä. Jos hyvinvointivaltio kuitenkin ymmärretään laajana diskurssina, sisältyy siihen joukko ”ideoita, tavoitteita, järjestelmiä, organisaatioita, hallintoa, rahoitusta, politiikkaa ja politiikkoja”. Tästä näkökulmasta vanhemmuuden tukeminen ja myös valvominen lienee niin materiaalista sosiaaliturvajärjestelmää, kuin myös abstraktimpia hyvinvointivaltion tavoitteita. Median hyvinvointivaltiosta luoma kuva ei ole ollut viime vuosina kovinkaan ruusuinen. Erilaiset vanhemmuuteen liittyvät etuudet ovat jatkuvasti keskustelun kohteena ja esimerkiksi perhevapaiden uudistus on myös ollut viime aikoina otsikoissa. Tämä tukee diskurssin luomaa kuvaa siitä, että yhteiskunnan instituutioilla todellakin on valta asettaa rajoja sille, millaiseksi vanhemmuus muodostuu – ennen eroa tai sen jälkeen.

Tämän tutkimuksen diskurssit siis ovat yhteydessä vahvasti muihin yhteiskunnassamme esiintyviin ideologioihin, keskusteluihin ja instituutioihin. Erovanhemmuus on osa laajempaa vanhempana olemisen identiteettityötä, joka heijastuu myös sen tasolle, mitä yhteiskunnassamme voidaan kutsua ja kutsutaan perheeksi. Erolapsen asemaa ainakin periaatteellisella tasolla määrittävät ihmisoikeuksiin liittyvät kysymykset.

10 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimukseni tarkoituksena oli tarkastella millaisia erovanhemmuuteen ja lapsiin liittyviä diskursseja on löydettävissä eroteemaisesta keskustelusta, jota käydään Internetissä erään järjestön ylläpitämällä keskustelupalstalla. Tutkimuksen tulosten perusteella erovanhemmuutta rakennetaan Internetin keskustelupalstalla viittä eri diskurssia hyödyntäen. Näitä diskursseja ovat hyvän vanhemman diskurssi, uusperheen diskurssi, kumppanuuden diskurssi, sukupuolen diskurssi ja institutionaalinen diskurssi. Hyvän vanhemmuuden diskurssissa erovanhemmuus konstruoidaan lapsen suojelemisen prosessiksi, vanhemmuuden taidoksi ja tahdoksi toimia lapsen hyväksi. Puhujan itsensä toteuttama hyvä vanhemmuus mahdollistaa erilaisten erossa toimimistapojen arvottamisen. Hyvä vanhempi tiedostaa, että ero on riski lapsen hyvinvoinnille ja siksi ero näyttäytyykin lähtökohtaisesti epätoivottavana asiana. Funktiona diskurssilla voi olla täydellisyys vaatimuksesta vanhemmalle koitua stressi, mutta myös lapsen edun parempi huomioiminen.

Uusperheen diskurssissa erovanhemmuus näyttäytyy prosessina, jonka osallisia ovat eronneen vanhemman ja hänen uuden puolisonsa ennen kaikkea aikuiset perheenjäsenet. Erovanhemmuus rakennetaankin diskurssissa tasapainoiluksi kaikkien uusperheen erilaisten kokoonpanojen ja jäsenten välillä. Diskurssin hallitsevimpana puhujana tässä aineistossa toimii uusperheen äitipuoli. Uusperheen ideaa rakennetaan diskurssissa ydinperhemäiseksi. Tällaisella puhutavalla voidaan hälventää uusperheisiin liittyviä ennakkoluuloja. Toisaalta biologisen vanhemmuuden korostaminen voi huonontaa perheenjäsenten yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Kumppanuuden diskurssissa erovanhemmuus näyttäytyy puolestaan entisten puolisoitten yhteisenä projektina. Tämän projektin onnistuessa vanhemmat toimivat kasvatustyössä yhdessä niin konkreettisella kuin henkisellä tasolla. Yksinhuoltajan puhe on tässä diskurssissa osoitus entisten puolisoitten yhteyden katkeamisesta. Yhteistyö vanhemmuuden saralla määrittäytyy erovanhemmuuden ihannetilanteeksi. Diskurssi kannustaa entisiä puolisoita yhteistyöhön, mutta voi myös syyllistää niitä vanhempia, joiden kohdalla yhteistyö ei ole onnistunut.

Sukupuolen diskurssissa erovanhemmuus rakennetaan isyyteen, äitiyteen ja niihin yhteiskunnassa yleisesti liitettyjen merkitysten kautta. Tässä aineistossa puhujana toimii useimmiten isä. Diskurssi pyrkiikin rikkomaan perinteisinä pidettyjä erovanhemmuuden sukupuolirooleja. Toisaalta kiinnittämällä sukupuolieroihin huomiota, uusintaa diskurssi niitä käsityksiä, jotka yhteiskunnassa ovat vallitsevia.

Institutionaalisessa diskurssissa erovanhemmuudesta rakennetaan prosessi, johon kuuluu vanhempien lisäksi kolmantena osapuolena yhteiskunta ja sen instituutiot. Esimerkiksi lait asettavat

erovanhemmuudelle konkreettisia rajoja. Diskurssi rakentaa kuvaa, jossa vastuullisen vanhemman tehtävä on hoitaa eron liittyvä ”virallinen puoli” kuntoon. Tarvittaessa yhteiskunta voi astua toisen vanhemman saappaisiin. Diskurssin keskeisenä funktiona on huomion kiinnittyminen erilaisiin yhteiskunnan tarjoamiin tuen muotoihin, mutta toisaalta eroaminen voi myös muuttua eron jälkeistä vanhemmuutta määrittävien sopimusten myötä joustamattomaksi ja pahimmillaan vanhempien taisteluareenaksi siitä, mitä sopimuspapereissa lukee. Tämä ei tue eron jälkeistä yhdessä vanhempina toimimista.

Erovanhemmuus kietoutuu pitkälti lapsi-teeman ympärille. Erillisiä, lapsiin keskittyviä diskursseja aineistosta löytyi kolme: viattomuus-diskurssi, vertailu-diskurssi ja toimijuus-diskurssi. Näistä ensimmäinen, viattomuus-diskurssi on kytköksissä hyvän vanhemmuuden diskurssiin, sillä puhujana viattomuus-diskurssissa toimii useimmiten hyvä vanhempi, siinä mielessä kuin siihen hyvän vanhemman diskurssissa viitataan. Viattomuus-diskurssissa lapsen asema erossa määrittyy, kuten diskurssin nimikin osoittaa, viattomaksi osapuoleksi vanhempien erossa. Ero näyttäytyy tuolloin tapahtumana, joka koettelee lapsen asemaa ja oikeuksia. Viattomuuden diskurssissa on siis kyse ennen kaikkea lapsen oikeuksista, ei niinkään vanhemman velvollisuudesta niiden toteuttamiseksi. Viattomuus-diskurssi nostaa esiin lapsen universaaleja oikeuksia, jotka tulisi toteutua kaikissa tilanteissa, myös vanhempien eron aikana.

Vertailu-diskurssissa puhe lapsista on diskurssin nimen mukaisesti vertailevaa. Diskurssi on ennen kaikkea uusperheen tilannetta konstruoiva puhetapa, joka asettaa perheen lapset erilaisiin asemiin sen perusteella, ovatko puheen kohteena olevat lapset puhujalle läheisiä, toisin sanoen omia. ”Sinun ja minun lapset”-asetelma vahvistaa perheen sisäisiä vastakkainasetteluja ja näin ollen voi heikentää uuden perheen yhteenkuuluvuuden tunnetta. Lapsen kokemus perheen osana olemisesta on paljolti kiinni siitä, miten perheen aikuiset häneen suhtautuvat.

Toimijuus-diskurssissa lapsen asema erossa rakentuu joko aktiiviseksi toimijaksi tai passiiviseksi häneen kohdistuvien tekojen ja määritelmien kohteeksi. Nämä kaksi elementtiä ovat toisiinsa yhteen kietoutuneita: siinä missä lapsen toimijuutta voidaan korostaa esimerkiksi huoltojärjestelyissä, voi lapsen kuuleminen kuitenkin myös uusintaa diskurssia lapsesta kohteena, jolle laki antaa oikeuden olla aktiivinen. Diskurssin sanoma on läheisesti yhteydessä lapsuuteen ja lapsena olemiseen liittyviin teemoihin. Toimijuus-diskurssi voikin parhaimmillaan kiinnittää huomiota lapsen osallisuuteen liittyviin kysymyksiin. Vaarana lienee se, että lapsen toimijuuden korostamisen seurauksena lapsi saattaa joutua tekemään omaa elämäänsä koskien sellaisia päätöksiä, joiden tekeminen kuuluisi aikuisten vastuulle.

Erovanhemmuuden diskursseista hallitsevimpiina näyttäytyvät hyvän vanhemmuuden ja uusperheiden diskurssit, jotka katsovat erovanhemmuutta varsin erilaisista, ellei jopa päinvastaisista

näkökulmista. Siinä missä hyvässä vanhemmuudessa korostuu lapsen etu, on uusperheen diskurssissa kyse aikuisten elämästä ja sen uudelleen rakentamisesta. Erovanhemmuus on tuolloin tasapainoilua entisen ja nykyisen perheen välillä.

Tällainen vastakkainasettelu ei kuitenkaan tarkoita, että uusperheen vanhempi ei ajattelisi lasten etua eron jälkeisessä elämässä. Kuten diskurssianalyysissa on tyypillistä, samassa tekstissä voi olla näkyvissä useita erilaisia diskursseja. Diskursseja ei siis saakaan pelkistää esimerkiksi tekstissä puhuvan henkilön ominaisuuksiksi. Sen sijaan tulisi pohtia esimerkiksi sitä, millaisia seurauksia kunkin diskurssin puhetavoilla voi olla. Myöskään se, että diskurssin mukaan lapsi kärsii jossakin tietyssä tilanteessa, ei välttämättä kuvaa asioiden oikeaa tilaa. Kyseessä on ainoastaan puhetapa.

Tämän tutkimuksen lähtökohtana oli ajatus, että se, mitä erotilanteessa oleva vanhempi lukee, voi vaikuttaa häneen. Diskurssin ideaan kuuluu oletus, että kun jotain asiaa toistetaan tarpeeksi pitkään, saa asia lopulta hyväksytyin, kyseenalaistamattoman aseman. Diskurssien hierarkiaan puolestaan kuuluu ajatus siitä, että jotkut diskurssit ovat hyväksytympiä kuin toiset. Tällöin sillä, miten erovanhemmuudesta puhutaan, todellakin on väliä. Sitä, mitä erovanhemmuus on, rakennetaan sitä koskevissa keskusteluissa jatkuvasti. Tämä rakennustyö voi olla joko vallitsevan diskurssin uusintamista tai vaihtoehtoisten puhetapojen aseman vakiinnuttamista.

Olisi jokseenkin houkutteleva ajatus todeta tämän tutkimuksen tuloksien pohjalta, että jokin diskurssi on, tai pitäisi olla hyväksytympi kuin toinen. Tämä ei kuitenkaan ole tutkimuksen tarkoitus, vaan se, että näitä yhteiskunnassamme vallitsevia puhetapoja paljastetaan ja nostetaan esiin. Jokaiseen muodostamaani diskurssiin liittyy niiden potentiaalisten seurausten näkökulmasta katsottuna niin valoisia kuin pimeitäkin puolia. Esimerkiksi siinä missä hyvän vanhemman diskurssi kyllä korostaa lapsen etua, samaan aikaan diskurssi uusintaa suorituskeskeistä ihmisen ihannekuvaa ja tämä voi luoda vanhemmille paineita siitä, että ihmisen tulee suoriutua kaikilla ihmisyyden osa-alueilla täydellisesti, myös vanhemmuudessa.

Diskurssianalyysin aiheet nousevat usein kyseenalaistamisesta: miksi esimerkiksi sanotaan jotain tietyllä tavalla (Pietikäinen ja Mäntynen 2009,149)? Erilaiset diskurssit paitsi ylläpitävät yhteiskunnassa yleisesti hyväksytyjä normeja ja kyseenalaistavat niitä, myös tuovat käytännön seurauksia diskurssia tuottavalle puhujalle hänen omassa kontekstissaan. Paitsi, että puhuja voi omalla puheellaan liittyä johonkin tiettyyn arvomaailmaan, voi puhe mahdollistaa toimintatapoja omassa elämässä. Vaikka keskustelupalstalla puheen välittömät seuraukset konkretisoituvat vain keskustelupalstan keskustelijana toimimisessa, mahdollistavat keskustelupalstalla välitetyt näkökulmat myöhemmin tehtyjä valintoja ja käytännön toimia esimerkiksi lapsiin liittyen.

Jos verrataan eroteemaisen keskustelupalstan mahdollisuuksia vaikuttaa ihmisen elämään esimerkiksi iltapäivälehtien kanssa, eivät nämä kaksi median ja sosiaalisen median muotoa liene yhtä vaikuttavia. Eroteemaa käsitellään nykyään mediassa runsaasti. Tämän tutkimuksen pääasiallisena tavoitteena ei ole kuitenkaan ollut sen arvioiminen millaisia vaikutusmahdollisuuksia keskustelupalstalla on erilaisten diskurssien ylläpitämisessä ja niiden haastamisessa. Sen sijaan, tutkimuksen aineiston tarkoitus on luoda katsaus siihen, mikä erovanhemmuuteen liittyvien diskurssien nykytila on siellä, missä erovanhemmuus käytännössä toteutuu, eli eroavien lapsiperheiden jokapäiväisessä elämässä. Voidaan ainakin olettaa, että se, miten vanhemmat puhuvat aiheesta esimerkiksi oman lähipiirinsä kanssa, välittyy myös viesteihin, jotka on julkaistu keskellä eroprosessia. Voidaan myös olettaa, että muiden keskusteluun osallistujien elämäntilanteet joko vastaavat aloittajan olosuhteita jollain tapaa tai sitten heiltä löytyy muuten tietoa aihealueesta.

Tärkeimmäksi tutkimukseni tulokseksi tahdon nostaa esiin nousseiden hyvän vanhemmuuden ja uusperheen diskurssien vuoropuhelun. Nämä hallitsevat diskurssit ovat olennaisesti yhteydessä nyky-yhteiskuntamme kahteen vastakkaiseen ihanteeseen: yksilön täydellisyyden odotuksiin, sekä siihen näkökulmaan, että yksilö on yksin vastuussa omasta onnellisuudestaan. Vaikuttaakin sille, että vallitsevat normit tunkeutuvat myös vanhemmuuden puhetapoihin ja eroon liittyviin asenteisiin. Herää kysymys, missä määrin nämä kaksi erovanhemmuuden diskurssia esiintyvät yhdessä oikean elämän tilanteissa ja sulkevatko ne toisensa pois kokonaan?

Tärkeäksi tutkimustulokseksi tahdon nostaa myös sen, että yhdessä eron jälkeen vanhempana toimiminen on kohtuullisen merkittävässä asemassa vanhempien harjoittamassa puheessa. Kumppanuudesta myönteisesti puhuminen on etenkin lasten elämän kannalta hyvin tärkeää. Tulokset heijastelevat niin yhteistyövanhemmuuden kuin jaetunkin vanhemmuuden tavoitteita. Myös se on huomionarvoista, että erovanhemmuus ja lapsidiskurssit ovat selvästi yhteen kietoutuneita – on sinänsä luontevaa, että lapsidiskursseissa puhujina toimivat erilaisten vanhemmuusdiskurssien edustajat. Voidaan siis sanoa, että vanhemmuudesta puhumisen tapa heijastuu myös siihen miten lapsista puhutaan.

Tutkimuksen rajoitteisiin voidaan lukea joitakin aineistoon ja itseeni tutkijana liittyviä ongelmia. Aineiston viestit on julkaistu seitsemän vuoden ajanjaksolla, ja siinä suhteessa mitä keskustelulla yleisesti ottaen ymmärretään, ei aineisto vastaa suurelta osin vuorovaikutteista keskustelua, jossa kahden tai useamman keskustelijan puheenvuorot vaihtelevat. Keskustelupalstan viestien moderointi ei edesauta tällaisen keskustelun syntyä, sillä viestien julkaisussa voi olla jopa päivien viive. Keskustelupalstan luonne vaikuttaa olevan pitkällä aikavälillä muotoutunut enemmänkin erilaisten aloitusten ja siihen tulleiden vastausten arkisto, josta asiasta kiinnostunut voi

lukea mielipiteitä ja kommentteja. Tämä ei toki tarkoita, etteikö palstalla käytäisi myös niin sanottua tavallista keskustelua. Kovin suuria jännitteitä keskustelijoiden välille ei muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta synny. Aineisto itsessään ei ole myös kovinkaan iso.

Kuten aiemmin tässä raportissa olen tuonut esiin, verkkokeskustelujen voidaan katsoa kertovan kirjoittajien todellisesta elämästä (Kuula 2015, 133). Kertooko aineistoni kuitenkaan niistä tavanomaisista erotilanteista, joita olen tutkimuksellani yrittänyt tavoittaa? On täysin mahdollista, että keskustelupalstalla asioiden käsittely voi painottua vain ongelmatapauksiin ja keskustelijat ylipäänsä voivat olla tietyn tyyppisiä ihmisiä. Toisaalta, diskurssianalyysissä kiinnostuksen kohteena ei ole se mitä on tapahtunut, vaan miten tapahtuneesta puhutaan. Kyse ei ole myöskään erilaisten tapausten kvantifioinnista.

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on syytä pohtia, miten minä tutkijana olen siihen vaikuttanut. Olisi voinut olla parempi, että eroteemaisessa tutkimuksessa analysoijana olisi toiminut henkilö, jolla ei ole henkilökohtaisia kokemuksia lapsiperheen eroon liittyen. Toisaalta oma kokemus kuitenkin tuo herkkyyttä havaita pieniä aineistossa esiintyviä vivahteita ja juuri tästä diskurssianalyysissä onkin kyse. Ero on myös hyvin yleinen tema ja se koskettaa lähes jokaisen elämää nykyään jollakin tavalla. Oma historia ja tutkimusaiheeseen liittyvät näkemykset ovat taakka, josta ei kukaan tutkija voi päästä koskaan eroon. Tällöin tutkijan tehtäväksi jää reflektoida tekemäänsä tulkintatyötä.

Reflektointi on tärkeä osa yleisesti tutkimusta tehdessä, mutta erityisen tärkeää se on tehdessä diskurssianalyysia, jossa tutkija ymmärretään osaksi tutkimuksen kontekstia. Olen itse paitsi erolapsi, myös sosiaalityön opiskelija. On siis hyvin mahdollista, että tämä muun muassa perheen ongelmiin suuntautuva opiskeluala saattaa vääristää tekemiäni tulkintoja. Avioerot ovat esimerkiksi lastensuojelussa sellainen aihealue, joka näkyy työssä vahvasti. Minun onkin tullut analyysin ja myös raportoinnin aikana kiinnittää huomiota siihen, että en omalla puheellani, eli tämän pro gradu-työn tekstillä tule luoneeksi avioerosta liian ongelmakeskeistä kuvaa.

Tutkimukseni tulokset tukevat aiempaa tutkimusta. Voidaankin sanoa, että triangulaation idea toteutuu tutkimuksessa. Triangulaatiossa tutkimus tuottaa samankaltaisia tuloksia, vaikka käytetyt tutkimusmenetelmät, tiedonlähteet, teoriat ja tutkijat olisivatkin erilaisia (Tuomi & Sarajärvi 2009, 143). Esimerkiksi Sutisen (2005) isä- ja äitipuolena olemisen diskursiivista tuottamista tutkineessa väitöstutkimuksessa diskurssit kertovat samankaltaisista teemoista kuin oman tutkimukseni uusperheen diskurssi. Yksilön oikeus onneen ja perheen uudelleen muotoilu ovat läsnä molempien tutkimusten diskursseissa.

Myös Mäntylä-Karppisen (1997) lisensiaatin tutkimuksessaan muodostamalla vanhemmuusidentiteeteillä on samankaltaisia piirteitä, kuin omilla diskursseillani. Esimerkiksi

Mäntylä-Karppisen (1997) vanhemman yksinselviytyjäidentiteetti heijastelee vanhemman yksinjäämistä ja tässä asemassa selviytymistä – sama teema koskee tämän tutkimuksen kumppanuuden diskurssia. Tämän tutkimuksen hyvän vanhemman diskurssi puolestaan rakentuu pitkälti samanlaisista aineksista, kuin Mäntylä-Karppisen (1997) asiantuntija-vanhemman ja lapsikeskeisen vanhemman identiteetit. Muodostamissani diskursseissa esiin nousevat teemat noudattelevat myös sitä, mitä tämän tutkimuksen teoria-osuus lapsiperheen erosta kertoo.

Tutkimalla erovanhemmuuteen liittyviä diskursseja on mahdollista tehdä tietoiseksi yhteiskunnassamme vallitsevia puhetapoja. Tämä tieto on olennaisen tärkeää erilaisten tukipalvelujen kehittämisessä, lainsäätäjien työssä kuten myös tutkimuksessa. On itsessään myös tärkeää, että pystytään ymmärtämään yhteiskunnassamme olevia asenteita eroamiseen ja lapsiin liittyen.

Erovanhemmuuden tai -lapsuuden diskurssien tutkiminen ei tietenkään vaadi juuri sellaista aineistoa kuin olen itse käyttänyt. Lapsiperheiden eroteemasta piirtyvän kuvan monipuolistamiseksi voisi aihetta tutkia paitsi erilaisilla, myös isommilla aineistoilla, myös aivan kokonaan erilaisilla tutkimusmenetelmillä ja myös muiden kuin erotilanteessa olevien vanhempien näkökulmasta. Esimerkiksi sosiaalityön parista löytyy paljon sellaisia ammattilaisia, jotka ovat tekemisissä perheen eroasioiden kanssa. Toisaalta lapsiperheen ero koskettaa kaikkia niitä työntekijöitä, jotka jollain tapaa työskentelevät perheiden vanhempien tai lasten parissa. Itse avioerolasten tutkimus diskurssien näkökulmasta voisi olla hyvin kiinnostavaa – voitaisiin esimerkiksi kysyä miten tilanteessa olevat lapset puhuvat vanhempiensa erosta.

KIRJALLISUUS

- Amato, P. (2000) The Consequences of Divorce for Adults and Children: *Journal of Marriage and the Family* 62, 1269–1287.
- Arpo, R. (2005) Internetin keskustelukulttuurit. Tutkimus internet-keskusteluryhmien viesteissä rakentuvista puhetaivoista, tulkinnoista ja tulkinnan kehyksistä kommunikaatioyhteiskunnassa. Väitöskirja. Joensuun yliopisto. Humanistinen tiedekunta. Suomen kielen ja kulttuuritieteiden laitos.
- Ayalon, O. & Flasher, A. (1997) *Ketjureaktio. Lapset ja avioero*. Tampere: Vastapaino.
- Berger, P. L. & Luckmann, T. (1994) *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. Suomentanut Vesa Raiskila. Helsinki: Gaudeamus. Englanninkielinen alkuteos 1966.
- Broberg, M. & Hakovirta, M. (2009) Isät ja lasten hyvinvointi eron jälkeen. Teoksessa Kääriäinen A., Hämäläinen J & Pölkki, P. (toim.) *Ero, vanhemmuus ja tukeminen*. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto/Neuvoprojekti, 123-144.
- Burr, V. (1995) *Social constructionism*. 2. painos. Lontoo ja New York: Routledge. (toinen painos 2003)
- Butler, I., Scanlan, L., Robinson, M., Douglas, G. & Murch, M. (2002) Children's Involvement in their Parents' Divorce: Implications for Practice: *Children and Society* 16, 89–102.
- Castrén A-M. (2009a) Mitä erosta seuraa? Eron vaikutus perheen sosiaalisiin suhteisiin. Teoksessa Kääriäinen A., Hämäläinen J & Pölkki, P. (toim.) *Ero, vanhemmuus ja tukeminen*. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto/Neuvoprojekti, 18–35.
- Castrén, A-M. (2009b) Onko perhettä eron jälkeen? Eroperhe, etäperhe, uusperhe. Helsinki: Gaudeamus.
- Castrén, A-M. (2012) Kahden maailman välissä: nuoret ja perheen sosiaalinen verkosto eron jälkeen. Teoksessa Aapola-Kari, S., Nivala, A. & Tonttila, T. (toim.) *Nuorten tukeminen vanhempien erotessa – tutkimusnäkökulmia ja hyviä käytäntöjä*. Helsinki: Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitto, 47–56.
- Danziger, K. (1997) The varieties of social construction: *Theory & Psychology* 7 (3), 399–416.
- Davies, H. (2015) Shared Parenting or Shared Care? Learning from Children's Experiences of a PostDivorce Shared Care Arrangement: *Children and Society* 29: 1–14.
- Forsberg, H. (2014) Konstruktionistinen lähestymistapa perheeseen. Teoksessa Jallinoja, R., Hurme, H. & Jokinen, K. (toim.) *Perhetutkimuksen suuntauksia*. Helsinki: Gaudeamus, 123–138.
- Goldfarb, A. & Prince, J. (2008) Internet adoption and usage patterns are different: Implications for the digital divide: *Information Economics and Policy* 20, 2–15.

- Hakala, S. & Vesa, J. (2013) Verkkokeskustelut ja sisällönerittely. Teoksessa Laaksonen, S.-M., Matikainen, J. & Tikka, M. (toim.) Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät. Tampere: Vastapaino, 216–244.
- Hokkanen, T. (2005) Äitinä ja isänä eron jälkeen. Yhteishuoltajavanhemmuus arjen kokemuksena. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Huttunen, J. (2001) Isänä olemisen uudet suunnat. Hoiva-isiä, etä-isiä ja ero-isiä. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Hydén, M. (2001) For the child's sake: parents and social workers discuss conflict-filled parental relations after divorce: *Child and Family Social Work* 6, 115–128.
- Ilmonen, K. (2010) Muuan diskurssianalyysi. Esimerkikkinä Chydenius-Instituutin vaikuttavuustutkimus. Teoksessa Aaltola J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II – näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-Kustannus, 127–142.
- Jokinen, A. (2016) Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (toim.) Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino, 249–266.
- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (2016a) Johdanto. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (toim.) Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino, 17–22.
- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (2016b) Diskursiivinen maailma: Teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (toim.) Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino, 25–50.
- Juhila, K. & Suoninen, E. (2016) Kymmenen kysymystä diskurssianalyysistä. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (toim.) Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino, 445–463.
- Juhila, K. (2004) Sosiaalityön vuorovaikutuksen tutkimus: Historiaa ja nykysuuntauksia: *Janus* 12(2), 155–183.
- Julkunen, R. (2017) Muuttuvat hyvinvointivaltiot. Eurooppalaiset hyvinvointivaltiot reformoitavina. Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/55748/978-951-39-7146-5.pdf?sequence=1> Viitattu 6.3.2018.
- Karpp, M. & Shatz, I. (2005) The divorce is over – What about kids? : *American Journal of Family Law* 19 (1), 7–11.
- Kiiski, J. (2012) Avioeron synnyttämät haasteet ja ongelmat. Teoksessa (Kääriäinen, A., Hämäläinen, J. & Pölkki, P. (toim.) Eron haasteet, väliintulot ja lapset. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry, 157-186.
- Korhonen, R. (2015) Kotiäitiratkaisun merkitykset kotiäitiyden perustelupuheessa. Diskurssianalyysi kotiäitien verkkokeskustelusta. Pro gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö.

- Kuronen, M. (2003) Eronnut perhe? Teoksessa Forsberg, H. & Nätkin, R. (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus, 103–120.
- Kuula, A. (2015) Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Kääriäinen, A. (2008) Ero haastaa vanhemmuuden. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto/Neuvo-projekti.
- Kääriäinen, A. (2012) ”Mieti miten eroat!” – Vanhemmuus eron jälkeen. Teoksessa Aapola-Kari, S., Nivala, A. & Tonttila, T. (toim.) Nuorten tukeminen vanhempien erotessa – tutkimusnäkökulmia ja hyviä käytäntöjä. Helsinki: Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitto, 38–46.
- Laaksonen, S.-M. & Matikainen, J. (2013) Tutkimuskohteena vuorovaikutus ja keskustelu verkossa. Teoksessa Laaksonen, S.-M., Matikainen, J. & Tikka (toim.) Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät. Tampere: Vastapaino, 193–215.
- Laaksonen, S.-M., Matikainen, J. & Tikka, M. (2013) Tutkimusotteita verkosta. Teoksessa Laaksonen, S.-M., Matikainen, J. & Tikka (toim.) Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät. Tampere: Vastapaino, 9–33.
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>
- Lamela, D., Figueiredo, B., Bastos, A. & Feinberg, M. (2016) Typologies of post-divorce coparenting and parental well-being, parenting quality and children’s psychological adjustment: *Child Psychiatry and Human Development* 47, 716–728.
- Lasten ja nuorten sivut. (2018) Eduskunnan oikeusasiamiehen verkkosivut. Saatavilla: <https://www.oikeusasiamies.fi/fi/web/lasten-ja-nuorten-sivut> Viitattu 7.3.2018.
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Lastensuojelun käsikirja. THL. Viitattu 7.3. 2018. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja>
- Leopold, T. & Kalmijn. (2016) Is Divorce More Painful When Couples Have Children? Evidence From Long-Term Panel Data on Multiple Domains of Well-being: *Demography* 53, 1717–1742.
- Lessig, L. (2001) The Internet under siege: *Foreign Policy* 127, 56–65.
- Maksimainen, J. (2010) Parisuhde ja ero. Sosiologinen analyysi terapeutisesta ymmärryksestä. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Mykkänen-Hänninen, R. (2012) Neuvokeskuksesta tukea erotilanteessa koko perheelle. Teoksessa Aapola-Kari, S., Nivala, A. & Tonttila, T. (toim.) Nuorten tukeminen vanhempien erotessa – tutkimusnäkökulmia ja hyviä käytäntöjä. Helsinki: Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitto, 111–119.
- Mäntylä-Karppinen, P. (1997) Vanhemmuusidentiteettien konstruoiminen perheasiainsovittelukeskustelussa. Lisensiaatintutkimus. Jyväskylän yliopisto. Psykologian laitos.

- Nykyri, T. (1998) *Naisen viha*. Jyväskylä: SoPhi.
- Pietikäinen, S. & Mäntynen, A. (2009) *Kurssi kohti Diskurssia*. Tampere: Vastapaino
- Poole, E., Speight, S., O'Brien, M., Connolly, S. & Aldrich, M. (2016) Who are non-resident fathers?: A British Socio-Demographic Profile: *Journal of Social Policy* 45 (2), 223–250.
- Pynnönen, A. (2013) *Diskurssianalyysi: tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen*. Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulun Working Paper N:o 379. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Remes, L. (2003) *Yrittäjyyskasvatuksen kolme diskurssia*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Robertson, J., Pryor, J. & Moss, J. (2009) Putting the kids first: caring for children after separation: *Social Policy Journal of New Zealand* (35), 129–138.
- Salo, J. (2010) Verkkokeskustelijoiden arviot journalistisesta mediasta demokratiateorioiden valossa: *Media ja viestintä* 33 (3), 50–72.
- Seale, C., Charteris-Black, J., MacFarlane, A. & McPherson, A. (2010) Interviews and Internet Forums: A Comparison of Two Sources of Qualitative Data: *Qualitative health research* 20 (5), 595–606.
- Shaw, S.E. & Bailey, J. (2009) Discourse analysis: what is it and why is it relevant to family practice?: *Family Practice* 26, 413–419.
- Sodermans, A. K., Botterman, S., Havermans, N. & Matthijs, K. (2015) Involved fathers, liberated mothers? Joint physical custody and the subjective well-being of divorced parents: *Social Indicators Research* 122 (1), 257–277.
- Suomen virallinen tilasto (SVT 2015): *Siviilisäädyn muutokset*. Helsinki: Tilastokeskus Saatavilla https://www.stat.fi/til/ssaaty/2016/ssaaty_2016_2017-04-20_tie_001_fi.html. Luettu 31.3.2017.
- Suomen virallinen tilasto (SVT 2016): *Internetin käyttö ja käytön useus 2016, %-osuus väestöstä. Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö -tutkimus 2016*. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavilla http://www.stat.fi/til/sutivi/2016/sutivi_2016_2016-12-09_tau_009_fi.html. Luettu 5.10.2017.
- Suomen virallinen tilasto (SVT 2017): *Perheet*. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavilla https://www.stat.fi/til/perh/2016/perh_2016_2017-05-26_tie_001_fi.html. Luettu 28.2.2018.
- Suomen virallinen tilasto (SVT 2017): *Perheet. Liitetaulukko 4. Uusperheet 1990-2016*. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavilla https://www.stat.fi/til/perh/2016/perh_2016_2017-05-26_tau_004_fi.html. Luettu 28.2.2018.
- Suoninen, E. (2016a) *Kielenkäytön vaihtelevuuden analysoiminen*. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (toim.) *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino, 51–74.
- Suoninen, E. (2016b) *Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen*. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (toim.) *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino, 229–248.
- Sutinen, P. (2005) *Vanhempana ja aikuisena uusperheessä*. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto.

- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2002) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tuomi, M. (2008) Parisuhde päättyy - isyys jatkuu. Miesten kokemukset suhteista lasten äiteihin sekä isyydestä eron jälkeen. Lisensiaatintutkimus. Turun yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Sosiaalityön ammatillisen lisensiaattikoulutuksen lapsi- ja nuorisososiaalityön erikoisala.
- Valkendorff, T. (2008) Syömishäiriöt ja paranemisen ongelma – tulkintoja internetin keskustelupalstalta: *Janus* 16 (3), 212–227.
- Valkendorff, T. (2014) Ruoan ja ruumiin rajat. Syömishäiriöt ja syömisongelmat internetkeskusteluissa. Väitöskirja. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Sosiaalitieteiden laitos.
- Virtanen, I. & Isotalus, P. (2009) Miesten tukea antava viestintä eroavalle ystävälle. Teoksessa Kääriäinen A., Hämäläinen J. & Pölkki, P. (toim.) *Ero, vanhemmuus ja tukeminen*. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto/Neuvoprojekti, 224–253.
- YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista (59/1991). Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060>.